

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2013

Περιεχόμενα

Εισαγωγή.....	6
Επιτελική σύνοψη	7
1. Χαρτογράφηση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης	12
1.1 Η δομή του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος.....	12
1.2 Βασικά μεγέθη και ρυθμιστικό πλαίσιο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.....	16
1.2.1 Προσχολική Εκπαίδευση	18
1.2.2 Υποχρεωτική Εκπαίδευση.....	20
Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση.....	20
Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.....	23
1.2.3 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	29
1.3 Ρυθμιστικό πλαίσιο ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.....	32
1.3.1 Γενικές ισχύουσες ρυθμίσεις για την ιδιωτική εκπαίδευση	32
1.3.2 Πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις του Μνημονίου Συνεργασίας και Ανάπτυξης III σχετικά με την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση	34
Διαγωνισμοί, μεταθέσεις και επετηρίδα εκπαιδευτικών	34
Άδειες ίδρυσης και λειτουργίας και άδειες κτιρίων	34
Ανάκληση άδειας λειτουργίας	35
Μεταβίβαση άδειας λειτουργίας.....	35
Συστέγαση μονάδων εκπαίδευσης	35
1.4 Συμπεράσματα.....	36
1.5 Παράρτημα	36
Διευκρινίσεις για τη λειτουργία των Σχολικών Επιτροπών	36
Διευκρινίσεις για τη λειτουργία των ξένων σχολείων στην Ελλάδα	38
2. Ανάλυση κόστους πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης	41
2.1 Εξέλιξη του πλήθους των μαθητών στην προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση	41
2.2 Ιδιωτική δαπάνη στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.....	42
2.2.1 Εξέλιξη της δαπάνης ιδιωτικής εκπαίδευσης των νοικοκυριών	42
2.2.2 Μέση ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή	49
2.3 Ανάλυση δημόσιας δαπάνης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.....	50
2.3.1 Πηγές χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.....	51
2.3.2 Μέση ετήσια δημόσια δαπάνη ανά μαθητή	53
2.3.3 Σύγκριση μέσης ετήσιας δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης ανά μαθητή.....	55
2.4 Συγκριτική ανάλυση πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε διεθνές επίπεδο	57
2.4.1 Συνολική δαπάνη για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ σε χώρες της Ε.Ε.	59
2.4.2 Ετήσια κατά κεφαλήν δαπάνη πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε χώρες της Ε.Ε.	61
2.5 Σύνοψη και συμπεράσματα	64
2.6 Παράρτημα	65
Άσκηση υπολογισμού του κόστους αποσβέσεων στα δημόσια σχολικά κτίρια	65
3. Σχέση δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης	68
3.1 Η σημασία του κόστους της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης.....	68
3.2 Συγκριτικά πλεονεκτήματα δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης	70
3.2.1 Συγκριτικά αποτελέσματα διεθνών μελετών για τις επιδόσεις των μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.....	72
3.3 Σύνοψη και συμπεράσματα.....	77

4.	Παραδείγματα χωρών και επιδράσεις με βάση τη διεθνή εμπειρία ως προς τη δημόσια χρηματοδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης	79
4.1	Δημόσια κάλυψη των ιδιωτικών εκπαιδευτικών δαπανών: Τι ισχύει με βάση τη διεθνή εμπειρία	79
4.1.1	Ευρύτερες πολιτικές χρηματοδότης ιδιωτικών σχολείων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες	83
4.1.2	Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία διεθνώς και η αλληλεπίδραση με τη δημόσια χρηματοδότηση	91
4.2	Αποτελεσματικότητα εκπαιδευτικών κουπονιών, βάσει της εμπειρίας των χωρών όπου έχουν εφαρμοσθεί	95
4.2.1	Το παράδειγμα των Η.Π.Α.	97
4.2.2	Παραδείγματα αναπτυσσόμενων χωρών: Κολομβία, Χιλή	98
4.2.3	Παραδείγματα αναπτυσσόμενων χωρών: Ολλανδία, Σουηδία	100
4.2.4	Τι ισχύει στην Ελλάδα;	102
4.3	Σύνοψη και συμπεράσματα	103
4.4	Παράρτημα	105
	Προσέγγιση θεωρητικής τιμής ενός καθολικού κουπονιού, με βάση τα στοιχεία του κόστους	105
	Βιβλιογραφία και πηγές	106

Εικόνες

Εικόνα 1.	Αντιστοίχιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με τα επίπεδα ISCED*	13
Εικόνα 2:	Η δευτεροβάθμια μη υποχρεωτική εκπαίδευση και το σύστημα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, δημόσιας δωρεάν εκπαίδευσης και κατάρτισης	31
Εικόνα 3.	Κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα ιδιωτικού σχολείου	71
Εικόνα 4.	Διαφορά στις επιδόσεις των μαθητών μεταξύ ιδιωτικών δημόσιων σχολείων	75
Εικόνα 5.	Διαφορές μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων	92
Εικόνα 6.	Οι χώρες που επενδύουν περισσότερους δημόσιους πόρους σε ιδιωτικά σχολεία τείνουν να έχουν μικρότερες διαφορές μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών προφίλ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων	94

Πίνακες

Πίνακας 1.	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013	19
Πίνακας 2:	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό Σχολείο): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013	22
Πίνακας 3:	Κατώτερη (υποχρεωτική) δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ημερήσια και Εσπερινά, Δημόσια και Ιδιωτικά Γυμνάσια): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά τη έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013	27
Πίνακας 4:	Ανώτερη (μη υποχρεωτική) δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ημερήσια και Εσπερινά, Δημόσια και Ιδιωτικά Γενικά Λύκεια): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013	32
Πίνακας 5:	Κατανομή δαπανών ιδιωτικής εκπαίδευσης στις κατηγορίες νοικοκυριών, ανά εισοδηματική κατηγορία	45
Πίνακας 6:	Κατανομή νοικοκυριών στις κατηγορίες δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση, ανά εισοδηματική κατηγορία	46
Πίνακας 7:	Ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή, ποσοστιαία μεταβολή 2009-2010	50
Πίνακας 8:	Τακτικός Προϋπολογισμός Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων-Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ανάλυση ανά φορέα).	52
Πίνακας 9:	Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων-Νομαρχίες (ανάλυση ανά φορέα)	52
Πίνακας 10:	Περιφερειακές Υπηρεσίες-Γενικές Γραμματείες Περιφερειών	53
Πίνακας 11:	Υπολογισμός κόστους ανά μαθητή	54
Πίνακας 12:	Ποσοστά δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	56
Πίνακας 13:	Ποσοστά μαθητών που παρακολουθούν ιδιωτικά και δημόσια σχολεία σε χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. και της Ε.Ε.-27 (έτος αναφοράς: 2009) ¹	59
Πίνακας 14:	Ετήσια δαπάνη στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης στην Ε.Ε.-27	60

Πίνακας 15. Διαφορές στα χαρακτηριστικά μεταξύ των ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων σε διάφορες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.....	76
Πίνακας 16: Εκπαιδευτικά συστήματα που παρέχουν εκπαιδευτικό κουπόνι (και είδος παρεχόμενου κουπονιού) ή δεν παρέχουν εκπαιδευτικό κουπόνι (έτος αναφοράς 2009)	82

Διαγράμματα

Διάγραμμα 1. Εξέλιξη κατανομής μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, 2002-2011	41
Διάγραμμα 2: Κατανομή νοικοκυριών με βάση το εισόδημα, 2004, 2008-2010	43
Διάγραμμα 3: Κατανομή Νοικοκυριών στις κατηγορίες δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση, ανά εισοδηματική κατηγορία, 2011	47
Διάγραμμα 4. Κατανομή ιδιωτικής δαπάνης ανά εισοδηματική κατηγορία σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα	48
Διάγραμμα 5: Ετήσια % μεταβολή στο σύνολο μαθητών και στο σύνολο δαπάνης νηπιαγωγείων, ιδιωτικών δημοτικών, γυμνασίων, λυκείων	49
Διάγραμμα 6: Κατά μαθητή κόστος πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συνόλου, 2008-2011	57
Διάγραμμα 7: Δαπάνη ανά μαθητή, Ε.Ε.-27 2010*.....	63
Διάγραμμα 8: Ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης προς δημόσια και ιδιωτικά σχολεία (έτος αναφοράς 2009)	81

Πλαίσια

Πλαίσιο 1. Άσκηση υπολογισμού του κόστους αποσβέσεων στα δημόσια σχολικά κτίρια.....	66
Πλαίσιο 2. Μία ενδεικτική άσκηση για την εύρεση μιας θεωρητικής τιμής ενός καθολικού κουπονιού, με βάση τα στοιχεία του κόστους.....	105

Ερευνητική Ομάδα Ι.Ο.Β.Ε. (κατά αλφαβητική σειρά):

Θωμαΐδου Φωτεινή

Πέππας Κωνσταντίνος

Τα μέλη της ερευνητικής ομάδας θα ήθελαν να ευχαριστήσουν τον κο Άγγελο Τσακανίκα, Διευθυντή Ερευνών του Ι.Ο.Β.Ε. για τη συμβολή του στην ολοκλήρωση της μελέτης.

Οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη έχει στόχο τη συγκριτική ανάλυση του κατά κεφαλήν κόστους στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία, ώστε να διερευνηθεί η σημασία του ύψους και των διαφοροποιήσεων του κόστους στο σχεδιασμό της χρηματοδότησης της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η ανάλυση μιας πολιτικής παροχής εκπαιδευτικών κουπονιών (vouchers), βάσει των σχετικών διεθνών αναφορών και της εμπειρίας από την εφαρμογή τους σε διάφορες χώρες.

Η δομή της μελέτης έχει ως ακολούθως.

Στο πρώτο κεφάλαιο πραγματοποιείται η χαρτογράφηση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης, παρουσιάζεται δηλαδή η δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, τα βασικά μεγέθη και το ρυθμιστικό πλαίσιο της δημόσιας και της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τις όποιες πρόσφατες σχετικές μεταρρυθμίσεις.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τα στοιχεία γύρω από το κατά κεφαλήν κόστος πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης, αφού πρώτα γίνεται η σχετική καταγραφή τόσο της εξέλιξης του πλήθους των μαθητών στην προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, όσο και της εξέλιξης της κατανομής των νοικοκυριών ανά εισοδηματική κατηγορία. Στο πλαίσιο αυτό, πραγματοποιείται συγκριτική ανάλυση της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κυρίως σε όρους κόστους, σε διεθνές επίπεδο,

Στο τρίτο κεφάλαιο προχωρούμε σε περαιτέρω ανάλυση της σχέσης δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης και των συγκριτικών πλεονεκτημάτων τους, αλλά και στην παράθεση των συγκριτικών αποτελεσμάτων διεθνών μελετών για τις επιδόσεις των μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

Το τέταρτο κεφάλαιο περιλαμβάνει μια επισκόπηση του διεθνούς περιβάλλοντος, σχετικά με τον τρόπο που άλλες χώρες χειρίζονται ζητήματα δημόσιας χρηματοδότησης ιδιωτικών εκπαιδευτικών δαπανών στην προσπάθειά τους να συνδυάσουν τους διαθέσιμους πόρους για μια ολοκληρωμένη εκπαιδευτική πολιτική. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται σε παραδείγματα χωρών όπου έχουν εφαρμοσθεί και αξιολογηθεί συστήματα εκπαιδευτικών κουπονιών.

Επιτελική σύνοψη

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες: την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η Δημόσια Εκπαίδευση δεν απαιτεί δίδακτρα και το κόστος παροχής της καλύπτεται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό και τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών και η υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό) και την Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Αντίθετα, η φοίτηση στο Γενικό Λύκειο, το Επαγγελματικό Λύκειο ή τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ανώτερη Δευτεροβάθμια ή μη Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση) είναι προαιρετική.

Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 1) παρέχεται στα Δημοτικά Σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά. Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται σε δύο κύκλους: την Υποχρεωτική (Κατώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που περιλαμβάνει το Γυμνάσιο, και τη Μη Υποχρεωτική (Ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που περιλαμβάνει το Γενικό Λύκειο, το Επαγγελματικό Λύκειο και τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης. Η μη Υποχρεωτική (Ανώτερη) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 3) περιλαμβάνει τους εξής τύπους σχολείων (δημόσια και ιδιωτικά): τα Γενικά Λύκεια, τα Επαγγελματικά Λύκεια και τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης. Στη μη Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) (ISCED 4), τα οποία προσφέρουν επίσημη, αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση.

Η εξέλιξη του αριθμού των μαθητών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία είναι πτωτική, με εξαίρεση την προσχολική εκπαίδευση, όπου και καταγράφεται άνοδος ή σταθερότητα της ζήτησης. Από την άλλη πλευρά, η τάση που καταγράφεται σε δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο υποδηλώνει μείωση του αριθμού των μαθητών στα ιδιωτικά σχολεία, εντονότερη από την αντίστοιχη στα δημόσια, τονίζοντας τη στροφή πολλών νοικοκυριών στα δημόσια σχολεία, λόγω της οικονομικής ύφεσης και της μείωσης του διαθέσιμου εισοδήματος. Οι περικοπές μισθών σε πολλά νοικοκυριά, έχουν οδηγήσει εν μέρει και στη μείωση του αριθμού των μαθητών που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία, δημιουργώντας έτσι ένα φαινόμενο εκτοπισμού (crowding out effect) από την ιδιωτική εκπαίδευση, με δυσμενή αποτελέσματα στην αντίστοιχη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Οι τάσεις που καταγράφονται σε αυτές τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά το ξέσπασμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης, έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς με βάση τα εισοδηματικά τους κλίμακα, τα νοικοκυριά που επενδύουν περισσότερο στην ιδιωτική εκπαίδευση είναι εκείνα που κατά μέσο όρο διαθέτουν υψηλότερο μηνιαίο συνολικό εισόδημα. Στα νοικοκυριά χαμηλότερου εισοδήματος, το συντριπτικό

ποσοστό δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση κατευθύνεται στις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες, δηλαδή στα φροντιστήρια, στις ξένες γλώσσες κ.λπ., κατόπιν στην προσχολική εκπαίδευση και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με το ποσοστό των δαπανών που κατευθύνονται προς την πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια ιδιωτική εκπαίδευση να είναι εξαιρετικά χαμηλό ή ακόμη και μηδενικό. Επιπλέον, σε κάθε βαθμίδα ιδιωτικής εκπαίδευσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών προέρχεται από τις υψηλότερες εισοδηματικές κατηγορίες.

Από τη σύγκριση της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής την περίοδο 2009-2011 στο σύνολο των μαθητών της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) και της ιδιωτικής δαπάνης προκύπτει ότι η συνολική δαπάνη για εκπαίδευση σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια παρουσίασε σημαντική μείωση μετά το 2009. Ταυτόχρονα, οι δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν σχεδόν διπλασιαστεί από το 2011 σε σχέση με το 2002, ενώ μετά το 2009 παρουσιάζουν μείωση. Συγκεκριμένα, το κόστος ανά μαθητή στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση σχεδόν διπλασιάστηκε την εξεταζόμενη δεκαετία, ενώ υπερδιπλασιασμός του κόστους ανά μαθητή καταγράφεται και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Συνολικά, το κόστος ανά μαθητή για το σύνολο της Προσχολικής, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης την ίδια περίοδο υπερδιπλασιάζεται. Παρόλα αυτά, αν και οι δαπάνες για την δημόσια εκπαίδευση έχουν αυξηθεί, ο αριθμός των μαθητών την ίδια περίοδο μειώθηκε.

Σχετικά με το ύψος των δαπανών που κατευθύνονται στην εκπαίδευση, τόσο την ιδιωτική όσο και τη δημόσια στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι αυτό διαφοροποιείται σημαντικά ανάμεσα στις διάφορες χώρες. Όμως, και στο ετήσιο κόστος ανά μαθητή, στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, στις χώρες της Ε.Ε.-27, παρατηρούνται και πάλι σημαντικές διαφορές από χώρα σε χώρα. Στην Ελλάδα, τα αντίστοιχα κόστη κυμαίνονταν για τη δημόσια και ιδιωτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κάτω του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ το ποσοστό των μαθητών το οποίο πηγαίνει σε δημόσια σχολεία είναι υψηλότερο σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. και ανέρχεται στο 95% περίπου του συνόλου των μαθητών.

Σε ό,τι αφορά την παροχή των σχετικών υπηρεσιών δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης οι όροι ποιότητας της παρεχόμενης διδασκαλίας και των παρελκόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, σε συνάρτηση με το αντίστοιχο κόστος, χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης, πέρα ίσως από ιδεοληπτικές προσεγγίσεις. Είναι γεγονός ότι και στις δύο κατηγορίες συναντάμε σχολεία με υψηλό επίπεδο παρεχόμενης διδασκαλίας, μαθητές που πρωτεύουν στις επιδόσεις και τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια

εκπαίδευση και ικανούς εκπαιδευτικούς υψηλού επιπέδου. Έτσι, σημασία έχει να εξετάσουμε όχι μόνο τις δαπάνες που συνδέονται με την παροχή των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, είτε αυτές προέρχονται από δημόσιους, είτε από ιδιωτικούς φορείς, αλλά και τα οφέλη και πλεονεκτήματα που απορρέουν από την επιλογή του δημόσιου ή ιδιωτικού εκπαιδευτικού φορέα.

Ωστόσο, παρόλο που η ιδιωτική δαπάνη είναι συνήθως ακριβότερη από τη δημόσια, υπάρχουν δύο ουσιαστικές διαφορές. Η πρώτη έγκειται στο γεγονός ότι η δαπάνη ανά μαθητή για τη δημόσια εκπαίδευση επιμερίζεται σε όλα τα φορολογούμενα νοικοκυριά, ενώ στην περίπτωση των ιδιωτικών σχολείων, η δαπάνη ανά μαθητή ταυτίζεται με τη δαπάνη ανά νοικοκυριό για την ιδιωτική εκπαίδευση, δηλαδή η πηγή εσόδων και εξόδων ταυτίζονται. Ως εκ τούτου, τα νοικοκυριά που επιβαρύνονται συνολικά με τις περισσότερες δαπάνες για την εκπαίδευση είναι εκείνα τα οποία επιλέγουν το ιδιωτικό σχολείο, αφού φορολογούνται κανονικά και για τις δαπάνες της δημόσιας εκπαίδευσης και επί της ουσίας «διπλοπληρώνουν» την εκπαίδευση των παιδιών τους. Έτσι, μια αύξηση των δαπανών για τη δημόσια εκπαίδευση επιβαρύνει περισσότερο τα νοικοκυριά που επιλέγουν την ιδιωτική, εκτοπίζοντας έτσι ένα μέρος της ζήτησης για ιδιωτική εκπαίδευση, όχι επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της, αλλά αντίθετα, επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της δημόσιας.

Η δεύτερη διαφορά είναι ποιοτική και συνδέεται αφενός με τις παροχές εκπαίδευσης από τα σχολεία, τις επιδόσεις των μαθητών και τις πιθανότητες εισαγωγής τους σε τριτοβάθμια ιδρύματα. Κατά κανόνα, και χωρίς να λείπουν προφανώς οι εξαιρέσεις, ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των ιδιωτικών σχολείων και οι επενδυτικές επιλογές αυξάνουν το κατά κεφαλήν κόστος, αλλά παρέχουν πρόσθετες επιλογές στο μαθητή και πολλές φορές καλύτερες συνολικές επιδόσεις και ευκαιρίες μάθησης, δίνοντας πολλές φορές τη δυνατότητα στους γονείς να περιορίσουν τα έξοδα για τις λοιπές ιδιωτικές εκπαιδευτικές τους δαπάνες (φροντιστήρια και εν γένει εξωσχολική βοηθητική προετοιμασία).

Η σχολική επίδοση άλλωστε εξαρτάται γενικά από την ποιότητα της διδασκαλίας, το υπόβαθρο και τη σύνθεση του κορμού των μαθητών ενός σχολείου. Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες, τα σχολεία που προσελκύουν περισσότερους κοινωνικοοικονομικά προνομιούχους μαθητές είναι επίσης πιο πιθανό να προσελκύσουν μαθητές υψηλότερων επιδόσεων, καθώς και να συγκεντρώνουν περισσότερους πόρους. Στην πραγματικότητα, στα περισσότερα σχολικά συστήματα των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α., τα ιδιωτικά σχολεία έχουν υψηλότερων επιδόσεων μαθητικό πληθυσμό, περισσότερους και καλύτερους υλικούς πόρους, λιγότερες ελλείψεις εκπαιδευτικών και αποδοτικότερο, πειθαρχικό περιβάλλον σε σχέση με τα δημόσια σχολεία. Οι συγκεκριμένες μελέτες διαπιστώνουν ότι το όφελος της ιδιωτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τα δημόσια

σχολεία απορρέει σε μεγάλο βαθμό αφενός από τα υψηλά επίπεδα αυτονομίας στον καθορισμό του προγράμματος σπουδών τους και την κατανομή των πόρων τους και αφετέρου από την ικανότητα προσέλκυσης μαθητών με καλύτερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, είναι οι ίδιοι οι μαθητές που κάνουν τη διαφορά, αλλά και οι καλύτερες υποδομές σε όρους προγράμματος σπουδών και αυτονομίας, τα οποία έλκουν καλύτερους μαθητές. Σημειώνεται ότι με βάση τα αποτελέσματα PISA 2012, οι μαθητές των ιδιωτικών σχολείων στην Ελλάδα επιτυγχάνουν υψηλότερες επιδόσεις σε σχέση με τους μαθητές των δημοσίων σχολείων οι οποίες είναι πολύ κοντά στο μέσο όρο του Ο.Ο.Σ.Α.

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική, ένα μέρος των δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση καλύπτεται από δημόσιους πόρους σε αρκετές χώρες εντός και εκτός Ευρώπης, ενώ σε μερικές από αυτές, το ποσοστό χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης από κρατικούς φορείς είναι ιδιαίτερα υψηλό. Συγκεκριμένα, από τις 29 χώρες του Ο.Ο.Σ.Α., στις 26 παρέχεται κρατική χρηματοδότηση προς τα ιδιωτικά σχολεία, όμως το ύψος της διαφοροποιείται σημαντικά από χώρα σε χώρα. Η χρηματοδότηση αυτή μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση και να αφορά το ίδιο το σχολείο ή/και τους μαθητές. Κοινή πρακτική πολλών χωρών είναι η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών (school vouchers) προς τους μαθητές, καθολικών ή στοχευμένων, τα οποία βοηθούν τους γονείς άμεσα στην επιλογή και τη μερική χρηματοδότηση του σχολείου.

Διεθνείς έρευνες δείχνουν ότι το επίπεδο της δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία μπορεί να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στο μέγεθος της διαφοράς στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών που φοιτούν σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία. Με άλλα λόγια, η δημόσια χρηματοδότηση και το πώς παρέχεται στις διάφορες χώρες στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία, ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό τις παρατηρούμενες διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών. Μάλιστα, στις χώρες όπου τα ιδιωτικά σχολεία λαμβάνουν υψηλότερη δημόσια χρηματοδότηση, καταγράφονται μικρότερες διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό προφίλ των μαθητών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, ενισχύοντας ως εκ τούτου την ισότητα ευκαιριών των μαθητών κατά μήκος του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, οι μελέτες δείχνουν ότι οι χώρες που έχουν μικρές διαφορές, άρα και χαμηλή ανισότητα μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, τείνουν επίσης να επιτυγχάνουν καλύτερες συνολικές εκπαιδευτικές επιδόσεις.

Παρόλα αυτά, από τις ίδιες έρευνες προκύπτει ότι η παροχή υψηλότερης δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία δεν εξαλείφει εξολοκλήρου αυτές τις ανισότητες, καθώς τα διάφορα χαρακτηριστικά ενός σχολείου που δεν σχετίζονται με τη

χρηματοδότηση, όπως είναι τα κριτήρια αποδοχής, οι ακαδημαϊκές επιδόσεις, οι κυρίαρχες πολιτικές και πρακτικές του σχολείου και το μαθησιακό περιβάλλον, συνδέονται επίσης εν μέρει με διαφορές μεταξύ του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των σχολείων. Σε σχέση με τον τρόπο χρηματοδότησης με βάση τη στόχευση του εκπαιδευτικού κουπονιού προκύπτει ότι η διαφορά μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων ως προς το κοινωνικοοικονομικό τους προφίλ, είναι δύο φορές μεγαλύτερη στα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν καθολικά κουπόνια σε σχέση με τα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν στοχευμένα κουπόνια.

Η αποτελεσματική διάθεση και επιτυχία ενός συστήματος εκπαιδευτικών κουπονιών, η οποία συνιστά έμμεση επιδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, εξαρτάται εν γένει σε μεγάλο βαθμό από την υπάρχουσα δομή του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος. Στην Ελλάδα, μία τέτοια κίνηση θα απαιτούσε την εξοικονόμηση πόρων από άλλες πηγές. Κάτι τέτοιο επαφίεται στο κατά πόσο οι υπάρχουσες δαπάνες για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση χαρακτηρίζονται από αποτελεσματική κατανομή και δεν οδηγούν σε κατασπατάληση δημοσίων πόρων σε πολλά δημόσια σχολεία.

Τα παραδείγματα διαφόρων χωρών που αναφέρθηκαν δείχνουν ότι τα εκπαιδευτικά κουπόνια μπορούν να βοηθήσουν τις χώρες να βελτιώσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα, αλλά η επιτυχία τους δεν είναι δεδομένη αν δεν λειτουργούν και εφαρμόζονται σε ένα ανάλογο θεσμικό πλαίσιο και υπό συγκεκριμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, οικονομικές, κοινωνικές και ρυθμιστικές. Για να κατανοήσουμε επομένως πώς ακριβώς λειτουργούν τα εκπαιδευτικά κουπόνια, αν λειτουργούν αποτελεσματικά και για ποιους μαθητές λειτουργούν αποτελεσματικά, θα πρέπει να εξεταστούν ποικίλες παράμετροι, κατεύθυνση στην οποία η διεθνής έρευνα είναι πλούσια και βρίσκεται σε εξέλιξη. Σε κάθε περίπτωση όμως είναι μία συζήτηση η οποία στο σημερινό δημοσιονομικό περιβάλλον είναι δόκιμη και πρέπει να απασχολήσει το δημόσιο διάλογο, με ουσιαστικές προτάσεις. Τελικός στόχος είναι να εντοπιστεί η κατά το δυνατό βέλτιστη συνέργεια δημόσιων και ιδιωτικών πόρων με μοναδικό στόχο τη συνολική αναβάθμιση της εκπαίδευσης την Ελλάδα.

1. Χαρτογράφηση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζεται η δομή της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, όπως επίσης τα βασικά μεγέθη και το ρυθμιστικό της πλαίσιο. Παράλληλα, γίνεται μία συνοπτική παρουσίαση του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου της ιδιωτικής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

1.1 Η δομή του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες: την **Πρωτοβάθμια**, τη **Δευτεροβάθμια** και την **Τριτοβάθμια** Εκπαίδευση

- i. Η **Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση** περιλαμβάνει το **Δημοτικό Σχολείο** (ταξινόμηση ISCED 1) που αποτελεί το πρώτο στάδιο υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Πριν το Δημοτικό Σχολείο, υφίσταται ο θεσμός της **Προσχολικής Εκπαίδευσης** που πραγματοποιείται στο **Βρεφονηπιακό Σταθμό**, τον **Παιδικό Σταθμό** και στο **Νηπιαγωγείο** (ταξινόμηση ISCED 0¹).
- ii. Η **Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση** διακρίνεται σε δύο επίπεδα. Το πρώτο επίπεδο (Κατώτερη Δευτεροβάθμια) περιλαμβάνει το **Γυμνάσιο** και το **Εσπερινό Γυμνάσιο** (ISCED 2) που αποτελεί το τελευταίο στάδιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. Το δεύτερο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Ανώτερη Δευτεροβάθμια) είναι μη υποχρεωτικό και περιλαμβάνει το **Γενικό Λύκειο**, το **Εσπερινό Γενικό Λύκειο**, το **Επαγγελματικό Λύκειο** (ΕΠΑ.Λ.), το **Εσπερινό Επαγγελματικό Λύκειο** και τις **Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης** (Σ.Ε.Κ.) (ISCED 3) οι οποίες, βάσει του Νόμου 4186/2013 (Φ.Ε.Κ. 193/17.09.2013) αντικατέστησαν τις Επαγγελματικές Σχολές (ΕΠΑ.Σ.). Πριν την τριτοβάθμια εκπαίδευση, υφίσταται και ο θεσμός του **Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης** (Ι.Ε.Κ.) (ISCED 4), ο οποίος είναι αδιαβάθμητος.
- iii. Η **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση** περιλαμβάνει τα **Πανεπιστήμια**, τα **Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα** (Α.Τ.Ε.Ι.) και τα **Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά**

¹ Η ταξινόμηση ISCED (International Standard Classification of Education) δημιουργήθηκε από την UNESCO τη δεκαετία του '70, με σκοπό την ομαδοποίηση των εκπαιδευτικών συστημάτων διαφορετικών χωρών. Ισχύει η παρακάτω αντιστοίχιση:

ISCED 0: Προσχολική Εκπαίδευση,

ISCED 1: Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση,

ISCED 2: Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,

ISCED 3: Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση,

ISCED 4: Μεταδευτεροβάθμια, μη Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση,

ISCED 5: Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση,

ISCED 6: Μεταπτυχιακές Σπουδές.

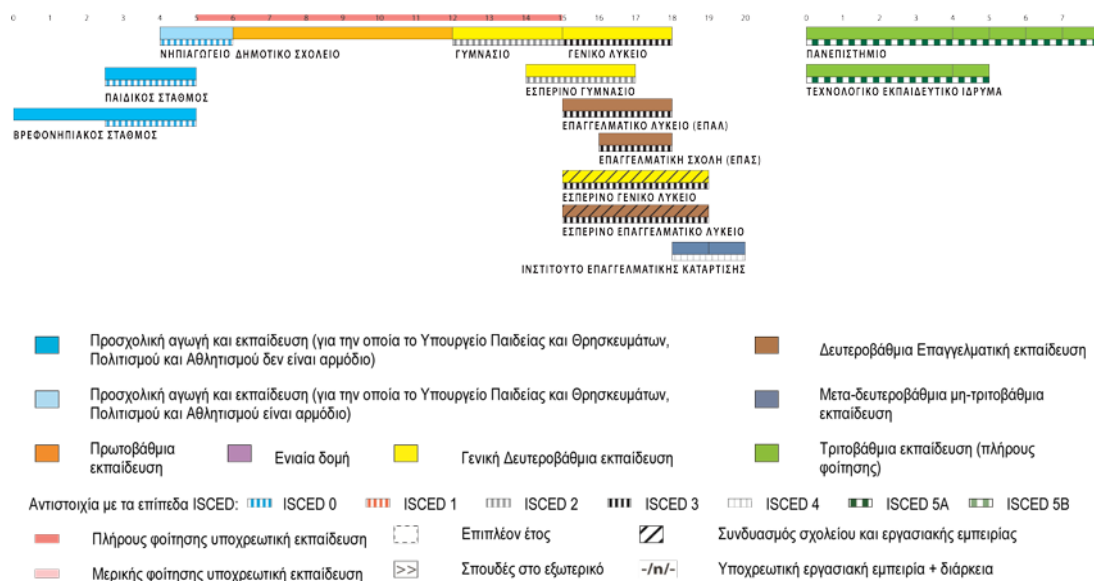
Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.) (ταξινόμηση ISCED 5).

Κάθε μία από τις πρώτες δύο βαθμίδες εκπαίδευσης περιλαμβάνει και τη λειτουργία εξειδικευμένων εκπαιδευτηρίων όπως **α)** νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια προσανατολισμένα στην κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών μαθητών με ειδικές ανάγκες, **β)** πειραματικά νηπιαγωγεία, δημοτικά σχολεία, γυμνάσια και λύκεια, **γ)** μουσικά, καλλιτεχνικά, αθλητικά, εκκλησιαστικά γυμνάσια και λύκεια και **δ)** μειονοτικά και διαπολιτισμικά σχολεία ο σκοπός των οποίων θα παρουσιαστεί πιο κάτω.

Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών και η υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό, συμπεριλαμβανομένης και της προσχολικής εκπαίδευσης που παρέχεται στο νηπιαγωγείο) και την Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Αντίθετα, όπως αναφέρθηκε και πιο πάνω η φοίτηση στο Γενικό Λύκειο, το Επαγγελματικό Λύκειο και στα αντίστοιχα εσπερινά σχολεία ή τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ανώτερη Δευτεροβάθμια) είναι προαιρετική.

Η σχολική ζωή μπορεί να ξεκινήσει και από την ηλικία των 2,5 ετών (Προσχολική Εκπαίδευση) σε δημόσιους ή ιδιωτικούς Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, ορισμένοι εκ των οποίων διαθέτουν νηπιακά τμήματα που λειτουργούν παράλληλα με τα Νηπιαγωγεία. Η φοίτηση στα **Νηπιαγωγεία (ISCED 0)** διαρκεί ένα με δύο χρόνια, από την ηλικία των τεσσάρων μέχρι των έξι ετών, με τη φοίτηση από την ηλικία των πέντε ετών να είναι υποχρεωτική, και συνιστά το στάδιο προετοιμασίας των παιδιών για την ένταξη τους το Δημοτικό Σχολείο.

Εικόνα 1. Αντιστοίχιση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος με τα επίπεδα ISCED*

Πηγή: Eurydice Network, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

* Δεν είναι ακόμα διαθέσιμο στο δίκτυο Ευρυδική, το διάγραμμα που αντικατοπτρίζει τις νέες αλλαγές που επέφερε στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ο Νόμος 4186/2013.

Η **Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 1)** παρέχεται στα **Δημοτικά Σχολεία**, δημόσια και ιδιωτικά. Το Δημοτικό Σχολείο ανήκει στο πρώτο στάδιο της υποχρεωτικής εκπαίδευσης, και η φοίτηση σε αυτό διαρκεί έξι χρόνια (η φοίτηση διαρθρώνεται σε έξι τάξεις) ξεκινώντας από την ηλικία των 6 ετών και ολοκληρώνεται στην ηλικία των 12 ετών, με το πέρας της έκτης τάξης, ενώ οι μαθητές συνεχίζουν τη φοίτηση τους στο Γυμνάσιο.

Η **Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 2)** που παρέχεται στο **Γυμνάσιο** διαρκεί τρία χρόνια και απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 12-15 ετών. Η εκπαίδευση που παρέχεται στο Γυμνάσιο στοχεύει στην ολόπλευρη ανάπτυξη των μαθητών με βάση τις δυνατότητες που έχουν στην ηλικία αυτή και τις απαιτήσεις που καλούνται να αντιμετωπίσουν στη ζωή. Οι απόφοιτοι Γυμνασίου λαμβάνουν απολυτήριο τίτλο ο οποίος τους παρέχει τη δυνατότητα ένταξης στην Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Η **Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 3)** περιλαμβάνει τους εξής τύπους σχολείων (δημόσια και ιδιωτικά): τα **Γενικά Λύκεια**, τα **Επαγγελματικά Λύκεια** και τις **Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης**, οι οποίες-όπως αναφέρθηκε πιο πάνω-θεσμοθετήθηκαν με το Νόμο 4186/2013. Η φοίτηση στο Γενικό Λύκειο και στο Επαγγελματικό Λύκειο διαρκεί τρία έτη, ενώ η φοίτηση στις Επαγγελματικές Σχολές είναι διετής συν ένα έτος πρακτικής εκπαίδευσης (Τάξη Μαθητείας). Εκτός από τα ημερήσια Γυμνάσια, Λύκεια και τα Επαγγελματικά Λύκεια και τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης, λειτουργούν οι αντίστοιχοι εσπερινοί τύποι σχολείων.

Μεταξύ της Δευτεροβάθμιας και Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης περιλαμβάνονται και τα **Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) (ISCED 4)**, τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση. Τα δημόσια Ι.Ε.Κ. σύμφωνα με το Νόμο 4093/2012 μεταφέρθηκαν στις Περιφέρειες στις οποίες έχουν την έδρα τους από την 30/06/2013 και αποτελούν στο εξής υπηρεσίες τους. Η εκπαίδευση στα ιδρύματα αυτά χαρακτηρίζεται ως αδιαβάθμητη γιατί τα Ι.Ε.Κ. δέχονται αποφοίτους Γυμνασίου, Γενικού και Επαγγελματικού Λυκείου, ανάλογα με τις επιμέρους ειδικότητες που παρέχουν. Οι καταρτιζόμενοι λαμβάνουν Βεβαίωση Επαγγελματικής Κατάρτισης από το Ι.Ε.Κ. που αποφοίτησαν η οποία τους δίνει τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στις τελικές εξετάσεις πιστοποίησης για την απόκτηση Διπλώματος ή Πιστοποιητικού Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Τέλος, η **Τριτοβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 5)** προσφέρεται σε δύο παράλληλους τομείς: τον **Πανεπιστημιακό Τομέα** και τον **Τεχνολογικό Τομέα**. Η διάρκεια σπουδών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ανάλογα με τη σχολή, διαρκεί από 8 έως 12 εξάμηνα. Η εισαγωγή των φοιτητών εξαρτάται από την επίδοσή τους στις εξετάσεις που γίνονται σε εθνικό επίπεδο στη Γ' Τάξη του Λυκείου.

Η **Πανεπιστημιακή Εκπαίδευση** έχει ως αποστολή της την υψηλή θεωρητική και ολοκληρωμένη επιστημονική κατάρτιση των φοιτητών, ενώ σε αυτήν την βαθμίδα ανήκουν τα Πανεπιστήμια (Α.Ε.Ι.).

Η **Τεχνολογική Εκπαίδευση**, η οποία παρέχεται από τα Ανώτατα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Α.Τ.Ε.Ι.) και τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (Τ.Ε.Ι.), έχει ως σκοπό να συμβάλλει στην πρόοδο της επιστήμης, με έμφαση στην εφαρμοσμένη έρευνα. Για αυτό το λόγο, οι σπουδές έχουν περισσότερο εφαρμοσμένο χαρακτήρα, καθώς η εκπαίδευση είναι προσανατολισμένη στην μεταφορά των δεδομένων της επιστήμης στην παραγωγική διαδικασία και στην αγορά.

Στην Ανώτατη Τεχνολογική Εκπαίδευση υπάγεται επίσης η Ανώτατη Σχολή Παιδαγωγικής Τεχνολογικής Εκπαίδευσης (Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε.). Στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση ανήκει και το **Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο** (Ε.Α.Π.), το οποίο αποτελεί τη βάση της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, καθώς και ορισμένες **μη-πανεπιστημιακές Σχολές** που παρέχουν επαγγελματική ειδίκευση σε συγκεκριμένους τομείς και για τις οποίες ισχύει ειδικό σύστημα εισαγωγής, με διάρκεια σπουδών από δύο έως τέσσερα έτη. Πιο συγκεκριμένα στη βαθμίδα αυτή περιλαμβάνονται οι Ανώτερες Εκκλησιαστικές Σχολές, οι Ακαδημίες Εμπορικού Ναυτικού (Α.Ε.Ν.), οι Ανώτερες Σχολές Χορού και Δραματικής Τέχνης, οι Ανώτερες Σχολές Τουριστικής Εκπαίδευσης, οι Ανώτερες Σχολές Υπαξιωματικών και Αξιωματικών του Υπουργείου Εθνικής Αμύνης και οι Σχολές των Σωμάτων Ασφαλείας. Επίσης, μέρος της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης αποτελούν και τα **προγράμματα Μεταπτυχιακών Σπουδών (ISCED 6)** (επιπέδου Master και Διδακτορικού).

Τέλος, στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής διαδικασίας, πέρα από το υφιστάμενο τυπικό εκπαιδευτικό σύστημα του οποίου οι βαθμίδες παρουσιάστηκαν πιο πάνω, υφίσταται και ο **θεσμός της Δια Βίου Μάθησης**, ο οποίος εφαρμόζεται μέσω του Εθνικού Προγράμματος Δια Βίου Μάθησης που περιλαμβάνει επενδύσεις, προγράμματα ή επιμέρους δράσεις επαγγελματικής κατάρτισης ή και γενικής εκπαίδευσης ενηλίκων. Στόχος της Δια Βίου Μάθησης είναι η απόκτηση και η ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων και ικανοτήτων των ατόμων, οι οποίες θα συμβάλλουν στη διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης προσωπικότητας, στην επαγγελματική ένταξη και εξέλιξη τους, στην κοινωνική συνοχή, στην ανάπτυξη της ικανότητας ενεργού συμμετοχής τους στα κοινά και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη.

Αναλυτικότερα η δομή των σπουδών, αλλά και ορισμένα από τα βασικά μεγέθη και χαρακτηριστικά του ρυθμιστικού πλαισίου της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, θα παρουσιαστούν στην αμέσως επόμενη ενότητα.

1.2 Βασικά μεγέθη και ρυθμιστικό πλαίσιο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Η Δημόσια Εκπαίδευση δεν απαιτεί δίδακτρα, και το κόστος παροχής της καλύπτεται από τον **Τακτικό Προϋπολογισμό** και το **Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων**. Ο Τακτικός Προϋπολογισμός καλύπτει το κόστος μισθοδοσίας των εκπαιδευτικών, τις λειτουργικές ανάγκες των εκπαιδευτηρίων, την παροχή βιβλίων, τη μεταφορά, σίτιση και στέγαση των μαθητών, την προμήθεια των αναγκαίων μέσων διδασκαλίας καθώς και τις υποτροφίες, ενώ το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων καλύπτει τις δαπάνες παγίου κεφαλαίου δηλαδή την αγορά γηπέδων, την κατασκευή και επισκευή των κτιρίων και των εγκαταστάσεων, την προμήθεια και συντήρηση του εξοπλισμού και των εργαστηρίων, την χρηματοδότηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων και την υποβοήθηση της επιστημονικής έρευνας.

Από την άλλη πλευρά, η φοίτηση σε ιδιωτικά σχολεία απαιτεί την καταβολή διδάκτρων τα οποία καθορίζονται από το κάθε σχολείο χωριστά. Όσον αφορά την αύξηση των διδάκτρων, από 01/01/2013, ο καθορισμός τους είναι πλέον ελεύθερος με πράξη νομοθετικού περιεχομένου. Το Κράτος δεν επιχορηγεί την φοίτηση σε ιδιωτικά σχολεία, παρότι η φοίτηση του παιδιού σε ένα ιδιωτικό σχολείο απαλλάσσει το Δημόσιο από σημαντικές δαπάνες, ενώ δεν προβλέπεται από τη φορολογική νομοθεσία οποιουδήποτε είδους απαλλαγή για τις δαπάνες που αφορούν τη φοίτηση σε αυτά. Σημειώνεται ότι τα δίδακτρα που καταβάλλονται λογίζονται ως τεκμήριο διαβίωσης.

Η οργάνωση και η διοίκηση του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος ακολουθεί συγκεκριμένη ιεραρχία, ενώ ο σχεδιασμός και η υλοποίηση της Εκπαιδευτικής Πολιτικής είναι ευθύνη του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων. Στο έργο του Υπουργείου αναφορικά με την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση συνδράμουν με τη δραστηριοποίησή τους αποκεντρωμένοι φορείς στους οποίους περιλαμβάνονται μεταξύ άλλων:

- Το **Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής** (Ι.Ε.Π.), αρμόδιο για την επιστημονική έρευνα και μελέτη των θεμάτων που αφορούν την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και τη διαρκή επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής της Εκπαιδευτικής Πολιτικής.
- Τον **Εθνικό Οργανισμό Εξετάσεων**. Σύμφωνα με τον πρόσφατα ψηφισθέντα Νόμο 4186/2013 (Φ.Ε.Κ. 193/17.09.2013) συστάθηκε ανεξάρτητη διοικητική αρχή με την επωνυμία «Εθνικός Οργανισμός Εξετάσεων» (Ε.Ο.Ε.) ο οποίος εποπτεύεται από τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων και αποτελεί επιτελικό επιστημονικό φορέα αρμόδιο για ζητήματα που αφορούν στις γραπτές προαγωγικές και απολυτήριες εξετάσεις στο Γενικό και στο Επαγγελματικό Λύκειο, στις εξετάσεις

εισαγωγής στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και στη δημιουργία και λειτουργία της Τράπεζας Θεμάτων Εξετάσεων Διαβαθμισμένης Δυσκολίας, σε συνεργασία με το Ι.Ε.Π.

- Το **Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ** (Ι.Τ.Υ.Ε.), που αποτελεί ερευνητικό και τεχνολογικό φορέα με σκοπό την έρευνα και την αποτελεσματική αξιοποίηση των Τεχνολογιών Πληροφορίας και Επικοινωνιών (Τ.Π.Ε.). Το Ινστιτούτο δίνει έμφαση στον τομέα της εκπαίδευσης, με την ανάπτυξη και εφαρμογή συμβατικών και ψηφιακών μέσων στην εκπαίδευση και τη δια βίου μάθηση, την έκδοση έντυπου και ηλεκτρονικού εκπαιδευτικού υλικού, τη διοίκηση και διαχείριση του Πανελλήνιου Σχολικού Δικτύου, καθώς και την υποστήριξη της οργάνωσης και λειτουργίας των ηλεκτρονικών υποδομών του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων και όλων των εκπαιδευτικών μονάδων.
- Ο **Οργανισμός Σχολικών Κτιρίων** (Ο.Σ.Κ.), κύρια δραστηριότητα του οποίου είναι η υλοποίηση του προγράμματος εκπαιδευτικών υποδομών της χώρας και χρηματοδοτείται από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) και από πιστοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων (Ε.Τ.Ε.). Το έργο του υλοποιείται είτε απευθείας από τον Οργανισμό είτε μέσω Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα (Σ.Δ.Ι.Τ.), είτε μέσω προγραμματικών συμβάσεων².
- Ο **Εθνικός Οργανισμός Πιστοποίησης Προσόντων και Επαγγελματικού Προσανατολισμού** (Ε.Ο.Π.Π.Ε.Π.), αρμοδιότητα του οποίου είναι ο σχεδιασμός και η εφαρμογή του Εθνικού Συστήματος Πιστοποίησης της μη-τυπικής εκπαίδευσης, η οποία περιλαμβάνει την αρχική και συνεχιζόμενη επαγγελματική κατάρτιση και τη γενική εκπαίδευση ενηλίκων, και παράλληλα, υποστηρίζει επιστημονικά τις υπηρεσίες Επαγγελματικού Προσανατολισμού και Συμβουλευτικής.

Στη διοικητική ιεραρχία της εκπαίδευσης, μετά το Υπουργείο έπονται οι **Περιφερειακές Διευθύνσεις Εκπαίδευσης** (13 συνολικά), οι οποίες έχουν ως αρμοδιότητα τον έλεγχο και την εποπτεία του συνόλου των αποκεντρωμένων υπηρεσιών εκπαίδευσης. Στη συνέχεια της ιεραρχίας έπονται οι **Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης** (συνολικά 58 για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης), οι οποίες σε συνεργασία με τις Περιφερειακές Διευθύνσεις ασκούν διοίκηση και εποπτεύουν τη λειτουργία των

² Σημειώνεται ότι με βάση τον εφαρμοστικό νόμο του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 και με την υπ' αριθμό Δ16γ/01/475/Γ Κοινή Υπουργική Απόφαση των: Υπουργών Οικονομικών, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων, Παιδείας Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων, Δικαιοσύνης Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, εγκρίθηκε η ίδρυση της εταιρείας ΚΤΙΡΙΑΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ Α.Ε. η οποία θα προκύψει από την απορρόφηση της Δ.Ε.Π.Α.ΝΟ.Μ. (Δημόσια Επιχείρηση Ανέγερσης Νοσηλευτικών Μονάδων) και της ΘΕΜΙΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΤΙΚΗ (αρμόδια για την κατασκευή δικαστικών κτιρίων, σωφρονιστικών καταστημάτων και κτιρίων του Υπουργείου Δικαιοσύνης) από τον ΟΡΓΑΝΙΣΜΟ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΚΤΙΡΙΩΝ Α.Ε. (Ο.Σ.Κ.), με αντικείμενο την ανέγερση δημόσιων κτιρίων.

σχολικών μονάδων. Ακολουθούν οι **Σχολικές Μονάδες**, επικεφαλής των οποίων είναι οι Διευθυντές των σχολικών μονάδων, που είναι υπεύθυνοι για την εφαρμογή του εκπαιδευτικού προγράμματος, την επιμελή φοίτηση και την πειθαρχία των μαθητών. Σημειώνεται ότι σε επίπεδο Περιφέρειας ή σε τοπικό επίπεδο λειτουργούν οι **Σχολικές Επιτροπές**³ στις οποίες ανατίθεται η διαχείριση των πιστώσεων που διατίθενται για την κάλυψη των δαπανών λειτουργίας των σχολείων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Η κατανομή των εγκεκριμένων πιστώσεων για την κάλυψη των αναγκών των σχολικών μονάδων γίνεται με απόφαση της Σχολικής Επιτροπής. Τα κριτήρια κατανομής των πιστώσεων περιλαμβάνουν τον αριθμό μαθητών, τον αριθμό των τμημάτων, τον αριθμό αιθουσών διδασκαλίας, τη λειτουργία γυμναστηρίων, αιθουσών πολλαπλών χρήσεων, την παλαιότητα των κτιρίων, καθώς και τις ειδικότερες ανάγκες των σχολικών μονάδων. Τα έσοδα των Σχολικών Επιτροπών προέρχονται από τις επιχορηγήσεις των δήμων, τις προσόδους της σχολικής επιτροπής, από εκποιήσεις περιουσιακών στοιχείων, κάθε είδους δωρεές, κληρονομίες και κληροδοσίες ή από κάθε άλλη νόμιμη πηγή.

Τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που ανήκουν στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, δηλαδή τα Α.Ε.Ι., τα Α.Τ.Ε.Ι. και τα Τ.Ε.Ι. είναι αυτοδιοικούμενα και βρίσκονται υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων το οποίο επιχορηγεί τη λειτουργία τους στη βάση γενικών αρχών που καθορίζουν από κοινού το Κράτος και τα Ιδρύματα, λαμβάνοντας υπόψη τα ακαδημαϊκά προγράμματα τους και τις συναφθείσες προγραμματικές συμφωνίες. Σε αντίθεση με την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, δεν επιτρέπεται η λειτουργία ιδιωτικών Α.Ε.Ι., Α.Τ.Ε.Ι και Τ.Ε.Ι. στην χώρα μας.

Λόγω του αντικειμένου της παρούσας έρευνας, η ανάλυση θα επικεντρωθεί στην παράθεση των βασικών μεγεθών σχετικά με την δημόσια και την ιδιωτική Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

1.2.1 Προσχολική Εκπαίδευση

Η Προσχολική Εκπαίδευση παρέχεται από τα Νηπιαγωγεία. Όπως αναφέρθηκε πιο πάνω, στα νηπιαγωγεία εγγράφονται παιδιά ηλικίας τεσσάρων ετών και άνω και η φοίτηση σε αυτά διαρκεί δύο έτη. Η παρακολούθηση του Νηπιαγωγείου είναι υποχρεωτική για τα νήπια που έχουν συμπληρώσει την ηλικία των πέντε ετών.

Στην αρχή του σχολικού έτους 2012-2013⁴, τα δημόσια νηπιαγωγεία ανέρχονταν σε 5.331 (91,6% του συνόλου των νηπιαγωγείων, ιδιωτικών και δημόσιων) στα οποία

³ Περαιτέρω στοιχεία σχετικά με τις Σχολικές Επιτροπές υπάρχουν στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

⁴ Έως και τη σύνταξη της παρούσας μελέτης η ΕΛ.ΣΤΑΤ. δεν έχει δημοσιεύσει στατιστικά στοιχεία που να αφορούν τη λήξη του σχολικού έτους 2012-2013.

φοιτούσαν 152.085 μαθητές (93,4% των μαθητών δημοσίων και ιδιωτικών νηπιαγωγείων) και υπηρετούσαν σε αυτά το 94,6% του διδακτικού προσωπικού (12.580 νηπιαγωγοί) των δημοσίων και ιδιωτικών νηπιαγωγείων. Την περίοδο αυτή οι μαθητές ανά νηπιαγωγό ανέρχονταν σε 12 στα δημόσια έναντι 15 στα ιδιωτικά νηπιαγωγεία (Πίνακας 1)⁵. Τέλος, την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013, το 64,1% των μαθητών που φοιτούσαν στα νηπιαγωγεία ήταν 5 ετών και το 35% ήταν 4 ετών.

Ο σκοπός, η διάρθρωση και οι βαθμίδες της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (μέρος των οποίων είναι και τα νηπιαγωγεία) καθορίζεται από το Νόμο 1566/1985. Το Προεδρικό Διάταγμα 200/1998 ρύθμισε το κανονιστικό πλαίσιο οργάνωσης και λειτουργίας των νηπιαγωγείων, τις προϋποθέσεις εγγραφής των νηπίων και ορίστηκε το σχολικό και το διδακτικό έτος αλλά και το ημερήσιο και αναλυτικό πρόγραμμα τους. Ο Νόμος 2525/1997 καθιέρωσε τη λειτουργία του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου (λειτουργία οκτώ ώρες ημερησίως τουλάχιστον) και με το Νόμο 3518/2006 (Άρθρο 73) η φοίτηση στα νηπιαγωγεία έγινε διετής, η οποία ξεκινάει από τα τέσσερα έτη, με τη φοίτηση στην ηλικία των πέντε ετών να είναι υποχρεωτική. Τέλος, η Υπουργική Απόφαση Φ.32/190/81670/Γ1/20.07.2007 καθόρισε το ωρολόγιο πρόγραμμα του Νηπιαγωγείου και του Ολοήμερου Νηπιαγωγείου.

Πίνακας 1. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Νηπιαγωγείο): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013

Είδος σχολείου	Σχολικό Έτος 2012-2013	Ποσοστό επί του συνόλου
Σύνολο		
Σχολικές μονάδες	5.823	100,0%
Διδακτικό προσωπικό	13.301	100,0%
Μαθητές	162.888	100,0%
Μαθητές ανά νηπιαγωγό	12	
Δημόσια σχολεία		
Σχολικές μονάδες	5.331	91,6%
Διδακτικό προσωπικό	12.580	94,6%
Μαθητές	152.085	93,4%
Μαθητές ανά νηπιαγωγό	12	
Ιδιωτικά σχολεία		
Σχολικές μονάδες	492	8,4%
Διδακτικό προσωπικό	721	5,4%
Μαθητές	10.803	6,6%
Μαθητές ανά νηπιαγωγό	15	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία στοιχείων Ι.Ο.Β.Ε.

⁵ Σημειώνεται ότι στους υπολογισμούς που αναφέρθηκαν δεν ελήφθησαν υπόψη ο αριθμός των μη λειτουργούντων δημόσιων (167 μονάδες) και ιδιωτικών (30 μονάδες) νηπιαγωγείων καθώς και ο αριθμός του διδακτικού προσωπικού αυτών που δεν ασκούσε καθήκοντα διδασκαλίας (736 νηπιαγωγοί στα δημόσια και 0 νηπιαγωγοί στα ιδιωτικά νηπιαγωγεία).

1.2.2 Υποχρεωτική Εκπαίδευση

Στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση περιλαμβάνονται, εκτός από το Νηπιαγωγείο (Προσχολική Εκπαίδευση), το Δημοτικό Σχολείο (Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση) και το Γυμνάσιο (Κατώτερη Δευτεροβάθμια). Στην Υποχρεωτική Εκπαίδευση φοιτούν οι μαθητές ηλικίας 5-15 ετών.

Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Ο δεύτερος κύκλος της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης παρέχεται τόσο στα ιδιωτικά και όσο και στα δημόσια δημοτικά σχολεία. Η διάρκεια της φοίτησης είναι εξαετής και η ηλικία εισόδου στο Δημοτικό Σχολείο είναι τα έξι έτη. Τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία έχουν κοινή οργάνωση, λειτουργία και πρόγραμμα σπουδών και χορηγούν ισότιμους τίτλους σπουδών. Το Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών καταρτίζεται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας και ακολουθείται από τους εκπαιδευτικούς τόσο στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά σχολεία προσαρμοζόμενο, όμως, στις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε τάξης, ώστε να επιτευχθούν οι εκπαιδευτικοί στόχοι.

Η αξιολόγηση του μαθητή κατά τη διάρκεια της φοίτησής στηρίζεται:

- Στην καθημερινή προφορική εξέταση και στην συμμετοχή του στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία και στις άλλες σχολικές δραστηριότητες.
- Στα αποτελέσματα της επίδοσής του στα κριτήρια αξιολόγησης, που αποτελούν οργανικό στοιχείο του σχολικού προγράμματος και περιλαμβάνονται στο διδακτικό υλικό.
- Στα αποτελέσματα των εργασιών, τις οποίες πραγματοποιεί ο μαθητής στο σχολείο ή στο σπίτι.

Στις τάξεις Α' και Β' γίνεται περιγραφική αξιολόγηση των μαθητών, ενώ στις τάξεις Γ' και Δ' εκτός από την περιγραφική αξιολόγηση χρησιμοποιείται κλίμακα βαθμολογίας που έχει ως εξής: Άριστα (Α), Πολύ Καλά (Β), Καλά (Γ), Σχεδόν Καλά (Δ). Στις τάξεις Ε' και ΣΤ' εκτός από την περιγραφική αξιολόγηση χρησιμοποιείται κλίμακα βαθμολογίας που είναι λεκτική και αριθμητική και έχει ως εξής: Άριστα (9-10), Πολύ Καλά (7-8), Καλά (5-6), Σχεδόν Καλά (1-4).

Από την Πρώτη έως και την Πέμπτη Τάξη, στο τέλος της κάθε σχολικής χρονιάς οι μαθητές λαμβάνουν Τίτλο Προόδου με την ένδειξη «προάγεται», ενώ στο τέλος της Έκτης Τάξης οι μαθητές λαμβάνουν Τίτλο Σπουδών, το «Απολυτήριο Δημοτικού Σχολείου», με την ένδειξη «απολύεται» το οποίο είναι απαραίτητο για την εγγραφή στο Γυμνάσιο.

Στο πλαίσιο της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης λειτουργούν, μαζί με το Δημοτικό Σχολείο, εναλλακτικές δομές στις οποίες περιλαμβάνονται:

- **Σχολεία Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης**, τα οποία λειτουργούν σε περιοχές που παρατηρείται έντονη πυκνότητα αλλοδαπών παιδιών και ακολουθούν τα προγράμματα των δημοτικών σχολείων προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες των αλλοδαπών μαθητών.
- **Μειονοτικά Σχολεία**, τα οποία λειτουργούν στην περιοχή της Θράκης, όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο ποσοστό της Μουσουλμανικής Μειονότητας στη χώρα μας. Στα σχολεία αυτά η διδασκαλία γίνεται τόσο στην τουρκική όσο και στην ελληνική γλώσσα.
- **Πειραματικά Σχολεία**, στα οποία εφαρμόζονται πειραματικά προγράμματα και μέθοδοι διδασκαλίας και γίνεται χρήση πειραματικών βιβλίων και άλλων μέσων διδασκαλίας.
- **Σχολεία Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης**, στα οποία φοιτούν μαθητές με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.
- **Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας**, στα οποία φοιτούν ενήλικες οι οποίοι θέλουν να συνεχίσουν την εκπαίδευση τους στο Δημοτικό Σχολείο, την οποία διέκοψαν σε μικρότερη ηλικία.
- **Ολοήμερα Σχολεία**, τα οποία έχουν διευρυμένο ωράριο και εμπλουτισμένο πρόγραμμα σπουδών και αποτελούν την απάντηση της Πολιτείας στις σύγχρονες συνθήκες ζωής, όπου και οι δύο γονείς εργάζονται για πολλές ώρες ημερησίως.
- **Σχολείο Ευρωπαϊκής Παιδείας**, το οποίο ιδρύθηκε στην Κρήτη και ακολουθεί εξ' ολοκλήρου τα αναλυτικά προγράμματα μαθημάτων που διδάσκονται στα Ευρωπαϊκά Σχολεία. Σε αυτό εγγράφονται παιδιά του προσωπικού του Ευρωπαϊκού Οργανισμού για την Ασφάλεια των Δικτύων και Πληροφοριών (ENISA) ή άλλης υπηρεσίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, παιδιά του προσωπικού των Διεθνών Οργανισμών και των διπλωματικών αποστολών που εδρεύουν στο Ηράκλειο της Κρήτης, παιδιά των οποίων ο ένας τουλάχιστον γονιός είναι πολίτης χώρας μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παιδιά εργαζομένων σε Ιδρύματα ή σε Οργανισμούς των οποίων το αντικείμενο αφορά την Έρευνα και Ανάπτυξη.

Σημειώνεται, τέλος, πως επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία αλλοδαπών νηπιαγωγείων και δημοτικών που παρέχουν εκπαίδευση στα παιδιά αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα στα οποία μπορούν να φοιτούν και Έλληνες μαθητές (Άρθρο 34 του Νόμου 3794/2009). Με κριτήριο το πρόγραμμα σπουδών τους διακρίνονται σε:

- Σχολεία με ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.
- Σχολεία με ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.
- Σχολεία με ελληνικό και ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα⁶.

Όσον αφορά στα δημόσια δημοτικά σχολεία, στην αρχή του σχολικού έτους 2012-2013⁷, αυτά ανέρχονταν σε 4.368 (92,6% του συνόλου των σχολείων, ιδιωτικών και δημόσιων) στα οποία φοιτούσαν 591.461 μαθητές (93,6% του μαθητικού πληθυσμού σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία) και υπηρετούσαν σε αυτά το 94,1% του διδακτικού προσωπικού (60.405 δάσκαλοι) των δημοσίων και ιδιωτικών σχολείων. Την περίοδο αυτή οι μαθητές ανά εκπαιδευτικό στα δημόσια δημοτικά σχολεία ανέρχονταν σε 10, έναντι 11 στα ιδιωτικά δημοτικά σχολεία (Πίνακας 2)⁸.

Πίνακας 2: Πρωτοβάθμια εκπαίδευση (Δημοτικό Σχολείο): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013

Είδος σχολείου	Σχολικό Έτος 2012-2013	Ποσοστό επί του συνόλου
Σύνολο		
Σχολικές μονάδες	4.716	100%
Διδακτικό προσωπικό	64.166	100%
Μαθητές	631.834	100%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	10	
Δημόσια σχολεία		
Σχολικές μονάδες	4.368	92,6%
Διδακτικό προσωπικό	60.405	94,1%
Μαθητές	591.461	93,6%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	10	
Ιδιωτικά σχολεία		
Σχολικές μονάδες	348	7,4%
Διδακτικό προσωπικό	3.761	5,9%
Μαθητές	40.373	6,4%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	11	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία στοιχείων Ι.Ο.Β.Ε.

Στα ανωτέρω στοιχεία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στα δημοτικά σχολεία. Ωστόσο, τα διαθέσιμα στοιχεία για αυτή την κατηγορία μαθητών αφορούν την έναρξη του σχολικού έτους 2008-2009. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι το σύνολο των μαθητών αυτής της κατηγορίας ανερχόταν σε 73.784, εκ των οποίων οι 68.718 (93,1%)

⁶ Αναλυτικά στοιχεία για τη λειτουργία των ξένων σχολείων στην Ελλάδα, υπάρχουν στο Παράρτημα του παρόντος κεφαλαίου.

⁷ Μέχρι τη στιγμή σύνταξης της παρούσας μελέτης η ΕΛ.ΣΤΑΤ δεν έχει δημοσιεύσει στατιστικά στοιχεία που να αφορούν τη λήξη του σχολικού έτους 2012-2013.

⁸ Όπως και στην περίπτωση των νηπιαγωγείων, σημειώνεται ότι στους υπολογισμούς που αναφέρθηκαν δεν ελήφθησαν υπόψη ο αριθμός των μη λειτουργούντων δημόσιων (72 μονάδες) και ιδιωτικών [σύνολο 11 μονάδες, εκ των οποίων 8 στη Θράκη (1 στο Νομό Έβρου, 4 στο Νομό Ξάνθης και 3 στο Νομό Ροδόπης) και 3 στην Αττική (2 στη Νομαρχία Αθηνών και 1 στη Νομαρχία Ανατολικής Αττικής)] δημοτικών σχολείων καθώς και ο αριθμός του διδακτικού προσωπικού αυτών που δεν ασκούσε καθήκοντα διδασκαλίας (3.041 δάσκαλοι στα δημόσια και 0 δάσκαλοι στα ιδιωτικά δημοτικά σχολεία).

ήταν αλλοδαποί μαθητές και οι 5.066 (6,9%) παλιννοστούντες.

Η δομή και λειτουργία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης θεσμοθετήθηκε με το Νόμο 1566/1985, ο οποίος καθιέρωσε νέα διαδικασία σύνταξης αναλυτικών προγραμμάτων, τη σύνταξη νέων βιβλίων διδασκαλίας, το Μονοτονικό Σύστημα κ.λπ. Το ανωτέρω νομοθετικό πλαίσιο συμπληρώθηκε με νέες διατάξεις, όπως:

- Το Προεδρικό Διάταγμα 201/1998, το οποίο ρύθμιζε θέματα οργάνωσης και λειτουργίας των δημοτικών σχολείων.
- Το Νόμο 2525/1997, με τον οποίο καθιερώθηκε το ολοήμερο Δημοτικό Σχολείο.
- Την Υπουργική Απόφαση Φ.12/773/77094/Γ1/28.07.2006, με την οποία αναμορφώθηκε το ωρολόγιο πρόγραμμα στο Δημοτικό Σχολείο.
- Το Νόμο 3687/2008, ο οποίος ρυθμίζει θέματα προσωπικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, θέματα δια βίου μάθησης, Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης, καθώς και θέματα παιδείας ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.
- Την Υπουργική Απόφαση Φ.12/620/61531/Γ1/31.05.2010 με την οποία καθορίστηκε το αναμορφωμένο διδακτικό ωράριο και ωρολόγιο πρόγραμμα των ολοήμερων δημοτικών σχολείων τα οποία λειτουργούν με ενιαίο αναμορφωμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.
- Νόμος 4093/2012 (Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016), που περιλαμβάνει ρυθμίσεις (Παράγραφος Θ) που αφορούν το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.

Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η Υποχρεωτική Εκπαίδευση ολοκληρώνεται με τη φοίτηση των μαθητών στο Γυμνάσιο, το οποίο αποτελεί τμήμα της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση). Η φοίτηση στο Γυμνάσιο είναι τριετής και αφορά μαθητές ηλικίας 12-15 ετών, οι οποίοι εγγράφονται σε αυτό μετά την απόκτηση του Απολυτηρίου Δημοτικού Σχολείου.

Όπως και στην περίπτωση των νηπιαγωγείων και των δημοτικών σχολείων, έτσι και στην Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση λειτουργούν ιδιωτικά και δημόσια γυμνάσια, τα οποία έχουν κοινή οργάνωση, λειτουργία και πρόγραμμα σπουδών και χορηγούν ισότιμους τίτλους σπουδών. Και σε αυτή την περίπτωση, το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών καταρτίζεται από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, εγκρίνεται από το Υπουργείο Παιδείας και ακολουθείται από τους εκπαιδευτικούς, τόσο

στα δημόσια όσο και στα ιδιωτικά σχολεία. Οι εκπαιδευτικοί και στις δύο κατηγορίες σχολείων αξιολογούν συνθετικά το μαθητή από:

- Την καθημερινή προφορική εξέταση και την όλη συμμετοχή του στη διδακτική-μαθησιακή διαδικασία.
- Την επίδοση του στις ολιγόλεπτες γραπτές δοκιμασίες.
- Την επίδοση του στις ωριαίες υποχρεωτικές γραπτές δοκιμασίες, οι οποίες γίνονται, χωρίς προειδοποίηση.
- Τις εργασίες που εκτελεί στο σχολείο ή στο σπίτι.
- Τις συνθετικές δημιουργικές εργασίες που εκπονεί μόνος του ή σε συνεργασία με συμμαθητές του.
- Την επίδοση του στις γραπτές ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις που διενεργούνται τον Ιούνιο μετά τη λήξη των μαθημάτων, στα μαθήματα της Ομάδας Α' (βασικά μαθήματα) που διδάχθηκαν στη διάρκεια του διδακτικού έτους και στο μάθημα της πληροφορικής για την Γ' Γυμνασίου.

Ως βαθμός ετήσιας επίδοσης του μαθητή σε κάθε μάθημα στο οποίο γίνεται ανακεφαλαιωτική εξέταση λογίζεται ο μέσος όρος των τριών τριμηνιαίων βαθμών και του βαθμού που θα επιτύχει στις γραπτές ανακεφαλαιωτικές εξετάσεις του Ιουνίου. Στα μαθήματα που δεν προβλέπεται γραπτή ανακεφαλαιωτική εξέταση (Ομάδα Β'-μη βασικά), ως βαθμός ετήσιας επίδοσης λογίζεται ο μέσος όρος των τριών τριμηνιαίων βαθμών. Στα μαθήματα που διδάσκονται κατά το ήμισυ του διδακτικού έτους, ως βαθμός ετήσιας επίδοσης λογίζεται ο μέσος όρος των δύο τριμηνιαίων βαθμών και του βαθμού των γραπτών εξετάσεων.

Η βαθμολογική κλίμακα αξιολογήσεως της γραπτής και προφορικής επίδοσης των μαθητών σε κάθε μάθημα κυμαίνεται από το 0 έως το 20. Κατώτατο βαθμολογικό όριο προαγωγής ή απόλυσης για κάθε μάθημα και κατά την εξαγωγή του ετησίου αποτελέσματος είναι ο βαθμός 10.

Στους μαθητές που αποφοιτούν από το Γυμνάσιο χορηγείται τίτλος σπουδών που ονομάζεται «Απολυτήριο Γυμνασίου» και εκδίδεται από τη σχολική μονάδα από την οποία αποφοίτησε ο μαθητής.

Η απόκτηση του Απολυτηρίου Γυμνασίου δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να συνεχίσει τις σπουδές του στη Δευτεροβάθμια μη Υποχρεωτική Εκπαίδευση (Γενικό Λύκειο, Επαγγελματικό Λύκειο, Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης) ή να φοιτήσει σε Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης σε ειδικότητες που δέχονται αποφοίτους Γυμνασίου.

Επίσης, έχει τη δυνατότητα να ενταχθεί στην αγορά εργασίας, χωρίς να έχει αποκτήσει

κάποια εξειδίκευση. Για τους μαθητές που στοχεύουν στην ένταξή τους στην αγορά εργασίας αμέσως μετά την ολοκλήρωση των σπουδών τους στο Γυμνάσιο, έχει θεσπιστεί ο Θεσμός του Σχολικού Επαγγελματικού Προσανατολισμού (Σ.Ε.Π.)-σε θεωρητικό επίπεδο-ο οποίος έχει ως στόχο να βοηθήσει τους μαθητές να επιλέξουν το επάγγελμα που ταιριάζει περισσότερο στις κλίσεις και στις δεξιότητές τους.

Όπως και στην περίπτωση των νηπιαγωγείων και δημοτικών σχολείων, επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία αλλοδαπών γυμνασίων που παρέχουν εκπαίδευση στα παιδιά αλλοδαπών που διαμένουν στη χώρα, αλλά και Ελλήνων. Αυτά διακρίνονται σε:

- **Γυμνάσια με ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα.**
- **Γυμνάσια με ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.**
- **Γυμνάσια με ελληνικό και ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα** (βλέπε πιο πάνω παρουσίαση του θεσμικού πλαισίου που διέπει, εν γένει, τα ξένα σχολεία).

Στο πλαίσιο της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργούν μαζί με το Γυμνάσιο εναλλακτικές δομές στις οποίες περιλαμβάνονται:

- **Εσπερινά Γυμνάσια**, απευθύνονται σε μαθητές άνω των 14 ετών οι οποίοι εργάζονται. Η φοίτηση διαρκεί 3 έτη και περιλαμβάνει τις τάξεις Α', Β', και Γ' που αντιστοιχούν πλήρως με αυτές του Ημερησίου Γυμνασίου.
- **Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας**, στα οποία φοιτούν ενήλικες οι οποίοι θέλουν να συνεχίσουν την εκπαίδευση τους στο Γυμνάσιο, την οποία διέκοψαν σε μικρότερη ηλικία.
- **Πρότυπα Πειραματικά Γυμνάσια**, που έχουν ως σκοπό μεταξύ άλλων την προαγωγή της εκπαιδευτικής έρευνας σε συνεργασία με αντίστοιχες σχολές και τμήματα των Α.Ε.Ι., την πειραματική εφαρμογή προγραμμάτων σπουδών, αναλυτικών προγραμμάτων, μεθόδων διδασκαλίας, εκπαιδευτικού υλικού, καινοτόμων διδακτικών πρακτικών και δράσεων και την υποστήριξη του στόχου της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της αριστείας και την ανάδειξη, προώθηση και εκπαίδευση μαθητών με ιδιαίτερες μαθησιακές δυνατότητες και ταλέντα αλλά και την υποστήριξη μαθητών με μαθησιακές δυσκολίες.
- **Μουσικά Γυμνάσια**, στα οποία οι μαθητές παρακολουθούν, εκτός από τα μαθήματα γενικής παιδείας που διδάσκονται στα γενικά γυμνάσια της Κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, και μαθήματα μουσικής παιδείας ώστε να προετοιμαστούν και να καταρτιστούν κατάλληλα για να σταδιοδρομήσουν επαγγελματικά στο χώρο της Μουσικής.
- **Καλλιτεχνικά Γυμνάσια**, στα οποία οι μαθητές παρακολουθούν, εκτός από τα μαθήματα γενικής παιδείας που διδάσκονται στα γενικά γυμνάσια, και μαθήματα

που σχετίζονται με το χώρο των Εικαστικών Τεχνών, του Θεάτρου, του Κινηματογράφου και του Χορού, με σκοπό να προετοιμαστούν ώστε να σταδιοδρομήσουν επαγγελματικά σε έναν από τους παραπάνω πολιτιστικούς τομείς.

- **Εκκλησιαστικά Γυμνάσια**, που έχουν ως στόχο να καλλιεργήσουν περεταίρω τις αξίες της Ορθόδοξης Πίστης στα άτομα που πρόκειται να στελεχώσουν την Ορθόδοξη Εκκλησία ως κληρικοί ή ως λαϊκοί. Στα σχολεία αυτά οι μαθητές παρακολουθούν τα ίδια μαθήματα που διδάσκονται στα γενικά γυμνάσια της Κατώτερης Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, καθώς και επιπλέον θρησκευτικού περιεχομένου μαθήματα όπως Βυζαντινή Μουσική, Παλαιά και Καινή Διαθήκη, Αγιολογία, Λειτουργική κ.α.
- **Ιερατικά Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας**, στα οποία εφαρμόζονται προγράμματα διетуός κύκλου Εκκλησιαστικής Εκπαίδευσης και μπορούν να εγγραφούν σε αυτά κληρικοί και λαϊκοί που έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους.
- **Τμήματα Αθλητικής Διευκόλυνσης Γυμνασίου**, στα οποία οι μαθητές πέραν όλων των άλλων μαθημάτων που διδάσκονται στα γενικά γυμνάσια, διδάσκονται δύο έως τέσσερα αθλήματα. Το μάθημα της Φυσικής Αγωγής αντικαθίσταται από δίωρη πρωινή προπόνηση, τρεις φορές την εβδομάδα, στα καλλιεργούμενα αθλήματα, από καθηγητές Φυσικής Αγωγής, ειδικευμένους στα συγκεκριμένα αθλήματα.
- **Γυμνάσια Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης (Γ.Ε.Α.Ε.)**, τα οποία απευθύνονται σε μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες και περιλαμβάνουν μια προκαταρκτική τάξη και τις τρεις επόμενες Α', Β' και Γ'. Μαθητές απόφοιτοι του Δημοτικού Σχολείου με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, μπορεί να εγγράφονται απευθείας στην Α' Τάξη του Γυμνασίου Ε.Α.Ε., ύστερα από αξιολόγηση που πραγματοποιείται από το οικείο Κέντρο Διάγνωσης, Διαφοροδιάγνωσης και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Δ.Υ.) και μέχρι το 19^ο έτος της ηλικίας τους.
- **Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια**, στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι του Δημοτικού Σχολείου γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης. Η φοίτηση στα εν λόγω γυμνάσια είναι πενταετής ενώ εφαρμόζεται πρόγραμμα για την ολοκλήρωση της Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης και την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης.
- **Μειονοτικά Σχολεία**, όπου το αναλυτικό πρόγραμμα σπουδών περιλαμβάνει τόσο ελληνικά όσο και τουρκικά μαθήματα ενώ η διδασκαλία γίνεται και στις δύο γλώσσες. Επίσης, στα σχολεία αυτά υλοποιείται το ειδικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα «Εκπαίδευση Μουσουλμανοπαίδων» με στόχο τη βελτίωση των εκπαιδευτικών δεδομένων της Μουσουλμανικής Μειονότητας.

- **Διαπολιτισμικά Γυμνάσια**, τα οποία όπως και στην περίπτωση των δημοτικών σχολείων, ιδρύονται σε περιοχές όπου παρατηρείται έντονη πυκνότητα αλλοδαπών παιδιών και ακολουθούν τα προγράμματα των δημοσίων σχολείων προσαρμοσμένα στις ιδιαίτερες ανάγκες των αλλοδαπών μαθητών.
- **Σχολείο Ευρωπαϊκής Παιδείας**, η λειτουργία του οποίου περιγράφηκε ανωτέρω.
- **Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια**. Με το Νόμο 4186/2013 ιδρύονται τα Ειδικά Επαγγελματικά Γυμνάσια στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι δημοτικού σχολείου γενικής ή ειδικής εκπαίδευσης και στα οποία η φοίτηση περιλαμβάνει πέντε τάξεις. Τα σχολεία αυτά ανήκουν στην υποχρεωτική εκπαίδευση και χορηγούν στο τέλος της Δ' Τάξης το «Απολυτηρίου Γυμνασίου» και στο τέλος της Ε' Τάξης, πτυχίο με επαγγελματικά δικαιώματα, επιπέδου 2β. Τα γυμνάσια αυτά εφαρμόζουν πρόγραμμα για την ολοκλήρωση της εννιάχρονης υποχρεωτικής εκπαίδευσης και την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013, τα δημόσια γυμνάσια ανέρχονταν σε 1.739 (94,7% του συνόλου των γυμνασίων, ιδιωτικών και δημόσιων) στα οποία φοιτούσαν 300.978 μαθητές (95,4% του μαθητικού πληθυσμού των δημοσίων και ιδιωτικών γυμνασίων) και υπηρετούσαν σε αυτά το 94,3% του διδακτικού προσωπικού (34.754 καθηγητές) των δημοσίων και ιδιωτικών γυμνασίων. Την περίοδο αυτή, οι μαθητές ανά εκπαιδευτικό στα δημόσια γυμνάσια ανέρχονταν σε 9, έναντι 7 στα ιδιωτικά γυμνάσια (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Κατώτερη (υποχρεωτική) δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ημερήσια και Εσπερινά, Δημόσια και Ιδιωτικά Γυμνάσια): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά τη έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013

Είδος σχολείου	Σχολικό Έτος 2012-2013	Ποσοστό επί του συνόλου
Σύνολο		
Σχολικές μονάδες	1.837	100%
Διδακτικό προσωπικό	36.853	100%
Μαθητές	315.563	100%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	9	
Δημόσια		
Σχολικές μονάδες	1.739	94,7%
Διδακτικό προσωπικό	34.754	94,3%
Μαθητές	300.978	95,4%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	9	
Ιδιωτικά		
Σχολικές μονάδες	98	5,3%
Διδακτικό προσωπικό	2.099	5,7%
Μαθητές	14.585	4,6%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	7	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία στοιχείων Ι.Ο.Β.Ε.

Επιπλέον, θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο αριθμός των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών που φοιτούν στα γυμνάσια. Ωστόσο, τα διαθέσιμα στοιχεία για αυτή την κατηγορία μαθητών αφορούν την έναρξη του σχολικού έτους 2008-2009. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι το σύνολο των μαθητών αυτής της κατηγορίας ανέρχονταν σε 36.665, εκ των οποίων 31.163 (85%) ήταν αλλοδαποί μαθητές και 5.502 (15%) ήταν παλιννοστούντες.

Στα ανωτέρω στοιχεία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και ο αριθμός των μαθητών που φοιτούν στα Εκκλησιαστικά Γυμνάσια της χώρας. Τα διαθέσιμα στοιχεία για αυτή την κατηγορία μαθητών αφορούν την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013 και προκύπτει ότι το σύνολο των μαθητών αυτής της κατηγορίας ανέρχονταν σε 172 μαθητές.

Μερικές από τις βασικές διατάξεις που διέπουν σήμερα τη λειτουργία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και επομένως και της κατώτερης δευτεροβάθμιας είναι:

- Ο Νόμος 1566/85, ο οποίος περιγράφει το σκοπό της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, την διάρθρωση και τις βαθμίδες της, την διοίκηση των σχολείων, ενώ επίσης ρυθμίζει θέματα εκπαιδευτικού και διοικητικού προσωπικού.
- Ο Νόμος 2525/1997 και ο Νόμος 2640/1998, με τους οποίους θεσμοθετήθηκαν το Ενιαίο Λύκειο και τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας.
- Το Προεδρικό Διάταγμα 60/2006 το οποίο καθορίζει την αξιολόγηση των μαθητών του Ενιαίου Λυκείου, τις περιόδους του διδακτικού έτους, διακρίνει τα διδασκόμενα μαθήματα σε ομάδες και ορίζει τον τρόπο αξιολόγησής τους. Ορίζει επίσης τη διαγνωστική αλλά και την τελική αξιολόγηση, καθώς και τη φοίτηση, προαγωγή, απόλυση και απόρριψη μαθητών των Γενικών Λυκείων.
- Ο Νόμος 3475/2006, με τον οποίο μετονομάστηκαν τα Ενιαία Λύκεια σε Γενικά Λύκεια, θεσμοθετήθηκαν τα Επαγγελματικά Λύκεια και οι Επαγγελματικές Σχολές, οι οποίες αντικατέστησαν τα Τεχνικά Επαγγελματικά Εκπαιδευτήρια και ορίστηκαν το περιεχόμενο σπουδών τους και τα επαγγελματικά δικαιώματα των αποφοίτων τους.
- Νόμος 3848/2010, που περιγράφει μεταξύ άλλων τη διαδικασία για την επιλογή στελεχών της εκπαίδευσης, όπως επίσης και θέματα αξιολόγησης στην Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση.
- Νόμος 4093/2012 (Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016), που περιλαμβάνει ρυθμίσεις (Παράγραφος Θ) που αφορούν το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.
- Νόμος 4186/2013 που αφορά την αναδιάρθρωση της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.

1.2.3 Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση ολοκληρώνεται με τον κύκλο της Ανώτερης Εκπαίδευσης (ή μη Υποχρεωτική Εκπαίδευση) που περιλαμβάνει το Γενικό Λύκειο και το Επαγγελματικό Λύκειο (ημερήσιο και εσπερινό). Σημειώνεται ότι σύμφωνα με τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει η Ελληνική Κυβέρνηση στα πλαίσια του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016, θα πρέπει μεταξύ άλλων να βελτιωθεί και να επεκταθεί μεσοπρόθεσμα, σε συντονισμό με τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις, το εύρος και η ποιότητα της μαθητείας και της επαγγελματικής κατάρτισης και να ενισχυθεί η διασύνδεσή τους με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας και τους πιθανούς εργοδότες. Στο πλαίσιο αυτό, οι παραπάνω αναγκαίες μεταρρυθμίσεις στο σύστημα της μαθητείας και της επαγγελματικής κατάρτισης, λαμβάνουν χώρα σε συνδυασμό με τις νέες εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στο σύστημα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και τις μεταβολές σε επίπεδο σπουδών στο Επαγγελματικό Λύκειο, τη μετα-γυμνασιακή Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης και το μετα-λυκειακό Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης, οι οποίες θεσπίστηκαν με την πρόσφατη ψήφιση από την Ελληνική Βουλή του Νόμου 4186/2013 (Φ.Ε.Κ. 193/17.09.2013). Με το Νόμο αυτό, στη μεταδευτεροβάθμια μη υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνεται η λειτουργία φορέων μη τυπικής εκπαίδευσης, δηλαδή φορέων που παρέχουν εκπαίδευση σε οργανωμένο εκπαιδευτικό πλαίσιο εκτός του τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος. Οι φορείς αυτοί είναι η Σχολή Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.), το Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.), το Κέντρο Δια βίου Μάθησης (Κ.Δ.Μ.) και το Κολλέγιο. Η δομή της δευτεροβάθμιας μη υποχρεωτικής εκπαίδευσης και του συστήματος Αρχικής Επαγγελματικής Κατάρτισης παρουσιάζεται στην Εικόνα 2.

Το **Γενικό Λύκειο** διακρίνεται σε ημερήσιο και εσπερινό, δημόσιο και ιδιωτικό. Η φοίτηση σε αυτό διαρκεί τρία έτη και για να εγγραφεί ένας μαθητής στην Α' Τάξη του Γενικού Λυκείου πρέπει να είναι κάτοχος Απολυτηρίου Γυμνασίου ή άλλου ισότιμου τίτλου. Στη Β' Τάξη εγγράφονται οι προαγόμενοι από την Α' Τάξη του Γενικού ή του Επαγγελματικού Λυκείου, ενώ στη Γ' Τάξη εγγράφονται οι προαγόμενοι από τη Β' Τάξη του Γενικού Λυκείου.

Στο **Επαγγελματικό Λύκειο**, η φοίτηση διαρκεί τρία έτη και για να εγγραφεί ένας μαθητής στην Α' Τάξη του Επαγγελματικού Λυκείου πρέπει να είναι κάτοχος Απολυτηρίου Γυμνασίου ή άλλου ισότιμου τίτλου. Το Επαγγελματικό Λύκειο διακρίνεται σε ημερήσιο και εσπερινό, δημόσιο και ιδιωτικό, ενώ μπορούν να ιδρυθούν Επαγγελματικά Πρότυπα-Πειραματικά Λύκεια και Επαγγελματικά Λύκεια Ειδικής Αγωγής.

Τέλος, οι **Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Σ.Ε.Κ.)**, διακρίνονται σε ημερήσιες και εσπερινές, δημόσιες και ιδιωτικές καθώς και Πειραματικές και Ειδικής Αγωγής οι οποίες είναι αποκλειστικά δημόσιες. Στη Σ.Ε.Κ. λειτουργούν οι Α', Β' και η Τάξη Μαθητείας. Στην Α' τάξη εγγράφονται χωρίς εξετάσεις, οι κάτοχοι απολυτηρίου Γυμνασίου ή άλλου ισότιμου τίτλου, στη Β' τάξη εγγράφονται οι προαγόμενοι από την Α' τάξη και στην Τάξη Μαθητείας εγγράφονται οι προαγόμενοι από τη Β' τάξη της Σ.Ε.Κ.

Όπως και στην περίπτωση των άλλων εκπαιδευτικών βαθμίδων, λειτουργούν εναλλακτικές δομές οι οποίες περιλαμβάνουν Εκκλησιαστικά Σχολεία, Μειονοτικά Σχολεία, Μουσικά, Καλλιτεχνικά, Πειραματικά Σχολεία, Τμήματα Αθλητικής Διευκόλυνσης, Σχολεία Ειδικής Αγωγής κ.λπ. καθώς και αλλοδαπά λύκεια τα οποία παρέχουν εκπαίδευση τόσο σε παιδιά αλλοδαπών όσο και σε Έλληνες μαθητές και τα οποία ακολουθούν:

- **ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα,**
- **ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα,**
- **ελληνικό και ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.**

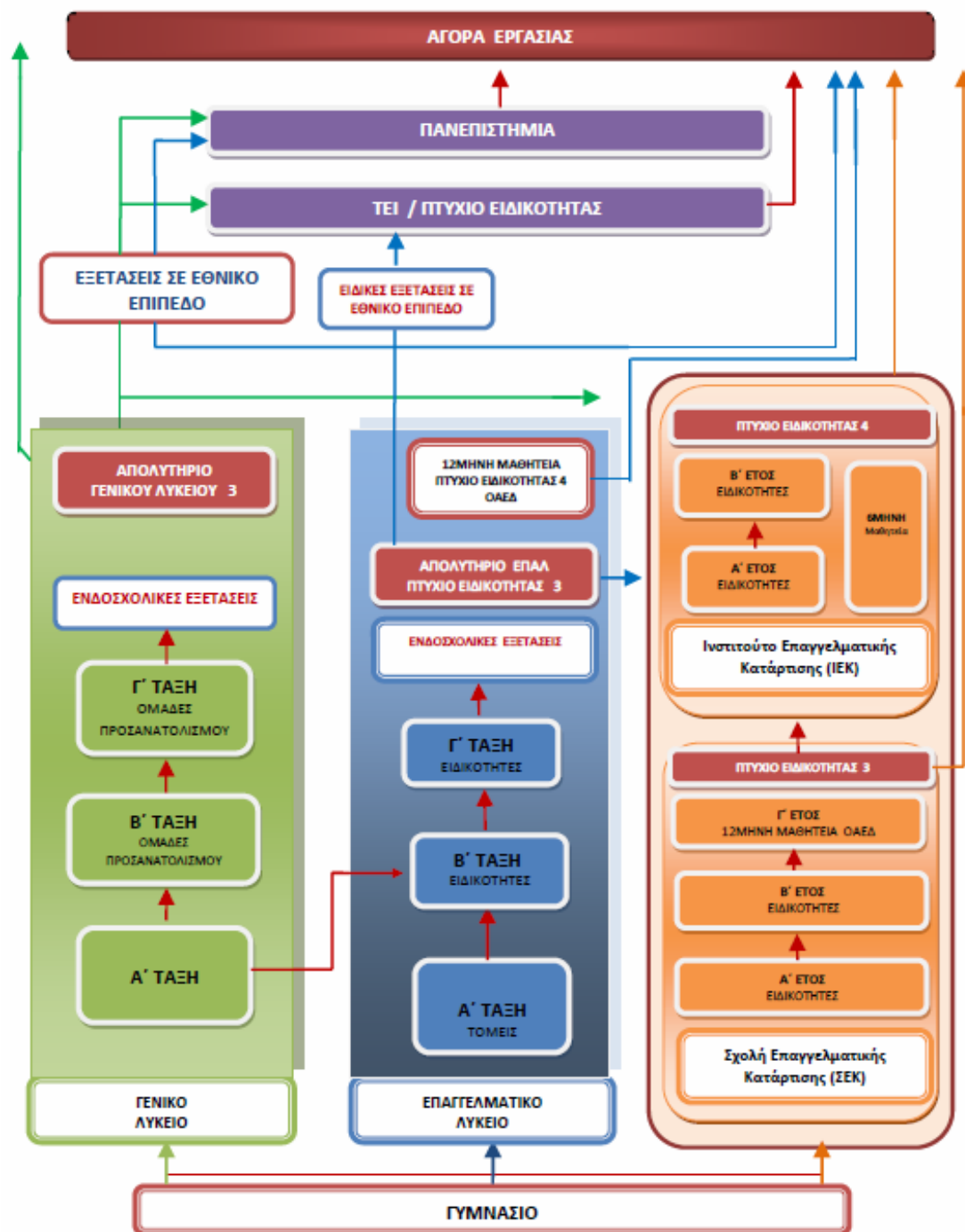
Τέλος, με το νόμο 4186/2013 ιδρύονται τα Ειδικά Επαγγελματικά Λύκεια (Ε.Ε.Λ.), στα οποία εγγράφονται απόφοιτοι του Επαγγελματικού Γυμνασίου και των Ειδικών και Γενικών Γυμνασίων και Λυκείων. Στα σχολεία αυτά, η φοίτηση περιλαμβάνει τέσσερις τάξεις και στους αποφοίτους τους χορηγείται «Απολυτήριο Λυκείου» και πτυχίο με επαγγελματικά δικαιώματα, επιπέδου 3⁹.

Στην έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013, τα δημόσια λύκεια ανέρχονταν σε 1.242 (92,8% του συνόλου των λυκείων, ιδιωτικών και δημόσιων) στα οποία φοιτούσαν 233.552 μαθητές (94,1% του μαθητικού πληθυσμού στα δημόσια και ιδιωτικά λύκεια) και υπηρετούσαν σε αυτά το 92,7% του διδακτικού προσωπικού (23.316 καθηγητές) του συνόλου των δημοσίων και ιδιωτικών λυκείων. Την περίοδο αυτή, οι μαθητές ανά εκπαιδευτικό στα δημόσια λύκεια ανέρχονταν σε 10, έναντι 8 στα ιδιωτικά (Πίνακας 4). Σε σχέση με τους παλιννοστούντες και αλλοδαπούς μαθητές που φοιτούσαν στο Ενιαίο Λύκειο, τα πιο πρόσφατα στοιχεία αφορούν την έναρξη του σχολικού έτους 2008-2009. Σύμφωνα με αυτά, το σύνολο των μαθητών ανερχόταν σε 14.954, εκ των οποίων 4.115 (27,5%) ήταν παλιννοστούντες και οι 10.839 (72,5%) αλλοδαποί. Ως προς τον αριθμό των μαθητών που φοιτούν στα Εκκλησιαστικά Λύκεια της χώρας, τα διαθέσιμα στοιχεία για αυτή την κατηγορία μαθητών αφορούν την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013 και από αυτά προκύπτει ότι το σύνολο τους ανέρχονταν σε 370. Σε ό,τι αφορά την τεχνική και επαγγελματική εκπαίδευση (δημόσιες και ιδιωτικές,

⁹ Οι βασικοί νόμοι που διέπουν το πλαίσιο λειτουργίας της μη υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα μας είναι οι ίδιοι με αυτούς που αναφέρθηκαν πιο πάνω στην περίπτωση της υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

ημερήσιες και εσπερινές επαγγελματικές σχολές και επαγγελματικά λύκεια), τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (έναρξη σχολικού έτους 2012-2013) δείχνουν ότι συνολικά φοιτούσαν σε αυτή 124.060 σπουδαστές, εκ των οποίων 32.734 (26,4%) στις επαγγελματικές σχολές και 91.326 (73,6%) στα επαγγελματικά λύκεια.

Εικόνα 2: Η δευτεροβάθμια μη υποχρεωτική εκπαίδευση και το σύστημα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης, δημόσιας δωρεάν εκπαίδευσης και κατάρτισης

Πίνακας 4: Ανώτερη (μη υποχρεωτική) δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ημερήσια και Εσπερινά, Δημόσια και Ιδιωτικά Γενικά Λύκεια): Σχολικές μονάδες, διδακτικό προσωπικό και μαθητές κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2012-2013

Είδος σχολείου	Σχολικό Έτος 2012-2013	Ποσοστό επί του συνόλου
Σύνολο		
Σχολικές μονάδες	1.339	100%
Διδακτικό προσωπικό	25.158	100%
Μαθητές	248.221	100%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	10	
Δημόσια		
Σχολικές μονάδες	1.242	92,8%
Διδακτικό προσωπικό	23.316	92,7%
Μαθητές	233.552	94,1%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	10	
Ιδιωτικά		
Σχολικές μονάδες	97	7,2%
Διδακτικό προσωπικό	1.842	7,3%
Μαθητές	14.669	5,9%
Μαθητές ανά εκπαιδευτικό	8	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία στοιχείων Ι.Ο.Β.Ε.

1.3 Ρυθμιστικό πλαίσιο ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

1.3.1 Γενικές ισχύουσες ρυθμίσεις για την ιδιωτική εκπαίδευση

Σύμφωνα με το με το άρθρο 16 §8 του Ελληνικού Συντάγματος, ορίζεται ότι:

«Ο Νόμος ορίζει τις προϋποθέσεις και τους όρους χορήγησης άδειας για την ίδρυση και λειτουργία εκπαιδευτηρίων που δεν ανήκουν στο Κράτος, τα σχετικά με την εποπτεία που ασκείται πάνω σε αυτά, καθώς και την υπηρεσιακή κατάσταση του διδακτικού προσωπικού τους. Η σύσταση ανώτατων σχολών από ιδιώτες απαγορεύεται».

Πέραν των ανωτέρω, η ελευθερία της ιδιωτικής εκπαίδευσης εμφανίστηκε και αναγνωρίστηκε συνταγματικά όχι μόνο από τα πρώτα χρόνια δημιουργίας του ελληνικού κράτους (Διάταγμα 6/18 Φεβρουαρίου 1834, «Περί Δημοδιδασκαλίας εν γένει», άρθρο 63), αλλά ήδη από τα χρόνια που σχεδιαζόταν η απελευθέρωσή του (Σύνταγμα Τροιζήνας 1827, άρθρο 20). Το δικαίωμα της ιδιωτικής εκπαίδευσης απέκτησε ουσιαστική και επίσημη αναγνώριση με το άρθρο 11 του Συντάγματος του 1844, το οποίο αναγνώριζε απεριόριστη ελευθερία στην άσκηση του δικαιώματος αυτού για τη σύσταση εκπαιδευτικών καταστημάτων.

Συνεπάγεται επομένως ότι το συνταγματικό πλαίσιο της ιδιωτικής παιδείας, αν και αποκλείει την πλήρη ιδιωτικοποίηση του εκπαιδευτικού συστήματος, επιτρέπει τη λειτουργία ιδιωτικών φορέων εκπαίδευσης στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, υπό κρατική εποπτεία. Το ρυθμιστικό πλαίσιο της ιδιωτικής τυπικής γενικής εκπαίδευσης ορίζεται από το νόμο 682/77 (Φ.Ε.Κ. 244/01.09.1977) Περί Ιδιωτικών Σχολείων Γενικής Εκπαιδευσεως και Σχολικών Οικοτροφείων, ορίζοντας στο άρθρο 1 ως ιδιωτικά σχολεία γενικής εκπαιδευσεως *«τα αντίστοιχα προς τα δημόσια σχολεία*

γενικής δημοτικής και μέσης Εκπαιδεύσεως τα μη ανήκοντα εις το Κράτος, αλλά ιδρυόμενα και συντηρούμενα υπό φυσικών προσώπων»¹⁰.

Τα ιδιωτικά σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης υπάγονται στην αρμοδιότητα του ΥΠ.Ε.Π.Θ. Ο έλεγχος ασκείται κυρίως σε ό,τι αφορά το πρόγραμμα σπουδών, την επάρκεια του διδακτικού προσωπικού, τον αριθμό των μαθητών κατά τάξη, τη συγκρότηση των εξεταστικών επιτροπών που διεξάγουν τις εξετάσεις στην τελευταία τάξη του Λυκείου, την έκδοση των απολυτηρίων τίτλων και τον οικονομικό έλεγχο. Για παράδειγμα, ο συγκεκριμένος νόμος προσδιορίζει τις οικονομικές υποχρεώσεις των μαθητών, οι οποίες απαγορεύουν την κατακράτηση τίτλου σπουδών σε περίπτωση οικονομικών υποχρεώσεων, ενώ απαγορεύεται και η αύξηση των δίδακτρων κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους. Τα ιδιωτικά σχολεία δεν χρηματοδοτούνται από το Δημόσιο. Οι τίτλοι σπουδών που χορηγούνται από τα ιδιωτικά σχολεία είναι ισότιμοι με εκείνους των δημοσίων. Σε ό,τι αφορά την οργάνωση και τα προγράμματα διδασκαλίας ισχύει ό,τι και για τα δημόσια σχολεία. Η ίδρυση και λειτουργία Ιδιωτικών νυκτερινών σχολείων δημοτικής εκπαίδευσης απαγορεύεται, ενώ επιτρέπεται η ίδρυση και λειτουργία πειραματικού τύπου ιδιωτικών σχολείων.

Οι διατάξεις του νόμου για τα ιδιωτικά σχολεία αφορούν στην ίδρυση και λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων και προσδιορίζουν τα προσόντα των ιδρυτών, είτε πρόκειται για φυσικά είτε για νομικά πρόσωπα, τη διαδικασία ίδρυσης, τα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις του ιδιοκτήτη, τη διαδικασία απόκτησης επωνυμίας, τις προϋποθέσεις που πρέπει να τηρούν οι χώροι στέγασης, καθώς και τις διατάξεις που αφορούν την υποχρέωση σύνταξης εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας και την τήρηση αρχείου.

¹⁰ Σημειώνεται ότι σύμφωνα με την υπ' αριθμό 78244/Γ2 απόφαση του Υπουργού Παιδείας που αφορά τα ιδιωτικά σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης «η διδασκαλία στο πλαίσιο διευρυμένου ωρολογίου προγράμματος, πέραν των οριζόμενων από το υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα, αποφασίζεται από το ιδιωτικό σχολείο». Επίσης, σύμφωνα με την υπ' αριθμό Φ.9/553/118787/Γ1 απόφαση του Υπουργού Παιδείας που αφορά τα ιδιωτικά σχολεία Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης «η κάθε είδους ενισχυτική διδασκαλία, η ενίσχυση της γλωσσomάθειας και η διδασκαλία στο πλαίσιο διευρυμένου ωρολογίου προγράμματος των διδασκόμενων γνωστικών αντικείμενων πέραν των οριζόμενων από το υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα και μέχρι 40 ώρες την εβδομάδα, θα αποφασίζονται από το ιδιωτικό σχολείο».

1.3.2 Πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις του Μνημονίου Συνεργασίας και Ανάπτυξης III σχετικά με την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Στις πιο πρόσφατες νομοθετικές ρυθμίσεις του Μνημονίου Συνεργασίας και Ανάπτυξης III, και σύμφωνα με τις «Ρυθμίσεις Θεμάτων Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού», αναφέρονται τα ακόλουθα:

Διαγωνισμοί, μεταθέσεις και επετηρίδα εκπαιδευτικών

Στην Υποπαράγραφο Θ.2. αναφέρεται η «Προκήρυξη διαγωνισμού για τους εκπαιδευτικούς, μεταθέσεις εκπαιδευτικών και επετηρίδα ιδιωτικών εκπαιδευτικών». Με την παρούσα υποπαράγραφο προβλέπεται η προκήρυξη κάθε τρία έτη διαγωνισμού για την κατάρτιση πίνακα κατάταξης εκπαιδευτικών κατά κλάδο και ειδικότητα με σκοπό το διορισμό ή την πρόσληψή τους.

Άδειες ίδρυσης και λειτουργίας και άδειες κτιρίων

Στην Υποπαράγραφο Θ.3. για την «Άδεια Ιδιωτικού σχολείου Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Κολλεγίου, Φροντιστηρίου και Κέντρου Ξένων Γλωσσών, Ιδιωτικού Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.), Κέντρου δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα και Κέντρου Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Δύο» επιχειρείται η ομογενοποίηση και επικαιροποίηση των νομοθετικών πλαισίων που διέπουν τη χορήγηση αδειών ίδρυσης και λειτουργίας των ιδιωτικών σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και των Κολλεγίων, των Φροντιστηρίων και Κέντρων Ξένων Γλωσσών, των ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης, των Κέντρων Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα, τα οποία θα έχουν αριθμό καταρτιζομένων έως 50 άτομα ημερησίως και Κέντρα Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Δύο, με αριθμό καταρτιζομένων άνω των 50 ατόμων ημερησίως. Η άδεια ίδρυσης ενοποιείται με την άδεια λειτουργίας και η διαδικασία απλουστεύεται με την έκδοση μιας μόνο άδειας. Καθορίζονται όμοιες προϋποθέσεις και ενοποιημένα δικαιολογητικά για τα πρόσωπα τα οποία αιτούνται άδεια για τους ανωτέρω φορείς.

Τα κτίρια των ιδιωτικών σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά και των Κολλεγίων, των ιδιωτικών Ινστιτούτων Επαγγελματικής Κατάρτισης και των Κέντρων Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Δύο, έχουν άδεια κτιρίου εκπαίδευσης με βάση τον ισχύοντα Οικοδομικό και Κτιριοδομικό Κανονισμό και τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα, τα Φροντιστήρια και τα Κέντρα Ξένων Γλωσσών έχουν ισχύουσα οικοδομική άδεια με βάση συγκεκριμένες προδιαγραφές. Για την ανανέωση της άδειας και στο πλαίσιο εποπτείας που ασκεί το Κράτος, επιβάλλεται η γνωστοποίηση στην αρμόδια αρχή οποιασδήποτε μεταβολής επέλθει στους ανωτέρω φορείς σε σχέση με τα αρχικά στοιχεία, βάσει των οποίων χορηγήθηκε η άδεια.

Ανάκληση άδειας λειτουργίας

Με την Υποπαράγραφο Θ.4. για την Ανάκληση Άδειας, επιχειρείται η ομογενοποίηση και επικαιροποίηση του καθεστώτος που διέπει την ανάκληση της άδειας που χορηγείται σε όλους τους ανωτέρω φορείς εκπαίδευσης, θεσπίζονται ενιαία κριτήρια και προϋποθέσεις, ενώ θεσμοθετούνται τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα, όπως μετονομάζονται τα Εργαστήρια Ελευθέρων Σπουδών και τα Κέντρα Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Δύο, όπως μετονομάζονται τα Κέντρα Επαγγελματικής Κατάρτισης.

Μεταβίβαση άδειας λειτουργίας

Με την Υποπαράγραφο Θ.5. για τη Μεταβίβαση αδειών ιδιωτικού σχολείου Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Κολλεγίου, Φροντιστηρίου και Κέντρου Ξένων Γλωσσών, Ιδιωτικού Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.), Κέντρου δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα και Κέντρου Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Δύο, τροποποιείται και ομογενοποιείται το καθεστώς της μεταβίβασης αδειών ιδιωτικού σχολείου πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, Κολλεγίου, Φροντιστηρίου και Κέντρου Ξένων Γλωσσών, ιδιωτικού Ινστιτούτου Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ι.Ε.Κ.), και των Κέντρων Δια Βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα και Επιπέδου Δύο. Καταργείται το αμεταβίβαστο των αδειών ίδρυσης Φροντιστηρίων και Κέντρων Ξένων Γλωσσών και προβλέπεται καθεστώς μεταβίβασης για τα Κέντρα Δια βίου Μάθησης Επιπέδου Ένα και τα Κολλέγια.

Συστέγαση μονάδων εκπαίδευσης

Τέλος, με την Υποπαράγραφο Θ.6. για τη Συστέγαση μονάδων Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, τροποποιείται και ομογενοποιείται το καθεστώς της συστέγασης των μονάδων εκπαίδευσης και κατάρτισης. Με τη ρύθμιση αυτή επιχειρείται η προστασία των σπουδαστών και των γονέων τους, δηλαδή του καταναλωτικού κοινού των παρεχόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, από τη σύγχυση που δύναται να προκληθεί ως προς το είδος, το επίπεδο και τον απονεμόμενο τίτλο σπουδών λόγω της από κοινού προβολής και συστέγασης διαφορετικών εκπαιδευτικών φορέων.

Συνεπώς οι τελευταίες θεσμικές παρεμβάσεις έχουν στόχο γενικά να επιλυθούν κάποια από τα προβλήματα που διαχρονικά είχαν αναδειχθεί στον τομέα της ιδιωτικής εκπαίδευσης στην κατεύθυνση της ενίσχυσης του ανταγωνισμού, αλλά και της απλούστευσης των σχετικών διαδικασιών¹¹.

¹¹ Σύμφωνα με την εγκύκλιο σχετικά με την εφαρμογή του κεφαλαίου Θ του άρθρου μόνου του Ν. 4093/2011 (ΦΕΚ Α' 222), όπως τροποποιήθηκε από το Ν. 4111/2013 (ΦΕΚ Α' 18) σχετικά με την αδειοδότηση ιδιωτικών φορέων εκπαίδευσης και κατάρτισης, το παράβολο που καταβάλλεται πλέον αυξήθηκε από τα €80 στα €2.000. Για την επικαιροποίηση της άδειας το παράβολο ορίζεται στα €150.

1.4 Συμπεράσματα

Το Ελληνικό Εκπαιδευτικό Σύστημα διαρθρώνεται σε τρεις διαδοχικές βαθμίδες: την Πρωτοβάθμια, τη Δευτεροβάθμια και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Η Δημόσια Εκπαίδευση δεν απαιτεί δίδακτρα και το κόστος παροχής της καλύπτεται από τον Τακτικό Προϋπολογισμό και τον Προϋπολογισμό Δημοσίων Επενδύσεων. Η Εκπαίδευση στην Ελλάδα είναι υποχρεωτική για όλα τα παιδιά ηλικίας 6-15 ετών και η υποχρεωτική εκπαίδευση περιλαμβάνει την Πρωτοβάθμια (Δημοτικό) και την Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο). Αντίθετα, η φοίτηση στο Γενικό Λύκειο, το Επαγγελματικό Λύκειο ή τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ανώτερη Δευτεροβάθμια ή μη Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση) είναι προαιρετική.

Η Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 1) παρέχεται στα Δημοτικά Σχολεία, δημόσια και ιδιωτικά. Η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση παρέχεται σε δύο κύκλους: την Κατώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που περιλαμβάνει το Γυμνάσιο, και την Ανώτερη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, που περιλαμβάνει το Γενικό Λύκειο, το Επαγγελματικό Λύκειο και τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης. Η Ανώτερη (μη Υποχρεωτική) Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ISCED 3) περιλαμβάνει τους εξής τύπους σχολείων (δημόσια και ιδιωτικά): τα Γενικά Λύκεια, τα Επαγγελματικά Λύκεια και τις Σχολές Επαγγελματικής Κατάρτισης. Στη μη Υποχρεωτική Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνονται και τα Ινστιτούτα Επαγγελματικής Κατάρτισης (Ι.Ε.Κ.) (ISCED 4), τα οποία προσφέρουν επίσημη αλλά αδιαβάθμητη εκπαίδευση.

1.5 Παράρτημα

Διευκρινίσεις για τη λειτουργία των Σχολικών Επιτροπών

Οι Σχολικές Επιτροπές, θεσπίστηκαν για πρώτη φορά με το Νόμο 5019/1931. Στο νόμο αυτό αναφέρονται ως Σχολικές Εφορείες, οι οποίες λειτούργησαν μέχρι και την ψήφιση του Νόμου 1566/85 με το άρθρο 52 του οποίου λειτούργησαν για πρώτη φορά με την ονομασία Σχολικές Επιτροπές. Στη συνέχεια το άρθρο αυτό καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από το άρθρο 5 του Νόμου 1894/90. Στις παραγράφους 8 και 9 αυτού ορίζεται ότι:

- η κάθε σχολική επιτροπή καλύπτει ένα ή περισσότερα δημόσια σχολεία Πρωτοβάθμιας/Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης ανάλογα με τις τοπικές ανάγκες,
- στη διοίκηση των σχολικών επιτροπών μετέχουν υποχρεωτικά οι διευθυντές των αντίστοιχων σχολείων, από ένας εκπρόσωπος των αντίστοιχων συλλόγων γονέων και εκπρόσωπος των μαθητικών κοινοτήτων για τα σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης,

- έργο κάθε σχολικής επιτροπής είναι η διαχείριση των πιστώσεων που τις διατίθενται για την κάλυψη δαπανών λειτουργίας των αντίστοιχων σχολείων (θέρμανση, φωτισμού, ύδρευσης, τηλεφώνου, αγοράς αναλωσίμων υλικών κ.λπ.), η αμοιβή καθαριστριών, η εκτέλεση έργων για την επισκευή και συντήρηση των αντίστοιχων σχολείων και του εξοπλισμού τους, η διαχείριση των εσόδων από την ενδεχόμενη εκμετάλλευση των σχολικών κυλικείων κ.ά.

Οι ανωτέρω παράγραφοι περιλαμβάνονται και στο άρθρο 243 του Νόμου 3463/2006 (Δημοτικός και κοινοτικός κώδικας) στον οποίο στηρίζεται η σημερινή τους λειτουργία.

Πλέον, με το Νόμο 3852/2010 (Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης-Πρόγραμμα Καλλικράτης «Καλλικράτης») και πιο συγκεκριμένα με το άρθρο 103 αυτού, οι σχολικές επιτροπές κάθε δήμου συγχωνεύονται σε δύο νομικά πρόσωπα, ένα για τις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης και ένα για τις σχολικές μονάδες της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Ο νόμος προβλέπει ότι στους δήμους με πληθυσμό άνω των τριακοσίων χιλιάδων (300.000) κατοίκων μπορεί να συσταθούν αντίστοιχες σχολικές επιτροπές για καθεμία δημοτική κοινότητα.

Η Σχολική Επιτροπή είναι Ν.Π.Δ.Δ. και αποτελείται από 5 έως 15 μέλη, τα οποία μαζί με τους αναπληρωτές τους ορίζονται από το δημοτικό συμβούλιο. Η Σχολική Επιτροπή αποτελείται από:

- Τουλάχιστον δυο διευθυντές, από τους πέντε αρχαιότερους, των σχολικών μονάδων, Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, αντίστοιχα.
- Τουλάχιστον ένα εκπρόσωπο της αντίστοιχης Ένωσης Γονέων.
- Τουλάχιστον ένα εκπρόσωπο των μαθητικών κοινοτήτων για τα σχολεία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης.
- Κατά τις συνεδριάσεις των Σχολικών Επιτροπών, όταν συζητούνται θέματα τα οποία αφορούν συγκεκριμένη σχολική μονάδα, καλείται και ο διευθυντής της σχολικής μονάδας, ο οποίος συμμετέχει με δικαίωμα ψήφου.

Διευκρινίσεις για τη λειτουργία των ξένων σχολείων στην Ελλάδα

Εν γένει, τα ξένα σχολεία στην Ελλάδα¹² θεσμοθετήθηκαν με το Νόμο 4862 του 1931 (Φ.Ε.Κ. 02/07.01.1931), σύμφωνα με τον οποίο «ξένα σχολεία θεωρούνται τα ιδιωτικά σχολεία παντός εκπαιδευτικού περιεχομένου τα οποία ιδρύθηκαν από μη έλληνες πολίτες ή από νομικά πρόσωπα, σωματεία ή οργανισμούς μη ελληνικούς ή μη εδρευόντων στην Ελλάδα» (άρθρο 1), την εποπτεία των οποίων ασκεί το Ελληνικό Κράτος (άρθρο 4). Τα σχολεία αυτά έχουν τη δυνατότητα, κατόπιν αίτησης στο Υπουργείο Παιδείας:

- να χρησιμοποιήσουν διδακτικό προσωπικό που δεν έχει ελληνική ιθαγένεια, και
- να χρησιμοποιούν ξένη γλώσσα για τη διδασκαλία μαθημάτων (άρθρο 5).

Ωστόσο, έχουν την υποχρέωση να διδάσκουν στην ελληνική γλώσσα και από έλληνες στην ιθαγένεια δασκάλους και καθηγητές που έχουν τα νόμιμα προσόντα (άρθρο 3):

- το μάθημα των Νέων Ελληνικών στους μαθητές του Δημοτικού,
- τα μαθήματα των Νέων Ελληνικών και των Αρχαίων Ελληνικών, στους μαθητές της Μέσης Εκπαίδευσης,
- σε μαθητές Μέσης Εκπαίδευσης με ελληνική υπηκοότητα, τα μαθήματα της Ιστορίας και της Γεωγραφίας από τα εγκεκριμένα διδακτικά βιβλία κατά τις ώρες του επισήμου προγράμματος, και
- το μάθημα των Θρησκευτικών, στους μεν μαθητές του ορθόδοξου δόγματος από εκπαιδευτικό έλληνα πολίτη και ορθόδοξο που έχει νόμιμα προσόντα εκπαιδευτικού στους δε μαθητές του καθολικού δόγματος από καθολικό εκπαιδευτικό.

Με το άρθρο 34 του Νόμου 3794/2009 (Φ.Ε.Κ. 156/04.09.2009), άρθρε ο περιορισμός

¹² Ο Νόμος 4186/2013 (Φ.Ε.Κ. 193/17.09.2013) στο άρθρο 35 (παράγραφος 8) αναγνωρίζει ως ξένα σχολεία κατά την έννοια του Νόμου 4862/1931 τα ακόλουθα: ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΝΤΕΛΑΚΡΟΥΑ, ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ, ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΑΝΑΤΟΛΙΑ, ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ JEANNE D' ARC, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΑΜΑΡΙ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΔΕΛΑΣΑΛ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΛΕΟΝΤΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΓΙΟΣ ΙΩΣΗΦ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΟΥΡΣΟΥΛΙΝΩΝ, ΛΕΟΝΤΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, AMERICAN COMMUNITY SCHOOLS OF ATHENS, ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΛΑΪΚΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΗΣ, ΓΑΛΛΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ (ΓΥΜΝΑΣΙΟ-ΛΥΚΕΙΟ), INTERNATIONAL COMMUNITY SCHOOL OF LARISA, KATIPUNAN PHILLIPINES CULTURAL ACADEMY, BYRON COLLEGE, PINWOOD SCHOOL OF THESSALONIKI, ΠΟΛΩΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ZYGUNT MINEYKO, ST. CATHERINE'S BRITISH SCHOOL, ST. LAWRENCE COLLEGE, INTERNATIONAL SCHOOL OF ATHENS, CAMPION SCHOOL, ΙΡΑΝΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΘΗΝΩΝ, ΛΙΒΥΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ 17ΗΣ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ και ΚΑΝΑΔΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ.. Τα 10 (π.χ. ΛΕΟΝΤΕΙΟ ΛΥΚΕΙΟ ΝΕΑΣ ΣΜΥΡΝΗΣ, ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΟΛΛΕΓΙΟ ΕΛΛΑΔΑΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΓΙΟΣ ΠΑΥΛΟΣ) ακολουθούν ελληνικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τα 7 (π.χ. AMERICAN COMMUNITY SCHOOL OF ATHENS, PINWOOD SCHOOL OF THESSALONIKI, ST. CATHERINE'S BRITISH SCHOOL) ακολουθούν ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και τα 4 (ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ, ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΕΥΓΕΝΙΟΣ ΝΤΕΛΑΚΡΟΥΑ, ΙΤΑΛΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΑΘΗΝΩΝ) ακολουθούν ελληνικό και ξένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

του Νόμου 4862/1931 που όριζε ότι στα ξένα σχολεία δεν μπορούσαν να φοιτήσουν έλληνες μαθητές. Σύμφωνα με το νεότερο νόμο επιτράπηκε η εγγραφή και φοίτηση μαθητών, υπηκοότητας χώρας-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δηλαδή επιτράπηκε η εγγραφή και φοίτηση και ελλήνων μαθητών σε ξένα σχολεία που ακολουθούν Ευρωπαϊκό πρόγραμμα σπουδών ή συνδυαστικό πρόγραμμα σπουδών τρίτης χώρας με ευρωπαϊκό, χωρίς περιορισμούς. Επιπλέον, σύμφωνα με το ίδιο άρθρο, θα πρέπει να διδάσκονται τουλάχιστον πέντε (5) ώρες την εβδομάδα η ελληνική γλώσσα, η ιστορία και ο πολιτισμός, τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Σε ό,τι αφορά τις τάξεις της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης των ξένων σχολείων η εγγραφή και η μετεγγραφή μαθητών ελληνικής ή αλλοδαπής υπηκοότητας επιτρέπεται χωρίς περιορισμούς (παράγραφος 4). Για τις προϋποθέσεις μετεγγραφής μαθητών από ξένο σε ελληνικό ιδιωτικό ή δημόσιο σχολείο ακολουθούνται τα οριζόμενα από την ελληνική νομοθεσία (παράγραφος 6). Τέλος, το άρθρο 34 ορίζει ότι οι τίτλοι σπουδών που εκδίδονται από τα ξένα σχολεία θεωρούνται ισότιμοι και αντίστοιχοι των τίτλων που εκδίδουν τα ελληνικά σχολεία της αντίστοιχης βαθμίδας (παράγραφος 6).

Με τον νόμο 3794 και πιο συγκεκριμένα με το άρθρο που δίνει πλέον τη δυνατότητα και στους έλληνες μαθητές να φοιτούν στα ξένα σχολεία, αυξήθηκε σημαντικά ο ανταγωνισμός που αντιμετωπίζουν τα ελληνικά ιδιωτικά σχολεία, δεδομένου ότι δίνεται η δυνατότητα στους έλληνες μαθητές να παρακολουθούν-παράλληλα με τα διδασκόμενα ελληνικά μαθήματα-ξένο πρόγραμμα σπουδών με τις αντίστοιχες θετικές επιπτώσεις στην γενικότερη εκπαίδευση τους και στην καλλιέργεια της ξένης γλώσσας στην οποία θα διδάσκονται τα μαθήματα αυτά.

Οι ξένοι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα ξένα σχολεία που λειτουργούν στην Ελλάδα και είναι αποσπασμένοι σε αυτά από τις αντίστοιχες κυβερνήσεις που ιδρύουν τα σχολεία αυτά, αμείβονται σύμφωνα με τα όσα ορίζει η νομοθεσία της κάθε χώρας η οποία υποστηρίζει με προσωπικό (ή και με άλλους τρόπους) το ξένο σχολείο στη χώρα μας. Σε ό,τι αφορά τους έλληνες εκπαιδευτικούς που διδάσκουν στα ξένα σχολεία, η παράγραφος 22 του άρθρου 9 του Νόμου 2817/2000 (Φ.Ε.Κ. 78/14.03.2000) ορίζει ότι οι έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα ξένα σχολεία υπάγονται στις διατάξεις του Νόμου 682/1977 (Φ.Ε.Κ. 244/01.09.1977) και ειδικότερα στις διατάξεις του νόμου αυτού που αφορούν το προσωπικό των ιδιωτικών σχολείων. Ο Νόμος 682 ορίζει μεταξύ άλλων ότι οι έλληνες εκπαιδευτικοί που υπηρετούν στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια:

- εγγράφονται στην επετηρίδα των ιδιωτικών εκπαιδευτικών που τηρείται από το Υπουργείο Παιδείας,
- προάγονται ή λαμβάνουν το μισθό του ανώτερου μισθολογικού κλιμακίου,

ανάλογα με τα προσόντα, το ευδόκιμο και το χρόνο υπηρεσίας τους στο βαθμό ή το κλιμάκιο που ισχύουν και για την προαγωγή των δημοσίων εκπαιδευτικών λειτουργών,

- λαμβάνουν τουλάχιστον τις εκάστοτε αποδοχές και επιδόματα των ομοιόβαθμων δημοσίων εκπαιδευτικών. Στο πλαίσιο αυτό, η πρόσφατη μείωση (σύμφωνα με το Νόμο 4024/2011) στις απολαβές των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σε δημόσια σχολεία έχει εφαρμογή και στην περίπτωση των ιδιωτικών εκπαιδευτικών (αρά και στους έλληνες εκπαιδευτικούς που υπηρετούν σε ξένα σχολεία) σύμφωνα με γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους (Αριθμός Γνωμοδότησης 214/09.04.2012).

Τέλος, σωρευτικά στα ανωτέρω, ο Νόμος 2817/2000 (άρθρο 9, παράγραφος 22), ορίζει ότι η εκπαιδευτική προϋπηρεσία των ελλήνων εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που διδάσκουν σε ξένα σχολεία της χώρας θεωρείται ως εκπαιδευτική προϋπηρεσία στην ιδιωτική εκπαίδευση και αναγνωρίζεται ως κανονική εκπαιδευτική προϋπηρεσία και προσμετρείται για την υπηρεσιακή ένταξη και εξέλιξη τους.

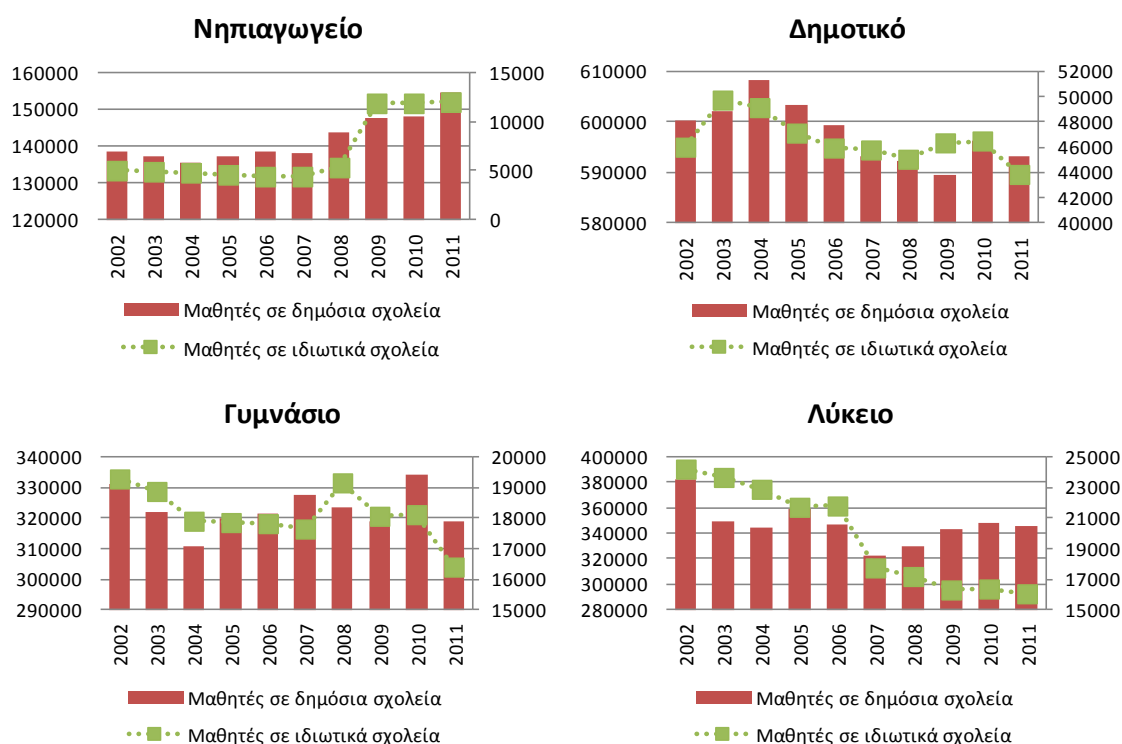
2. Ανάλυση κόστους πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης

Στο κεφάλαιο αυτό θα παρουσιαστεί η εξέλιξη του πλήθους των μαθητών, αλλά και τα βασικά στοιχεία κόστους προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ως προς την ιδιωτική και τη δημόσια δαπάνη και θα πραγματοποιηθεί συγκριτική ανάλυση των δύο αυτών κύριων κατηγοριών.

2.1 Εξέλιξη του πλήθους των μαθητών στην προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η εξέλιξη του αριθμού των μαθητών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία είναι χαρακτηριστική των διαγραφόμενων πτωτικών συνολικά τάσεων, με εξαίρεση την προσχολική εκπαίδευση, όπου και καταγράφεται άνοδος και σταθερότητα της ζήτησης στα αντίστοιχα δημόσια και ιδιωτικά νηπιαγωγεία. Από την άλλη πλευρά, η **τάση που καταγράφεται σε δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο υποδηλώνει μείωση του αριθμού των μαθητών στα ιδιωτικά σχολεία, εντονότερη από την αντίστοιχη στα δημόσια** (Διάγραμμα 1), τονίζοντας τη στροφή πολλών νοικοκυριών στα δημόσια σχολεία.

Διάγραμμα 1. Εξέλιξη κατανομής μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία, 2002-2011

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Συγκεκριμένα, στα ιδιωτικά δημοτικά σχολεία καταγράφεται έντονη πτώση του αριθμού των μαθητών τη διετία 2010-2011 (-5,7%), όταν η αντίστοιχη μεταβολή για τα δημόσια δημοτικά σχολεία είναι μόλις -0,5%. Στο γυμνάσιο, η πτώση που καταγράφεται στον αριθμό των μαθητών στα ιδιωτικά σχολεία μέσα σε ένα έτος είναι ακόμη υψηλότερη το 2011 (-9,5%), όταν στα δημόσια γυμνάσια η αντίστοιχη μείωση ήταν σημαντικά χαμηλότερη (-4,7%). Στα ιδιωτικά λύκεια η πτώση στον αριθμό των μαθητών είναι εμφανής μετά το 2006, η οποία σωρευτικά φτάνει το 26,4%, έναντι της οριακής μόνο μείωσης στα δημόσια λύκεια (0,3%). Από την άλλη όμως πλευρά, αξιοσημείωτη είναι η άνοδος του αριθμού των μαθητών που φοιτούν σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία από το 2006 και μετά, η οποία όμως σταθεροποιείται την τριετία 2009-2011¹³.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο, η στροφή που καταγράφεται προς τα δημόσια σχολεία και η μείωση της ζήτησης στα ιδιωτικά σχολεία, ερμηνεύεται σε μεγάλο βαθμό από τις τρέχουσες συνθήκες της παρατεταμένης ύφεσης στην ελληνική οικονομία, τη μείωση των μισθών και την αυξανόμενη ανεργία. Οι περικοπές μισθών σε πολλά νοικοκυριά, **έχουν οδηγήσει σε μείωση του αριθμού των μαθητών που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία, δημιουργώντας έτσι ένα φαινόμενο εκτοπισμού (crowding out effect) από την ιδιωτική εκπαίδευση**, το οποίο στην ακραία του μορφή απειλεί ακόμη και με κλείσιμο ορισμένων ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με δυσμενείς επιπτώσεις για τη σχετική επιχειρηματική δραστηριότητα. Οποιαδήποτε επομένως ανάλυση σε όρους κόστους και οφέλους, όπως η ακόλουθη, θα πρέπει να στηρίζεται και να λαμβάνει υπόψη της αυτό το δεδομένο.

2.2 Ιδιωτική δαπάνη στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

2.2.1 Εξέλιξη της δαπάνης ιδιωτικής εκπαίδευσης των νοικοκυριών

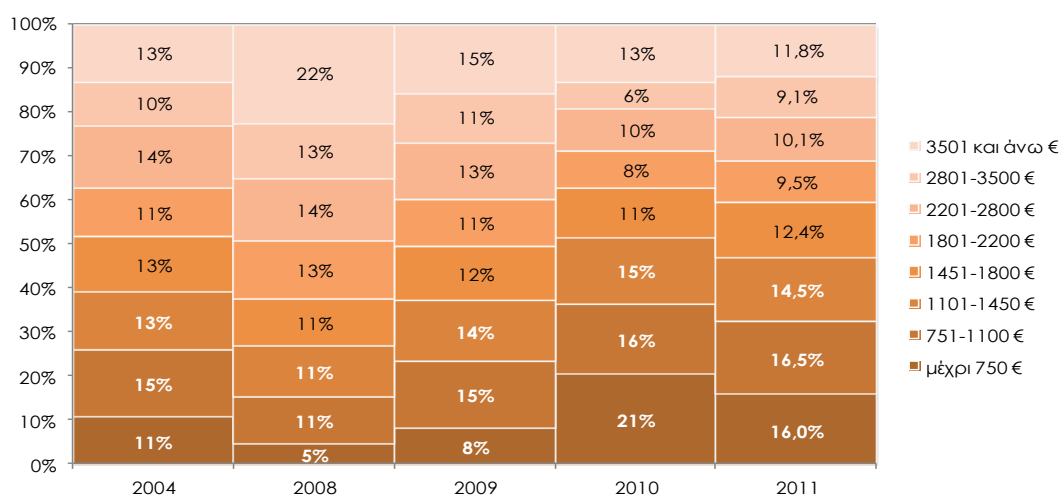
Στο Διάγραμμα 2 παρουσιάζεται η κατανομή των νοικοκυριών με βάση το εισόδημά τους για τα έτη 2004 και 2008-2011¹⁴. Αυτό που γίνεται άμεσα αντιληπτό είναι αφενός η **διάσταση στην κατανομή των νοικοκυριών ανά εισοδηματική κατηγορία μεταξύ 2004-2008 και αφετέρου η πτωτική τάση που παρουσιάζεται στα ανώτερα εισοδηματικά κλιμάκια την περίοδο 2009-2011**. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των νοικοκυριών με μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα άνω των €2.800 έφθανε το 35% το 2008, με το 22% των

¹³ Η άνοδος αυτή πιθανόν να οφείλεται στην εφαρμογή του Νόμου 3518/2006, σύμφωνα με τον οποίο η παρακολούθηση του Νηπιαγωγείου είναι υποχρεωτική για τα παιδιά που έχουν συμπληρώσει την ηλικία των πέντε ετών. Η τροποποίηση αυτή ενδέχεται να ανάγκασε τους γονείς να στραφούν προς τα ιδιωτικά νηπιαγωγεία, κυρίως λόγω του διευρυμένου ωραρίου λειτουργίας τους σε σχέση με τα δημόσια και της δυνατότητας παραλαβής των παιδιών τους μετά το πέρας του τυπικού εργασιακού οκταώρου.

¹⁴ Έτη για τα οποία και υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

νοικοκυριών το ίδιο έτος να έχει συνολικό μηνιαίο εισόδημα άνω των €3.500. Το αντίστοιχο ποσοστό νοικοκυριών με μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα άνω των €2.800 το 2011 είχε συρρικνωθεί στο 20,9%, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό με μηνιαίο συνολικό εισόδημα άνω των €3.500 είχε μειωθεί σχεδόν κατά το ήμισυ, φθάνοντας στο 11,8%. Αντίστοιχα, η χαμηλότερη οικογενειακή εισοδηματική κατηγορία (μέχρι €750 μηνιαίως), η οποία αντιστοιχούσε στο 5% το 2008, υπερ-τετραπλασιάστηκε στο 21% το 2010, φθάνοντας στο 16% το 2011.

Διάγραμμα 2: Κατανομή νοικοκυριών με βάση το εισόδημα, 2004, 2008-2010

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Οι εισοδηματικές κατηγορίες και οι τάσεις που καταγράφονται σε αυτές τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά το ξέσπασμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης, έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς με βάση τα εισοδηματικά τους κλιμάκια, τα νοικοκυριά που επενδύουν περισσότερο στην ιδιωτική εκπαίδευση είναι εκείνα που κατά μέσο όρο διαθέτουν υψηλότερο μηνιαίο συνολικό εισόδημα.

Συγκεκριμένα, στον Πίνακα 5 παρουσιάζεται η κατανομή των δαπανών της ιδιωτικής εκπαίδευσης ανά εισοδηματική κατηγορία, ήτοι ο τρόπος με τον οποίο κατανέμονται σε κάθε εισοδηματική κατηγορία οι δαπάνες για ιδιωτική εκπαίδευση. Από τα στοιχεία που παρουσιάζονται, γίνεται αντιληπτό ότι **στα πιο χαμηλόμισθα νοικοκυριά, το συντριπτικό ποσοστό δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση κατευθύνεται στις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες¹⁵**, δηλαδή στα φροντιστήρια, στις ξένες γλώσσες κ.λπ., κατόπιν

¹⁵ Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν φροντιστήρια πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ιδιαίτερα μαθήματα, ξένες γλώσσες, εκπαιδευτικές εκδρομές (μουσεία, θέατρο κ.λπ.), ωδεία, γυμναστήρια, σχολές χορού, κατάρτιση σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, ξένες γλώσσες για άτομα που δεν παρακολουθούν κάποια βαθμίδα εκπαίδευσης, επαγγελματικές και τεχνικές σχολές, Ι.Ε.Κ., μεταδευτεροβάθμια εκπαίδευση μη τριτοβαθμίου επιπέδου, και ανέρχονται κατά μέσο όρο την περίοδο 2008-2011 στα €2,32 δις (72% κατά μέσο όρο του συνόλου των δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση).

στην προσχολική εκπαίδευση (νήπιο και προνήπιο) και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση (Α.Ε.Ι., Μεταπτυχιακές Σπουδές, Διδακτορικές Σπουδές, κ.λπ.), **με το ποσοστό των δαπανών που κατευθύνεται προς την πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια ιδιωτική εκπαίδευση να είναι εξαιρετικά χαμηλό ή ακόμη και μηδενικό.**

Το 2008 και το 2009 για παράδειγμα, το ποσοστό της ιδιωτικής δαπάνης για Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση από τα νοικοκυριά με μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα μέχρι €1.800 ήταν σχεδόν μηδενικό, όταν το αντίστοιχο ποσοστό για τις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες πλησίαζε κατά μέσο όρο το 90% των δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση σε αυτές τις εισοδηματικές κατηγορίες. Αντίθετα, πάνω από το 31% (κατά μέσο όρο) της ιδιωτικής δαπάνης στα νοικοκυριά με συνολικό μηνιαίο εισόδημα άνω των €3.500 κατευθύνθηκε στην ιδιωτική Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση το 2009 και το 2010, αντίστοιχα, μειούμενο όμως το 2011 στο 24% περίπου. Τα νοικοκυριά με μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα άνω των €3.500 ξόδεψαν **αναλογικώς σημαντικά λιγότερα χρήματα στις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες καθόλη την εξεταζόμενη περίοδο** (65,6% το 2008 και 52,5% το 2009, 52,7% το 2010 και 59,7% το 2011) **σε σχέση με τις υπόλοιπες εισοδηματικές κατηγορίες, εκ των οποίων όλες κατηύθυναν το 70%-90% των δαπανών τους για ιδιωτική εκπαίδευση στις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες.**

Ανάλογη, αλλά διαφορετική και σημαντική πληροφόρηση παρέχει ο Πίνακας 6, ο οποίος παρουσιάζει την κατανομή των νοικοκυριών αυτή τη φορά, στις διάφορες κατηγορίες δαπανών ιδιωτικής εκπαίδευσης. Από τον πίνακα προκύπτει ότι σε κάθε βαθμίδα ιδιωτικής εκπαίδευσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών προέρχεται από τις υψηλότερες εισοδηματικές κατηγορίες. Το 2008, στην Προσχολική, την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια ιδιωτική εκπαίδευση, το 48,3%, 84% και 91,5% αντίστοιχα των συνολικών δαπανών των νοικοκυριών προέρχονταν από τα νοικοκυριά με συνολικό μηνιαίο οικογενειακό εισόδημα άνω των €3.500. Το 2011, οι δαπάνες για προσχολική εκπαίδευση από τα υψηλόμισθα νοικοκυριά (άνω των €3.500) αυξήθηκαν σχεδόν στο 60%, ενώ οι δαπάνες για Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση αντίθετα μειώθηκαν σημαντικά, στο 53,7% και 61,3% αντίστοιχα. Το 2011, αξιοσημείωτη είναι η άνοδος της αναλογίας των νοικοκυριών με συνολικό εισόδημα μεταξύ €2.801-€3.500 στην «πίτα» της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας ιδιωτικής εκπαίδευσης, η οποία έφθασε αντίστοιχα το 31,1% και 19,1%, από πολύ χαμηλότερα επίπεδα τα προηγούμενα έτη (περί του 6-8% για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια κατά μέσο όρο τα έτη 2008-2010).

Πίνακας 5: Κατανομή δαπανών ιδιωτικής εκπαίδευσης στις κατηγορίες νοικοκυριών, ανά εισοδηματική κατηγορία

Νοικοκυριά με μηνιαίο συνολικό εισόδημα									
	Όλα	< €750	€751-€1.100	€1.101-€1.450	€1.451-€1.800	€1.801-€2.200	€2.201-€2.800	€2.801-€3.500	>€3.501
2004									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	5,5%	0,8%	1,4%	2,8%	4,0%	4,2%	5,5%	6,9%	6,4%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	6,8%	12,8%	3,1%	3,5%	1,3%	6,9%	3,7%	8,5%	9,2%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	8,0%	0,0%	3,0%	0,0%	3,6%	4,8%	3,8%	5,7%	14,7%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	4,0%	0,0%	8,9%	6,8%	4,4%	3,3%	2,9%	0,7%	5,3%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	75,7%	86,4%	83,6%	86,9%	86,6%	80,8%	84,1%	78,1%	64,3%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
2008									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	5,8%	2,6%	6,7%	1,7%	6,7%	6,2%	5,7%	8,4%	5,1%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	7,9%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	5,6%	3,0%	12,3%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	8,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	4,9%	14,0%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	3,9%	0,0%	0,2%	1,0%	3,9%	0,8%	9,4%	4,5%	2,9%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	74,1%	97,4%	93,0%	97,3%	89,3%	92,5%	79,3%	79,2%	65,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
2009									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	7,4%	0,0%	5,9%	7,2%	4,4%	3,0%	4,5%	10,1%	8,6%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	7,6%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	3,0%	0,0%	2,9%	14,9%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	9,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,4%	0,5%	4,9%	3,1%	17,2%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	5,4%	51,5%	3,0%	4,6%	7,3%	1,7%	6,2%	1,7%	6,8%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	70,6%	48,5%	91,2%	88,2%	87,9%	91,9%	84,4%	82,2%	52,5%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
2010									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	8,2%	5,7%	4,7%	5,7%	1,7%	10,3%	2,3%	8,8%	13,3%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	7,9%	0,0%	0,0%	2,6%	4,8%	8,5%	7,2%	7,6%	14,7%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	8,0%	2,5%	0,0%	0,7%	8,0%	3,9%	2,9%	6,5%	16,4%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	4,1%	4,9%	3,7%	5,5%	7,6%	6,0%	2,6%	4,1%	2,9%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	71,8%	86,9%	91,6%	85,4%	77,8%	71,3%	85,0%	73,0%	52,7%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
2011									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	8,1%	10,1%	1,2%	2,3%	0,7%	4,7%	4,1%	9,3%	13,0%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	7,7%	7,7%	0,0%	0,0%	0,0%	5,2%	2,7%	13,5%	11,4%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	7,4%	0,0%	10,0%	4,3%	3,3%	4,1%	0,0%	7,9%	12,4%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	4,0%	12,4%	5,8%	3,3%	2,6%	1,4%	5,2%	3,9%	3,4%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	72,8%	69,9%	82,9%	90,1%	93,4%	84,6%	88,1%	65,5%	59,7%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

¹ Νήπιο και προνήπιο.² Δημοτικό.³ Γυμνάσιο και Λύκειο (Γενικό Λύκειο και Τ.Ε.Ε.).⁴ Φροντιστήρια γυμνασίου, λυκείου, ξένων γλωσσών κ.λπ.

Στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση και στις λοιπές δαπάνες, οι ιδιωτικές δαπάνες είναι πιο ομαλά κατανεμημένες μεταξύ των εισοδηματικών κατηγοριών, με τη μεγαλύτερη δαπάνη να καταβάλλουν και πάλι τα νοικοκυριά με υψηλό εισόδημα. Πιο συγκεκριμένα, το 2011, το 30,7% των συνολικών δαπανών για εκπαίδευση κατευθύνονταν από τα νοικοκυριά με εισόδημα άνω των €3.500 στην ιδιωτική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Το αντίστοιχο ποσοστό για τις λοιπές δαπάνες ιδιωτικής εκπαίδευσης ανήλθε σε 29,8% (Διάγραμμα 3).

Πίνακας 6: Κατανομή νοικοκυριών στις κατηγορίες δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση, ανά εισοδηματική κατηγορία

Νοικοκυριά με μηνιαίο συνολικό εισόδημα									
	Όλα	< €750	€751-€1.100	€1.101-€1.450	€1.451-€1.800	€1.801-€2.200	€2.201-€2.800	€2.801-€3.500	> €3.501
2004									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	100,0%	0,2%	0,9%	2,9%	5,5%	7,8%	17,3%	22,0%	43,5%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	100,0%	2,0%	1,6%	2,9%	1,5%	10,4%	9,4%	21,9%	50,3%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	100,0%	0,0%	1,3%	0,0%	3,4%	6,1%	8,2%	12,6%	68,4%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	100,0%	0,0%	7,9%	9,6%	8,5%	8,6%	12,4%	3,2%	49,9%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	100,0%	1,2%	3,9%	6,5%	8,7%	11,0%	19,1%	18,1%	31,6%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	1,1%	3,5%	5,6%	7,6%	10,3%	17,2%	17,6%	37,2%
2008									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	100,0%	0,1%	1,7%	0,8%	5,7%	8,1%	14,1%	21,2%	48,3%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,6%	10,0%	5,4%	84,0%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	8,5%	91,5%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	100,0%	0,0%	0,1%	0,7%	5,0%	1,5%	34,7%	16,8%	41,0%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	100,0%	0,3%	1,8%	3,6%	5,9%	9,5%	15,2%	15,5%	48,1%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	0,3%	1,4%	2,8%	4,9%	7,6%	14,2%	14,5%	54,3%
2009									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	100,0%	0,0%	1,9%	5,5%	4,5%	3,3%	7,1%	25,2%	52,5%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	3,2%	0,0%	7,2%	89,6%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	100,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,3%	0,5%	6,3%	6,3%	86,6%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	100,0%	3,6%	1,3%	4,9%	10,3%	2,6%	13,6%	6,0%	57,6%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	100,0%	0,3%	3,0%	7,1%	9,4%	10,8%	14,0%	21,6%	33,7%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	0,4%	2,4%	5,7%	7,6%	8,3%	11,7%	18,6%	45,4%
2010									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	100,0%	7,3%	4,8%	8,0%	1,8%	8,4%	3,2%	7,7%	58,9%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	100,0%	0,0%	0,0%	3,6%	5,1%	7,1%	10,5%	6,8%	66,8%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	100,0%	3,3%	0,0%	1,0%	8,6%	3,2%	4,2%	5,8%	73,8%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	100,0%	12,5%	7,5%	15,1%	15,6%	9,6%	7,4%	7,2%	25,3%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	100,0%	12,7%	10,7%	13,4%	9,2%	6,6%	13,7%	7,3%	26,5%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	10,5%	8,4%	11,3%	8,5%	6,6%	11,6%	7,1%	36,0%
2011									
ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ¹	100,0%	6,6%	0,8%	1,7%	0,8%	5,4%	5,6%	20,7%	58,5%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ²	100,0%	5,2%	0,0%	0,0%	0,0%	6,2%	3,8%	31,1%	53,7%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ³	100,0%	0,0%	7,1%	3,4%	4,1%	5,1%	0,0%	19,1%	61,3%
ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ	100,0%	16,1%	7,5%	4,8%	5,9%	3,2%	14,4%	17,1%	30,7%
ΛΟΙΠΕΣ ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ⁴	100,0%	5,0%	6,0%	7,3%	11,6%	10,8%	13,5%	16,1%	29,8%
ΣΥΝΟΛΟ	100,0%	5,3%	5,2%	5,9%	9,1%	9,3%	11,1%	17,9%	36,3%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

¹ Νήπιο και προνήπιο.

² Δημοτικό.

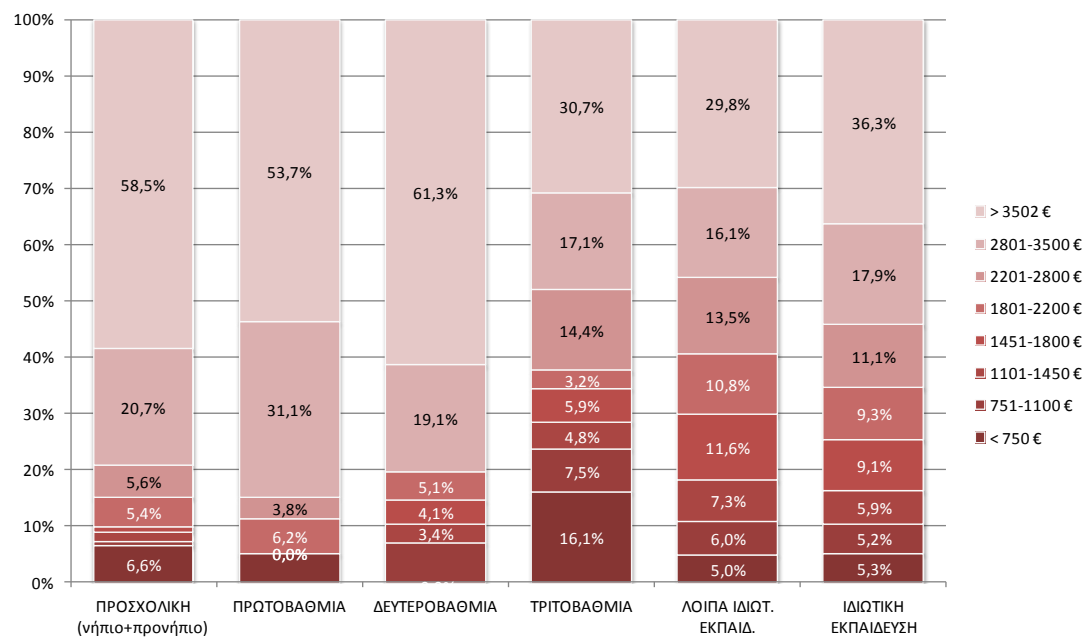
³ Γυμνάσιο και Λύκειο (Γενικό Λύκειο και Τ.Ε.Ε.).

⁴ Φροντιστήρια γυμνασίου, λυκείου, ξένων γλωσσών κ.λπ.

Συμπυκνώνοντας τις εισοδηματικές κατηγορίες σε **χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια** (μηνιαίο συνολικό εισόδημα κάτω από €1.450), **μεσαία** (μηνιαίο συνολικό εισόδημα μεταξύ €1.451-2.800) και **υψηλά** (με μηνιαίο συνολικό πάνω από €2.800), προκύπτει ότι για το σύνολο της ιδιωτικής δαπάνης η εισοδηματική διαστρωμάτωση έχει μεταβληθεί σημαντικά από το 2008 έως το 2011 (Διάγραμμα 4). Συγκεκριμένα, το 2008, σχεδόν το 69% του συνόλου της δαπάνης για ιδιωτική εκπαίδευση προερχόταν από τα υψηλόμισθα νοικοκυριά, το 27% από τα μεσαία εισοδηματικά κλιμάκια και μόλις το 4% από τα χαμηλά εισοδηματικά κλιμάκια. Η εικόνα διαφοροποιείται σημαντικά το 2010, αφού περιορίζεται στο 43% το ποσοστό της συνολικής δαπάνης για ιδιωτική εκπαίδευση από τα υψηλόμισθα νοικοκυριά και αυξάνεται στο 30% το αντίστοιχο που προέρχεται από τα χαμηλόμισθα νοικοκυριά. Η μεταβολή αυτή στο σύνολο των δαπανών προέρχεται από τη σημαντική άνοδο των χαμηλόμισθων νοικοκυριών της κατανομής των δαπανών τους στην Προσχολική εκπαίδευση, την Τριτοβάθμια

εκπαίδευση και τις λοιπές δαπάνες και την αντίστοιχη μείωση του σχετικού ποσοστού των υψηλόμισθων νοικοκυριών.

Διάγραμμα 3: Κατανομή Νοικοκυριών στις κατηγορίες δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση, ανά εισοδηματική κατηγορία, 2011

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Διάγραμμα 4. Κατανομή ιδιωτικής δαπάνης ανά εισοδηματική κατηγορία σε κάθε εκπαιδευτική βαθμίδα

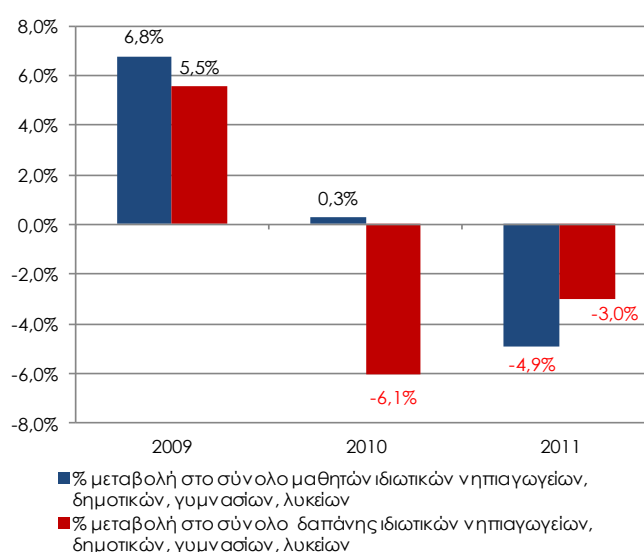
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

2.2.2 Μέση ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή

Από τη σύγκριση της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής την περίοδο 2009-2011 στο σύνολο των μαθητών της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) και της ιδιωτικής δαπάνης (Διάγραμμα 5), προκύπτει ότι **η συνολική δαπάνη για εκπαίδευση σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια παρουσίασε σημαντική μείωση μετά το 2009**. Πιο συγκεκριμένα, ενώ το 2009 αυξήθηκε κατά 5,5%, το 2010 και το 2011 παρουσίασε πτώση κατά 6,1% και 3,0%, αντίστοιχα, περισσότερο δηλαδή από την αντίστοιχη σωρευτική μείωση στο συνολικό αριθμό των μαθητών στις αντίστοιχες ιδιωτικές εκπαιδευτικές βαθμίδες (+0,3% το 2010 και -4,9% το 2011).

Σε επίπεδο **ετήσιας ιδιωτικής δαπάνης ανά μαθητή**, όπως αυτή παρουσιάζεται στον Πίνακα 7, στα νηπιαγωγεία παρουσιάζεται σημαντική μείωση τη διετία 2008-2009 και στη συνέχεια σταδιακή αύξηση. Στα δημοτικά σχολεία, η ιδιωτική δαπάνη καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου 2008-2011 παραμένει σταθερή στα επίπεδα των €5.500. Αντίθετα, στα γυμνάσια, μετά τη σημαντική άνοδο τη διετία 2008-2009, παρουσιάζεται σχετική μείωση την περίοδο 2009-2011. Τέλος, στα λύκεια, μετά την άνοδο της αντίστοιχης δαπάνης τη διετία 2008-2009, καταγράφεται αποκλιμάκωση έκτοτε. Σημειώνεται πως τη διετία 2010-2011, όταν και εντάθηκε η οικονομική κρίση, η κατά κεφαλή ιδιωτική δαπάνη για νηπιαγωγεία, δημοτικά και γυμνάσια αυξήθηκε (κατά 14,5%, 3,2% και 4,5%, αντίστοιχα), με μόνη εξαίρεση την ιδιωτική δαπάνη για λύκεια που μειώθηκε κατά 10,7%.

Διάγραμμα 5: Ετήσια % μεταβολή στο σύνολο μαθητών και στο σύνολο δαπάνης νηπιαγωγείων, ιδιωτικών δημοτικών, γυμνασίων, λυκείων

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Ως αποτέλεσμα των πιο πάνω μεταβολών, η **μέση ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή** για νηπιαγωγεία, δημοτικά γυμνάσια και λύκεια, ενώ την τριετία 2008-2010 παρουσιάζει μείωση η οποία φτάνει το 7,4%, τη διετία 2010-2011 αυξάνεται οριακά, κατά 2%. Παρόμοια εικόνα, αλλά με μικρότερες ποσοστιαίες μεταβολές, προκύπτει για τη **μέση ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή** για δημοτικά γυμνάσια και λύκεια (δεν λαμβάνονται υπόψη τα νηπιαγωγεία), όπου η μείωση την περίοδο 2008-2010 περιορίζεται στο 1,1%, με την αύξηση την περίοδο 2010-2011 να είναι οριακή. Η υψηλότερη μέση δαπάνη ανά μαθητή την τετραετία 2008-2011 καταγράφεται στα ιδιωτικά Γυμνάσια (€8.172 κατά μέσο όρο την περίοδο 2008-2011) και η χαμηλότερη στα Δημοτικά σχολεία (€5.497 κατά μέσο όρο την περίοδο 2008-2011), ενώ στο σύνολο των δημοτικών, γυμνασίων και λυκείων, η σχετική μέση ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή την τετραετία 2008-2011 φθάνει τις €6.411 και τις €6.451 μαζί με τα νηπιαγωγεία.

Πίνακας 7: Ετήσια ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή, ποσοστιαία μεταβολή 2009-2010

Μέση ιδιωτική δαπάνη ανά μαθητή	2004	2008	2009	2010	2011
Νηπιαγωγεία (Ν)	€10.974	€12.088	€5.520	€5.709	€6.540
Δημοτικά (Δ)	€3.411	€5.586	€5.378	€5.426	€5.598
Γυμνάσια (Γ)	€4.443	€6.963	€9.211	€8.073	€8.440
Λύκεια (Λ)	€5.128	€7.595	€8.027	€6.636	€5.926
ΜΕΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ (Δ, Γ, Λ)	€4.054	€6.334	€6.771	€6.262	€6.278
ΜΕΣΗ ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΔΑΠΑΝΗ ΑΝΑ ΜΑΘΗΤΗ (Ν, Δ, Γ, Λ)	€4.404	€6.688	€6.610	€6.192	€6.314

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Συνεπώς από τα παραπάνω είναι φανερό: α) η στρέβλωση στα υψηλά εισοδήματα, που αναδεικνύει το γεγονός ότι τα νοικοκυριά από χαμηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση σε ιδιωτικές υπηρεσίες εκπαίδευσης και β) η επίδραση της οικονομικής κρίσης η οποία μείωσε τη δυνατότητα ενός ποσοστού οικογενειών που ανήκουν σε υψηλότερα εισοδηματικά κλιμάκια να χρηματοδοτήσουν τη φοίτηση των παιδιών τους σε ιδιωτικά σχολεία.

Στην Ενότητα που ακολουθεί θα παρουσιασθούν τα αντίστοιχα στοιχεία για το σύνολο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας δημόσια εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αλλά και η μεταξύ τους σύγκριση.

2.3 Ανάλυση δημόσιας δαπάνης Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Στην ενότητα αυτή θα παρουσιασθούν οι πηγές χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, θα αναλυθούν τα στοιχεία γύρω από τη μέση ετήσια δημόσια δαπάνη ανά μαθητή και θα πραγματοποιηθεί η

σύγκριση της μέσης ετήσιας δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης ανά μαθητή.

2.3.1 Πηγές χρηματοδότησης των δημοσίων δαπανών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Οι Δημόσιες δαπάνες για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση καλύπτονται από τρεις πηγές χρηματοδότησης:

- **Τον Τακτικό Προϋπολογισμό.**
- **Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων.**
- **Τα ποσά των Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (τα οποία καταγράφονται στον Τακτικό Προϋπολογισμό).**

Οι δαπάνες του **Τακτικού Προϋπολογισμού** για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση καταγράφονται σε τρεις διαφορετικές πηγές:

- i) Τις Κεντρικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (κωδικοί 210 και 220 του Τακτικού Προϋπολογισμού του Υπουργείου Παιδείας). Οι κατηγορίες δαπανών παρουσιάζονται στον Πίνακα 8.
- ii) Τις Περιφερειακές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (Νομαρχίες) (Πίνακας 9).
- iii) Τις Περιφερειακές Υπηρεσίες (Γενικές Γραμματείες Περιφερειών) (Πίνακας 10).

Το συνολικό ποσό των δαπανών του **Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων** για την Εκπαίδευση αναλύεται στις ακόλουθες κατηγορίες:

- i) Πληρωμές για έργα χρηματοδοτούμενα από εθνικούς πόρους (κωδικός 8200).
- ii) Πληρωμές για έργα χρηματοδοτούμενα από κοινοτικούς πόρους (κωδικός 8300).

Τα ποσά των **Κεντρικών Αυτοτελών Πόρων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης** κατευθύνονται μέσω του Τμήματος Επιχορηγήσεων Τοπικής Αυτοδιοίκησης του Υπουργείου Εσωτερικών προς την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Οι δαπάνες που καλύπτονται από τους πόρους αυτούς περιλαμβάνουν:

- μεταφορά μαθητών,
- σίτιση μαθητών,
- μισθώματα σχολείων,
- επισκευή και συντήρηση σχολείων,
- μισθοδοσία σχολικών τροχονόμων,
- μισθοδοσία προσωπικού των παιδικών και βρεφονηπιακών σταθμών,
- μισθοδοσία σχολικών φυλάκων,
- μισθοδοσία καθαριστριών,
- λοιπές λειτουργικές δαπάνες.

Πίνακας 8: Τακτικός Προϋπολογισμός Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων-Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ανάλυση ανά φορέα).

ΦΟΡΕΑΣ	
Κεντρικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (κωδικός: 210) και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (κωδικός: 220)	
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ:
0000	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ
0200	Αμοιβές πολιτικών υπαλλήλων (τακτικοί & Ι.Δ.Α.Χ.)
0300	Αμοιβές υπαλλήλων με σχέση εργασίας Ι.Δ. ορισμένου χρόνου και ειδικών κατηγοριών
0400	Αμοιβές στρατιωτικών γενικά, οργάνων ΕΛ.ΑΣ., Λ.Σ., Π.Σ.
0500	Πρόσθετες και παρεπόμενες παροχές
0700	Πληρωμές για μετακινήσεις
0800	Πληρωμές για λοιπές υπηρεσίες
1000	ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ ΑΓΑΘΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΟΥ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΥ
1100	Προμήθεια ειδών εξοπλισμού υπηρεσιών, εργαστηρίων κ.λπ.
1400	Προμήθεια ειδών διατροφής, ιματισμού, υπόδησης εξάρτυσης, εστίασης, κατασκήνωσης και άθλησης
1700	Προμήθεια κεφαλαιακού εξοπλισμού
2000	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΤΙΚΕΣ
2200	Επιχορηγήσεις σε νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου (οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης, γεωργικούς, βιοτεχνικούς, βιομηχανικούς και τουριστικούς οργανισμούς)
2400	Επιχορηγήσεις σε νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (επιστημονικά, εκπαιδευτικά, πολιτιστικά, λογαριασμούς, λοιπά ιδρύματα και οργανισμούς)
3000	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΚΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΜΕΝΑ ΕΣΟΔΑ
3100	Επιστροφές όσων εισπράχθηκαν χωρίς να οφείλονται
3200	Αποδόσεις εσόδων που εισπράχθηκαν για τρίτους
5000	ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΟΥ ΔΕΝ ΕΝΤΑΣΣΟΝΤΑΙ ΣΕ ΑΛΛΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ
5200	Διάφορες σύνθετες δαπάνες
6000	ΠΛΗΡΩΜΕΣ ΓΙΑ ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΠΙΣΤΗΣ
6600	Τακτοποίηση συναλλαγματικών διαφορών και λοιπών υποχρεώσεων

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους-Απολογισμός Κρατικού Προϋπολογισμού 2011.

Πίνακας 9: Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων-Νομαρχίες (ανάλυση ανά φορέα)

ΦΟΡΕΑΣ	
Περιφερειακές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (Νομαρχίες)	
ΚΩΔΙΚΟΣ	ΔΑΠΑΝΕΣ ΓΙΑ:
181	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση
182	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση
183	Επιμορφωτικά κέντρα
184	Εκκλησιαστική εκπαίδευση
185	Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους-Απολογισμός Κρατικού Προϋπολογισμού 2011.

Σημείωση: Κάθε ένας από τους κωδικούς 181, 182, 183, 184 και 185 αναλύεται περαιτέρω σε τεταρτοβάθμιο επίπεδο (κωδικοί: 0000, 0200, 0300, 0400, 0500, 0700, 0800, 1000, 1100, 1400, 1700, 2000, 2200, 2400, 3000, 3100, 3200, 5000, 5200, 6000, 6600-βλέπε Πίνακα 15).

**Πίνακας 10: Περιφερειακές Υπηρεσίες-Γενικές Γραμματείες Περιφερειών
ΦΟΡΕΑΣ**

ΚΩΔΙΚΟΣ	Επιχορήγηση Ν.Α. για δαπάνες εκπαίδευσης (κωδικός: 085)
2275	Επιχορήγηση σε Ν.Α. για δαπάνες μεταφοράς μαθητών
2279	Επιχορήγηση σε Ν.Α. για λοιπές δαπάνες και σκοπούς

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών-Γενικό Λογιστήριο του Κράτους-Απολογισμός Κρατικού Προϋπολογισμού 2010.

2.3.2 Μέση ετήσια δημόσια δαπάνη ανά μαθητή

Στο πλαίσιο της μελέτης για την εύρεση του κόστους ανά μαθητή στη δημόσια Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση έγινε χρήση της βάσης δεδομένων της Eurostat, με δεδομένα κόστους για την Προσχολική, την Πρωτοβάθμια και την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση για την περίοδο 2002-2011. Σημειώνεται ότι, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Eurostat, στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση περιλαμβάνονται το Γυμνάσιο, το Γενικό Λύκειο και το Επαγγελματικό Λύκειο.

Οι δαπάνες για την Πρωτοβάθμια και τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση διαχωρίζονται σε **δαπάνες της Κεντρικής Κυβέρνησης** (Κεντρική Διοίκηση, δηλαδή Υπουργεία, εκτός Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης) και σε **δαπάνες Τοπικής Κυβέρνησης** (Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οι οποίοι περιλαμβάνουν τους Δήμους, τις Κοινότητες και τις Περιφέρειες).

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι προέκυψαν συγκεκριμένοι περιορισμοί σε σχέση με τα δεδομένα στη Eurostat, καθώς δεν υπάρχουν συγκεντρωτικά στοιχεία κόστους για το σύνολο της Ε.Ε.-27 και της Ευρωζώνης, αλλά μόνο για κάθε χώρα χωριστά, ενώ επιπλέον, για το 2009 δεν υπάρχουν στοιχεία για τον αριθμό των μαθητών. Για το λόγο αυτό, έγινε χρήση δεδομένων για τον αριθμό των μαθητών το έτος αυτό από την ΕΛ.ΣΤΑΤ. Τέλος, η Eurostat δεν παρέχει στοιχεία κόστους χωριστά για το δημοτικό, το γυμνάσιο και το λύκειο, αλλά συνολικά για το κόστος της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένης και της προσχολικής εκπαίδευσης) και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (συμπεριλαμβανομένης και της τεχνικής εκπαίδευσης). Με βάση τις παρατηρήσεις αυτές, **τα στοιχεία για τη δαπάνη ανά μαθητή τόσο για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση χωριστά όσο και για το σύνολό τους** παρουσιάζονται Πίνακα 11.

Όπως φαίνεται και παραπάνω, οι δαπάνες της Κεντρικής Κυβέρνησης διπλασιάστηκαν από €3,008 δις (1,9% του Α.Ε.Π.) το 2002 στα €6,033 δις (2,9% του Α.Ε.Π.) το 2011. Αντίθετα, οι δαπάνες της Τοπικής Κυβέρνησης μειώθηκαν την ίδια χρονική περίοδο κατά 7,5%, από τα €120 εκατ. το 2002 (0,08% του Α.Ε.Π.) στα €111 εκατ. το 2011 (0,053% του Α.Ε.Π.). Συνολικά, ο συνδυασμός των δαπανών της Κεντρικής και Τοπικής Κυβέρνησης δείχνει ότι οι δαπάνες για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

έχουν σχεδόν διπλασιαστεί την υπό εξέταση περίοδο (+96,4%), από τα €3,128 δις το 2002 (2% του Α.Ε.Π.) στα €6,144 δις το 2011 (2,9% του Α.Ε.Π.), ενώ μετά το 2009 παρουσιάζουν μείωση εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Αν και οι δαπάνες για την Δημόσια Εκπαίδευση έχουν αυξηθεί, ο αριθμός των μαθητών την ίδια περίοδο μειώθηκε κατά 2,7%, από τους 1,452 εκατ. το 2002 στα 1,413 εκατ. το 2011 (39,7 χιλ. λιγότεροι μαθητές). Η μείωση αυτή προήλθε από τη μείωση του αριθμού των μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση κατά 6,8% ή 48,6 χιλ. μαθητές, αφού ο αριθμός των μαθητών στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση αυξήθηκε οριακά, κατά 1,2% (από τους 738,9 χιλ. το 2002 στους 747,8 χιλ. το 2011). Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφερθεί ότι η Ελλάδα, παρά την άνοδο στη δημόσια δαπάνη για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση την περίοδο 2002-2009, η κατάταξη σε όρους επιδόσεων στο διεθνές σύστημα PISA του Ο.Ο.Σ.Α., επιδεινώθηκε στα Μαθηματικά (από 27^η θέση το 2003 στην 30^η θέση το 2009) και τις Φυσικές Επιστήμες (από 24^η θέση το 2003 στην 30^η θέση το 2009) και βελτιώθηκε στην Κατανόηση Κειμένου (από 25^η θέση το 2003 στην 22^η θέση το 2009).

Πίνακας 11: Υπολογισμός κόστους ανά μαθητή

(ποσά σε €000.000)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική Κυβέρνηση)	1.365	2.098	2.264	2.457	2.452	2.640	2.895	3.027	2.789	2.753
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική Κυβέρνηση)	1.643	2.487	2.631	2.942	2.922	3.158	3.488	3.653	3.348	3.280
ΣΥΝΟΛΟ	3.008	4.585	4.895	5.399	5.374	5.798	6.383	6.680	6.137	6.033
Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Τοπική Κυβέρνηση)	60	63	75	89	92	86	86	89	47	61
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Τοπική Κυβέρνηση)	60	63	75	88	92	85	85	87	48	50
ΣΥΝΟΛΟ	120	126	150	177	184	171	171	176	95	111
Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική και Τοπική Κυβέρνηση)	1.425	2.161	2.339	2.546	2.544	2.726	2.981	3.116	2.836	2.814
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική και Τοπική Κυβέρνηση)	1.703	2.550	2.706	3.030	3.014	3.243	3.573	3.740	3.396	3.330
ΣΥΝΟΛΟ	3.128	4.711	5.045	5.576	5.558	5.969	6.554	6.856	6.232	6.144
Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (αριθμός μαθητών)	738.872	739.434	743.820	740.301	738.016	731.544	735.891	737.184	744.222	747.771
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (αριθμός μαθητών)	713.336	671.303	655.043	679.508	668.437	650.047	653.094	661.461	682.124	664.762
ΣΥΝΟΛΟ	1.452.208	1.410.737	1.398.863	1.419.809	1.406.453	1.381.591	1.388.985	1.398.645	1.426.346	1.412.533
Κόστος/Μαθητή*										
Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική και Τοπική Κυβέρνηση)	1.929	2.923	3.145	3.439	3.447	3.726	4.051	4.227	3.811	3.763
Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Κεντρική και Τοπική Κυβέρνηση)	2.387	3.799	4.131	4.459	4.509	4.989	5.471	5.654	4.979	5.009
Προσχολική, Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	2.154	3.339	3.607	3.927	3.952	4.320	4.719	4.902	4.369	4.350

Πηγή: Eurostat. Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

(*) Τα ποσά είναι σε €

Με βάση την εξέλιξη των ανωτέρω μεγεθών, προκύπτει ότι **το κόστος ανά μαθητή στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση σχεδόν διπλασιάστηκε (+95,1%)** την υπό εξέταση περίοδο από τα €1.929 το 2002 στα €3.763 το 2011. **Υπερδιπλασιασμός του κόστους ανά μαθητή παρουσιάζεται και στο κόστος ανά μαθητή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση**, από τα €2.387 το 2002 στα €5.009 το 2011. Σημειώνεται ότι το κόστος ανά μαθητή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι κατά μέσο όρο την περίοδο 2002-2011 υψηλότερο κατά 31,2% σε σχέση με το αντίστοιχο κόστος στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, αν και ο αριθμός των μαθητών στην Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση είναι κατά μέσο όρο μικρότερος κατά 70 χιλ. σε σχέση με τον αριθμό των μαθητών στην Προσχολική και την Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Επιπλέον, και στις δύο περιπτώσεις, μετά το 2009 οι αντίστοιχες δαπάνες παρουσιάζουν μείωση, με την δαπάνη ανά μαθητή στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση να παρουσιάζει μία μικρή αύξηση τη διετία 2010-2011 (κατά €31 ανά μαθητή). Συνολικά, **το κόστος ανά μαθητή για το σύνολο της Προσχολικής, της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης την ίδια περίοδο υπερδιπλασιάζεται**, ανερχόμενο από τα €2.154 το 2002 στα €4.350 το 2011.

2.3.3 Σύγκριση μέσης ετήσιας δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης ανά μαθητή

Σε σχέση με τα συνολικά απόλυτα ποσά, στον Πίνακα 12 που ακολουθεί παρουσιάζεται η ποσοστιαία κατανομή των συνολικών δαπανών (δημοσίων και ιδιωτικών) για Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση για το 2004 και το 2011¹⁶. Το συντριπτικό ποσοστό της συνολικής δαπάνης, τόσο σε κάθε επίπεδο εκπαίδευσης χωριστά όσο και στο σύνολο της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, είναι δημόσια. Στη δημόσια Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση, το σχετικό ποσοστό είναι σχετικά σταθερό κατά την εξέταση περίοδο, περί του 90%, έχοντας μειωθεί οριακά το 2011 σε σχέση με το 2004 (από 91,4% σε 89,7%). Στη δημόσια Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, το σχετικό μερίδιο της δημόσιας δαπάνης έναντι της ιδιωτικής είναι ελαφρώς υψηλότερο (περί το 93%).

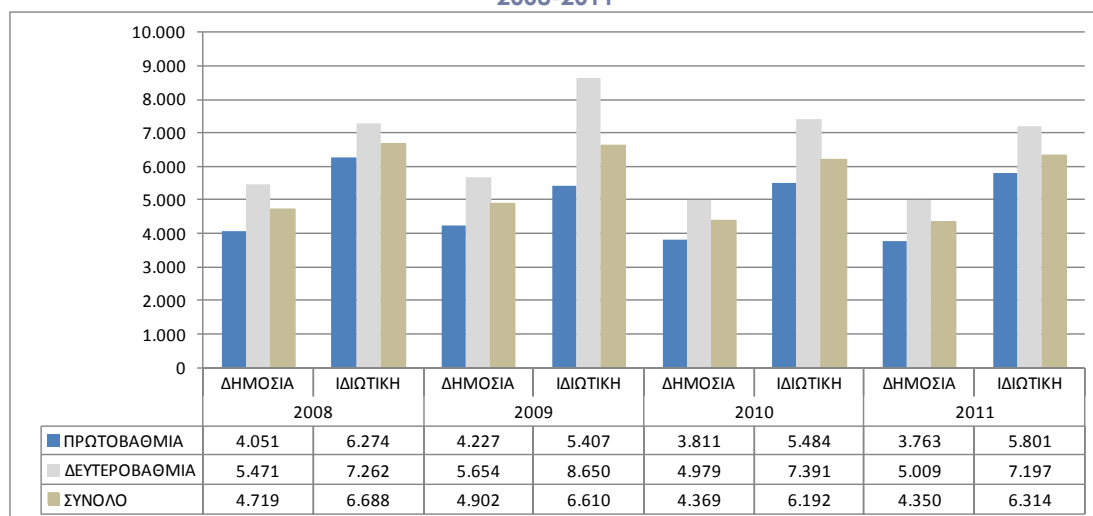
¹⁶ Όπως και στους προηγούμενους υπολογισμούς, και εδώ οι δημόσιες δαπάνες για την δημόσια Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση προέρχονται από τη βάση δεδομένων της Eurostat, ενώ οι αντίστοιχες ιδιωτικές δαπάνες από την Έρευνα Οικογενειακών Προϋπολογισμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας 12: Ποσοστά δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης για την Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση

	2004		2011	
	ΔΗΜΟΣΙΑ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ	ΔΗΜΟΣΙΑ	ΙΔΙΩΤΙΚΗ
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ	91,4%	8,6%	89,7%	10,3%
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	93,2%	6,8%	93,4%	6,6%
ΠΡΩΤΟΒΑΘΜΙΑ ΚΑΙ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ	92,4%	7,6%	91,7%	8,3%

Πηγή: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ-ΕΟΠ, Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Σε σύγκριση με τα σχετικά ποσά και το κατά κεφαλήν κόστος της δημόσιας και ιδιωτικής Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το Διάγραμμα 6 με τον ενσωματωμένο Πίνακα συνοψίζει τα αποτελέσματα. Αυτό που προκύπτει από τη σχετική επεξεργασία και ανάλυση όλων των διαθέσιμων στοιχείων είναι ότι το κόστος ανά μαθητή είναι διαχρονικά μικρότερο στη δημόσια εκπαίδευση σε σχέση με το αντίστοιχο κόστος στην ιδιωτική εκπαίδευση, ενώ η διαφορά τους παραμένει σχετικά σταθερή την υπό εξέταση περίοδο 2008-2011, με μικρές αυξομειώσεις. Συγκεκριμένα, η μέση ετήσια ανά μαθητή δαπάνη για την προσχολική, πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση για την περίοδο 2008-2011 είναι ίση με €4.585, με το αντίστοιχο ποσό για την ιδιωτική να φθάνει, όπως είδαμε στην προηγούμενη ενότητα στις €6.451. Ως εκ τούτου, η αναλογία κόστους δημόσιας-ιδιωτικής μέσης ετήσιας ανά μαθητή δαπάνης για την περίοδο 2008-2011 είναι περίπου 70% ή €2.000 ετησίως. Η διαφορά αυτή οφείλεται ως επί το πλείστον στις πρόσθετες παροχές των ιδιωτικών σχολείων και τα λειτουργικά τους έξοδα, όπως τα λειτουργικά έξοδα των σχολικών λεωφορείων (καύσιμα, συντήρηση, ασφάλιστρα, τέλη κυκλοφορίας, μισθοδοσία οδηγών και συνοδών, μισθώματα αγοράς λεωφορείων, κόστος ελέγχου από Κ.Τ.Ε.Ο. κ.λπ.), τα έξοδα σίτισης σε πολλά ημερήσια σχολεία, τα έξοδα συντήρησης των εγκαταστάσεων, των υποδομών (σε πολλά ιδιωτικά σχολεία λειτουργούν για παράδειγμα κλειστά κολυμβητήρια) και του ευρύτερου εξοπλισμού (μηχανολογικού, τεχνικού και τεχνολογικού) και εν γένει ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των ιδιωτικών σχολείων που στρέφει πολλά από αυτά σε επενδυτικές επιλογές στο σχολείο που εμπλουτίζουν τις μαθητικές δραστηριότητες. Επίσης, το χρηματοοικονομικό κόστος που συνεπάγεται ο δανεισμός στον οποίο καταφεύγουν πολλές φορές τα ιδιωτικά σχολεία για να χρηματοδοτήσουν δαπάνες ανέγερσης ή συντήρησης εγκαταστάσεων (π.χ. σχολικές αίθουσες, εργαστήρια, γυμναστήρια κ.λπ.) περιλαμβάνεται επίσης στις δαπάνες που αυξάνουν εν τέλει το συνολικό κατά κεφαλήν κόστος.

Διάγραμμα 6: Κατά μαθητή κόστος πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και συνόλου, 2008-2011

Πηγή: Eurostat, ΕΛ.ΣΤΑΤ.-Ε.Ο.Π., Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

2.4 Συγκριτική ανάλυση πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε διεθνές επίπεδο

Στην ενότητα αυτή πραγματοποιείται συγκριτική ανάλυση στα στοιχεία κόστους, αλλά και στα ευρύτερα χαρακτηριστικά της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα και σε άλλα ευρωπαϊκά κράτη μέλη και χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.

Η διαδικασία δημοσιονομικής εξυγίανσης η οποία έχει ξεκινήσει στη χώρα μας από το 2010 δεν έχει αφήσει ανεπηρέαστο το χώρο της Εκπαίδευσης (τόσο τον ιδιωτικό όσο και το δημόσιο) με αποτέλεσμα το θέμα της εξεύρεσης πόρων που θα χρηματοδοτήσουν τη λειτουργία και την ανάπτυξή της να έχει αναδειχθεί σε μείζον ζήτημα. Οι-περιορισμένοι πλέον-διαθέσιμοι πόροι κατευθύνονται στην ικανοποίηση πλήθους αναγκών στις οποίες μεταξύ άλλων περιλαμβάνονται η ανέγερση νέων σχολικών μονάδων και η επισκευή, συντήρηση και εκσυγχρονισμός των υπαρχόντων, η μισθοδοσία του προσωπικού (δάσκαλοι, καθηγητές, αναπληρωτές δάσκαλοι και καθηγητές, λοιπό προσωπικό σχολικών μονάδων κ.α.), η εκτύπωση των εκπαιδευτικών βιβλίων, η ανάπτυξη νέων εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η προώθηση της έρευνας, ο εξοπλισμός των κάθε είδους εργαστηρίων και των γυμναστηρίων, η προμήθεια διδακτικού και εκπαιδευτικού υλικού, κ.λπ.

Οι πηγές από τις οποίες προέρχονται οι πόροι που ενισχύουν την εκπαιδευτική διαδικασία στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα μπορούν να διακριθούν σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες:

1. η κεντρική κυβέρνηση, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών και περιφερειακών αρχών,

2. τα δίδακτρα και οι λοιπές σχολικές δαπάνες που καταβάλλονται από τους γονείς των μαθητών,
3. οι κάθε είδους δωρεές και κληροδοτήματα σε είδος ή σε χρήμα και
4. άλλες πηγές

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Ο.Ο.Σ.Α.¹⁷ αναφορικά με το θέμα των πηγών χρηματοδότησης της εκπαίδευσης που παρέχεται τόσο από ιδιωτικά όσο και από δημόσια σχολεία, προκύπτει ότι το 2009, το 85,5% της συνολικής χρηματοδότησης προερχόταν από κρατικές πηγές, το 10,3% από τα δίδακτρα που κατέβαλλαν οι γονείς των μαθητών, το 1,9% από δωρεές και κληροδοτήματα σε είδος ή σε χρήμα και το 2,3% από διάφορες άλλες πηγές.

Πριν τη συγκριτική ανάλυση του κόστους της εκπαίδευσης στην χώρα μας και το εξωτερικό, είναι χρήσιμο να αναφερθεί ότι η μεγάλη πλειονότητα των μαθητών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, τόσο στην χώρα μας όσο και στο εξωτερικό παρακολουθούν μαθήματα σε δημόσια σχολεία. Σύμφωνα με τον Ο.Ο.Σ.Α. (2012) το 2009, στις χώρες-μέλη του, κατά μέσο όρο το 82% των μαθητών ηλικίας 15 ετών πήγαιναν σε δημόσια σχολεία, ενώ μόνο το 18% αυτών παρακολουθούσαν εκπαιδευτικά προγράμματα ιδιωτικών σχολείων (Πίνακας 13).

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε πάνω από τις μισές χώρες του Ο.Ο.Σ.Α., το ποσοστό των παιδιών που πηγαίνουν σε δημόσια σχολεία ξεπερνά το μέσο όρο του Ο.Ο.Σ.Α. Στις Γερμανία, Φιλανδία, Τσεχία, Εσθονία, Σλοβενία, Πολωνία, Βουλγαρία, Κροατία το ποσοστό αυτό κυμαίνεται από 95% (Γερμανία) ως 98% (Πολωνία, Βουλγαρία, Κροατία), ενώ στις Ρουμανία και Ρωσία ανέρχεται σχεδόν στο 100% (99,5% και 99,9%, αντίστοιχα). Αντίθετα, κατά μέσο όρο πάνω από 6 στους 10 μαθητές παρακολουθούν μαθήματα σε ιδιωτικά σχολεία σε χώρες όπως το Βέλγιο (69%), η Ολλανδία (66%) και η Ιρλανδία (61%).

Στην Ελλάδα, αντίστοιχα, το ποσοστό των μαθητών το οποίο πηγαίνει σε δημόσια σχολεία είναι κατά 13 ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερο σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. και ανέρχεται σε 95%. Συγκρίνοντας τα ποσοστά της Ελλάδας με τα ποσοστά των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης-27, και πάλι τα αντίστοιχα ποσοστά είναι μεγαλύτερα σε σύγκριση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο που ανέρχεται σε 85% για τους μαθητές που πηγαίνουν σε δημόσια σχολεία και σε 15% για τους μαθητές που πηγαίνουν σε ιδιωτικά σχολεία¹⁸.

¹⁷ Public and Private Schools: How management and funding relate to their socio-economic profile", OECD (2012).

¹⁸ Τα ποσοστά αυτά αναφέρονται στις 24 από τις 27 χώρες της Ε.Ε.-27 και στο Ηνωμένο Βασίλειο. Από τον Πίνακα 11 απουσιάζουν στοιχεία για τις υπόλοιπες τρεις χώρες της Ε.Ε.-27, δηλαδή για τη Γαλλία, την Κύπρο και τη Μάλτα για τις οποίες δεν υπήρχαν διαθέσιμες πληροφορίες.

Πίνακας 13: Ποσοστά μαθητών που παρακολουθούν ιδιωτικά και δημόσια σχολεία σε χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. και της Ε.Ε.-27 (έτος αναφοράς: 2009)¹

	% μαθητών που παρακολούθησαν Δημόσιο Σχολείο	% μαθητών που παρακολούθησαν Ιδιωτικό Σχολείο
*Βέλγιο	31	69
*Ολλανδία	34	66
*Ιρλανδία	39	61
Χιλή	42	58
Αυστραλία	60	40
Κορέα	63	37
*Ισπανία	66	34
Ιαπωνία	71	29
*Δανία	77	23
Ο.Ο.Σ.Α. (μέσος όρος)	82	18
Ισραήλ	82	18
Ε.Ε.-27 (μέσος όρος)	85	15
*Λουξεμβούργο	85	15
*Πορτογαλία	86	14
*Ουγγαρία	87	13
*Αυστρία	87	13
Μεξικό	88	12
*Σουηδία	90	10
*Σλοβακία	91	9
Η.Π.Α.	91	9
Καναδάς	93	7
Ελβετία	94	6
Ηνωμένο Βασίλειο	94	6
*Ιταλία	94	6
Νέα Ζηλανδία	94	6
*Ελλάδα	95	5
*Γερμανία	95	5
*Φιλανδία	96	4
*Τσεχία	96	4
*Εσθονία	97	3
*Σλοβενία	97	3
*Πολωνία	98	2
*Βουλγαρία	98	2
*Κροατία	98	2
*Λιθουανία	99	1
*Λετονία	99	1
*Ρουμανία	100	0

Πηγή: "Public and Private Schools: How management and funding relate to their socio-economic profile", OECD (2012).

Σημείωση: Με * οι χώρες που ανήκουν στην Ε.Ε.-27.

¹ αναφορά στους μαθητές ηλικίας 15 ετών.

2.4.1 Συνολική δαπάνη για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ σε χώρες της Ε.Ε.

Σχετικά με το ύψος των δαπανών που κατευθύνονται στην εκπαίδευση, τόσο την ιδιωτική όσο και τη δημόσια στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι αυτό διαφοροποιείται σημαντικά ανάμεσα στις διάφορες χώρες. Από τον Πίνακα 14 προκύπτει ότι για την περίοδο 2000-2010, η χώρα με το μεγαλύτερο ποσοστό δαπάνης ως ποσοστό του Α.Ε.Π. για την παροχή τόσο δημόσιας όσο και

ιδιωτικής εκπαίδευσης, είναι η Κύπρος με ένα μέσο ποσοστό που κυμαίνεται στο 7,5%. Αντίθετα, το χαμηλότερο ποσοστό παρουσιάζεται στο Λουξεμβούργο και τη Ρουμανία, όπου δεν ξεπερνά το 3,5%¹⁹.

Πίνακας 14: Ετήσια δαπάνη στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση ως ποσοστό του Α.Ε.Π. για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης στην Ε.Ε.-27

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μέσος Όρος
Ε.Ε.-27	5,2	5,3	5,4	5,5	5,4	5,4	5,3	5,2	5,3	5,7	5,7	5,4
Βέλγιο	5,3	6,1	6,2	6,1	6,0	6,0	6,0	6,1	6,5	6,6	6,6	6,1
Γερμανία	5,2	5,2	5,3	5,3	5,2	5,1	4,8	4,7	4,8	5,3	5,2	5,1
Εσθονία	5,6	4,8	5,0	5,0	4,8	5,0	4,8	4,8	5,6	6,2	5,8	5,2
Ιρλανδία	4,3	4,3	4,3	4,4	4,5	4,5	4,5	4,7	5,6	6,3	6,4	4,9
Ελλάδα	3,6	3,6	3,7	3,7	3,9	4,3	-	-	-	-	-	3,8
Ισπανία	4,8	4,7	4,7	4,7	4,7	4,6	4,6	4,8	5,1	5,6	5,6	4,9
Γαλλία	6,3	6,3	6,2	6,3	6,1	6,0	5,9	5,9	6,0	6,3	6,3	6,1
Ιταλία	4,8	5,0	4,8	4,9	4,8	4,6	4,8	4,4	4,8	4,9	4,7	4,8
Κύπρος	7,5	6,6	7,3	7,9	7,1	7,2	7,3	7,3	7,9	8,4	8,3	7,5
Λουξεμβούργο	-	3,5	3,7	3,7	3,8	3,7	3,3	3,1	-	-	-	3,5
Μάλτα	4,4	4,7	4,4	5,4	5,1	7,0	6,8	6,5	6,0	6,6	7,0	5,8
Ολλανδία	5,1	5,3	5,5	5,7	5,8	5,8	5,6	5,5	5,6	6,2	6,2	5,7
Αυστρία	5,7	5,7	5,7	5,5	5,5	5,5	5,5	5,3	5,4	5,9	5,8	5,6
Πορτογαλία	5,2	5,4	5,3	5,4	5,1	5,5	5,3	5,4	5,2	5,8	5,8	5,4
Σλοβενία	-	5,9	6,0	6,1	6,0	6,0	6,0	5,5	5,4	5,9	5,9	5,9
Σλοβακία	4,0	4,0	4,2	4,6	4,7	4,4	4,2	3,9	4,0	4,5	4,6	4,3
Φινλανδία	5,5	5,7	5,8	6,1	6,1	6,0	5,9	5,6	5,8	6,5	6,5	6,0
Βουλγαρία	4,3	4,2	4,4	4,4	4,4	4,2	4,1	3,9	4,4	4,5	4,0	4,3
Τσεχία	4,0	4,1	4,2	4,5	4,6	4,4	4,8	4,4	4,3	4,8	4,7	4,4
Δανία	6,6	7,0	7,0	7,0	7,2	7,4	7,2	7,1	7,0	7,8	7,9	7,2
Κροατία	-	-	3,8	3,9	3,9	4,3	4,4	4,3	4,6	4,7	4,5	4,3
Λετονία	5,7	5,9	6,1	5,8	5,5	5,5	5,5	5,4	6,1	5,9	5,3	5,7
Λιθουανία	5,7	5,5	5,4	5,2	5,2	5,0	4,9	4,9	5,2	6,1	5,8	5,4
Ουγγαρία	5,0	5,1	5,5	6,1	5,6	5,6	5,7	5,0	4,8	4,8	4,6	5,3
Πολωνία	4,9	5,4	5,9	6,0	5,9	5,9	5,7	5,3	5,7	5,8	5,8	5,7
Ρουμανία	3,0	3,3	3,6	3,4	3,2	3,7	-	-	-	4,2	3,5	3,5
Σουηδία	6,3	6,2	6,6	6,5	6,4	6,3	6,2	6,1	6,2	6,7	6,4	6,4
Ηνωμένο Βασίλειο	5,1	5,3	5,8	6,0	5,8	6,2	5,8	5,7	5,6	6,0	6,4	5,8
Η.Π.Α.	7,0	7,2	7,1	7,4	7,4	7,1	7,3	7,6	7,3	7,3	7,3	7,3

Πηγή: Eurostat

Σε σχέση με το μέσο όρο δαπανών για εκπαίδευση στην Ε.Ε.-27 που ανέρχεται στο 5,4% ως ποσοστό του Α.Ε.Π., οι χώρες που ξεπερνούν αρκετά το μέσο όρο επενδύοντας αναλογικά με τις υπόλοιπες υψηλότερα ποσά ως ποσοστό του Α.Ε.Π. είναι η Δανία (7,2%), η Σουηδία (6,4%) και ακολουθούν το Βέλγιο και η Γαλλία με ίδιο ποσοστό (6,1%) και οριακά χαμηλότερα η Φινλανδία (6%). Σημειώνεται ότι το αντίστοιχο ποσοστό για τις Η.Π.Α.-χώρα με σημαντική εκπαιδευτική παράδοση σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης-

¹⁹ Σημειώνεται πως για τις συγκεκριμένες χώρες όπως και για τις Ελλάδα, Σλοβενία και Κροατία απουσιάζουν στοιχεία για κάποια έτη.

την ίδια περίοδο ανέρχεται στο 7,3%. Αντίθετα, στην Βουλγαρία (4,3%), την Κροατία (4,3%), την Σλοβακία (4,3%) και την Τσεχία (4,4%), το ποσοστό δαπανών για την εκπαίδευση, κυμαίνεται σε επίπεδα κάτω του μέσου όρου της Ε.Ε.-27.

Η χώρα μας, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία που υπάρχουν και καλύπτουν την περίοδο 2000-2005, δαπανούσε κατά μέσο όρο το 3,8% του Α.Ε.Π. της για τη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, το οποίο ήταν το τρίτο μικρότερο ποσοστό στην Ε.Ε.-27 τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο μπροστά από τη Ρουμανία (3,4%) και το Λουξεμβούργο (3,7%).

2.4.2 Ετήσια κατά κεφαλήν δαπάνη πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε χώρες της Ε.Ε.

Προχωρώντας στο ετήσιο κόστος ανά μαθητή, στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, στις χώρες της Ε.Ε.-27, παρατηρούνται και πάλι σημαντικές διαφορές από χώρα σε χώρα.

Στην **πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική**, (Διάγραμμα 7) το μέσο ετήσιο κόστος ανά μαθητή το 2010 διαμορφώθηκε στα €5.793. Στην κατηγορία των χωρών που δαπανούν υψηλά ποσά ανά μαθητή (ανώτερα του μέσου όρου της Ε.Ε.-27), το 2010 εντάσσονται το Ηνωμένο Βασίλειο (€7.372), η Σουηδία (€7.692), η Αυστρία (€7.868), η Δανία (€8.422) και η Κύπρος (€8.604), ενώ η χώρα με τη μεγαλύτερη δαπάνη ανά μαθητή πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης το 2010 ήταν το Λουξεμβούργο (€16.360). Αντίθετα, είναι χαρακτηριστικό ότι στις χώρες με τη χαμηλότερη ετήσια δαπάνη ανά μαθητή το 2010 συγκαταλέγονται αποκλειστικά χώρες του λεγόμενου «πρώην Ανατολικού Μπλοκ», όπως η Ρουμανία (€1.686), Βουλγαρία (€2.015), η Τσεχία (€3.173), η Κροατία (€3.285), η Λιθουανία (€3.446) και η Λετονία (€3.589). Στην Ελλάδα, εφόσον η ιδιωτική εκπαίδευση το 2010 αποτελούσε μόλις το 10% της συνολικής δαπάνης πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (μαζί με νηπιαγωγεία) που έφθανε τα €3,15 δις και οι μαθητές μόλις το 7% του συνόλου των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (περί τις 800 χιλ. στο σύνολο), τα αντίστοιχα κόστη κυμαίνονταν για την **κατά κεφαλήν δημόσια και ιδιωτική προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση** πλησίον των €3.900 το 2010, κάτω δηλαδή του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

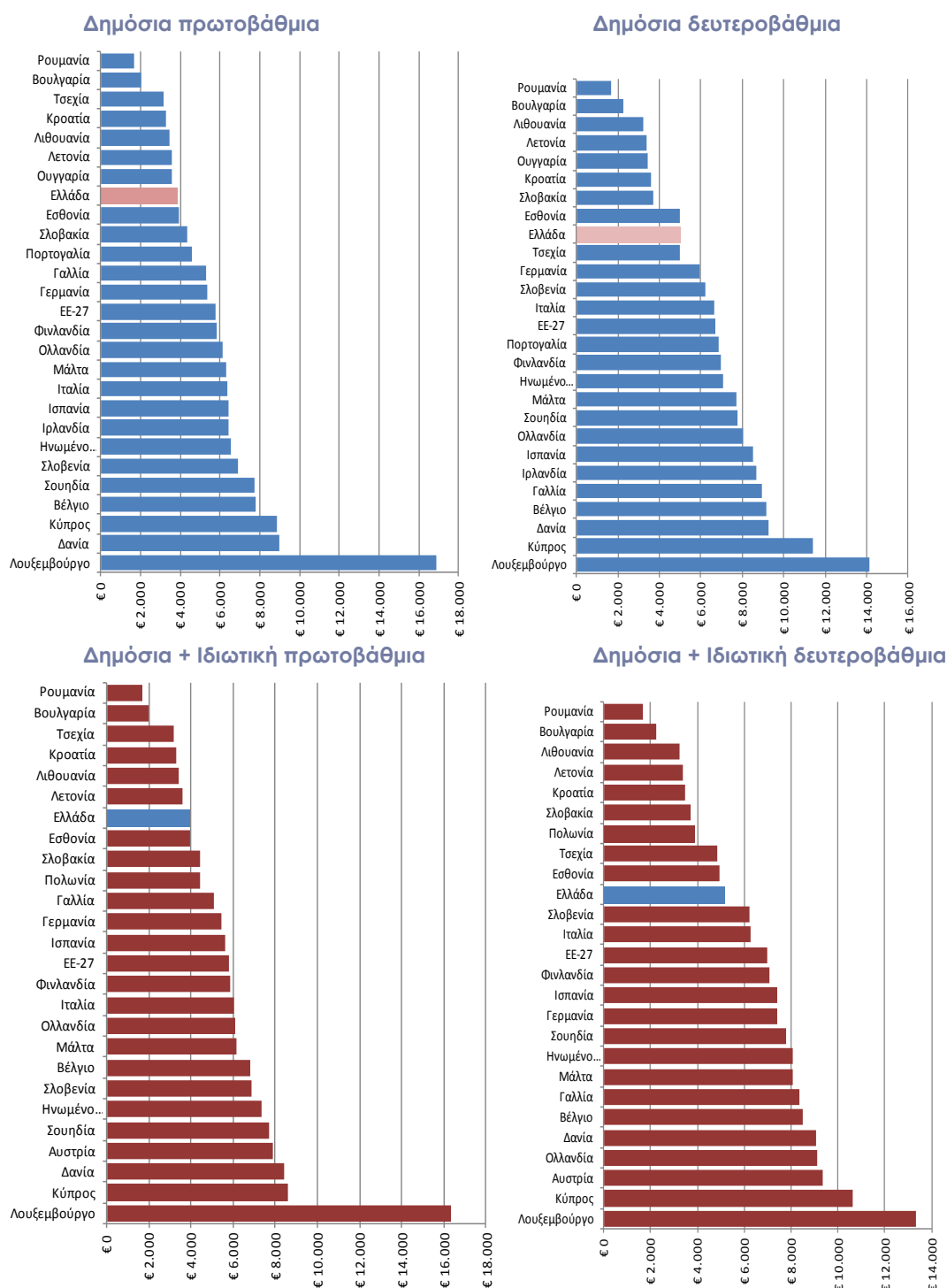
Στη **δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δημόσια και ιδιωτική** (Διάγραμμα 7) το μέσο ετήσιο κόστος ανά μαθητή το 2010 διαμορφώθηκε στα €6.989. Σε σχέση με τις χώρες που δαπανούν υψηλά ποσά ανά μαθητή (ανώτερα του μέσου όρου της Ε.Ε.-27), το ίδιο έτος η εικόνα δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά σε σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, αφού σε αυτές συγκαταλέγονται το Βέλγιο (€8.476), η Δανία (€9.048), η Ολλανδία (€9.117), και η Αυστρία (€9.373), ενώ όπως και στην περίπτωση της

πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι υψηλότερες ετήσιες δαπάνες ανά μαθητή παρουσιάζονται στα εκπαιδευτικά συστήματα της Κύπρου (€10.646) και του Λουξεμβούργου (€13.318). Παρόμοια σε σχέση με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση είναι η εικόνα για το χαμηλότερο ετήσιο κόστος ανά μαθητή στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ε.Ε.-27, όπου και πάλι χώρες του «πρώην Ανατολικού Μπλοκ» καταλαμβάνουν τις συγκεκριμένες θέσεις. Σε αυτές κατατάσσονται η Ρουμανία (€1.671), Βουλγαρία (€2.252), Λιθουανία (€3.243), Λετονία (€3.393), Κροατία (€3.486), Σλοβακία (€3.702) και Πολωνία (€3.852). Στην Ελλάδα, εφόσον η ιδιωτική εκπαίδευση το 2010 αποτελούσε μόλις το 7% της συνολικής δαπάνης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (γυμνάσιο και λύκειο) που έφθανε τα €3,65 δις και οι μαθητές μόλις το 5% του συνόλου των μαθητών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (περί τις 716 χιλ. μαθητές συνολικά) τα αντίστοιχα κόστη κυμαίνονταν για την **κατά κεφαλήν δημόσια και ιδιωτική προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση** πλησίον των €5.100 το 2010, κάτω δηλαδή του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Προχωρώντας στη δαπάνη ανά μαθητή μόνο για τη **δημόσια πρωτοβάθμια εκπαίδευση** (Διάγραμμα 7) στην Ε.Ε.-27 το 2010 και πάλι η εικόνα δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά καθώς η χώρα με τη μεγαλύτερη κατά κεφαλή δαπάνη είναι το Λουξεμβούργο (€16.896) και ακολουθούν η Δανία (€8.980), η Κύπρος (€8.884), το Βέλγιο (€7.776) και η Σουηδία (€7.718), με τον αντίστοιχο μέσο όρο στην Ε.Ε.-27 να είναι €5.777. Οι χαμηλότερες δαπάνες παρουσιάζονται και πάλι σε Λετονία (€3.576), Λιθουανία (€3.438), Κροατία (€3.290), Τσεχία (€3.156), Βουλγαρία (€2.014) και Ρουμανία (€1.683). Στην Ελλάδα, τα αντίστοιχα κόστη, είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι κυμαίνονταν για την δημόσια μόνο προσχολική και πρωτοβάθμια εκπαίδευση στις €3.811 το 2010 (από €4.227 το 2009), κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Σε ό,τι αφορά τη μέση ετήσια δαπάνη ανά μαθητή στη **δημόσια δευτεροβάθμια εκπαίδευση** (Διάγραμμα 7) στην Ε.Ε.-27, ανήλθε το 2010 στα €6.701. Η εικόνα είναι και πάλι παρόμοια σε ό,τι αφορά τις χώρες που δαπανούν πάνω από το μέσο όρο της Ε.Ε.-27, αφού η χώρα με τη μεγαλύτερη κατά κεφαλή δαπάνη είναι και πάλι το Λουξεμβούργο (€14.118). Στη συνέχεια ακολουθούν η Κύπρος (€11.385), η Δανία (€9.260), το Βέλγιο (€9.184) και η Γαλλία (€8.945). Οι χαμηλότερες δαπάνες παρουσιάζονται και πάλι στις Λετονία (€3.388), Λιθουανία (€3.236), Βουλγαρία (€2.239) και Ρουμανία (€1.698). Στην Ελλάδα, τα αντίστοιχα κόστη κυμαίνονταν για την δημόσια μόνο δευτεροβάθμια εκπαίδευση στις €4.979 το 2010 (από €5.654 το 2009), και πάλι κάτω του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Διάγραμμα 7: Δαπάνη ανά μαθητή, Ε.Ε.-27 2010*

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

(*) τα ποσά είναι εκφρασμένα σε €, αλλά αντιπροσωπεύουν την ισοδυναμία σε όρους αγοραστικής δύναμης των ευρωπαϊών καταναλωτών. Η μεθοδολογία αυτή λαμβάνει υπόψη της το σχετικό κόστος διαβίωσης και το επίπεδο πληθωρισμού κάθε χώρας.

2.5 Σύνοψη και συμπεράσματα

Η εξέλιξη του αριθμού των μαθητών τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα, στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία είναι χαρακτηριστική των διαγραφόμενων πτωτικών συνολικά τάσεων, με εξαίρεση την προσχολική εκπαίδευση, όπου και καταγράφεται άνοδος και σταθερότητα της ζήτησης στα αντίστοιχα δημόσια και ιδιωτικά νηπιαγωγεία. Από την άλλη πλευρά, η τάση που καταγράφεται σε δημοτικό, γυμνάσιο και λύκειο υποδηλώνει μείωση του αριθμού των μαθητών στα ιδιωτικά σχολεία, εντονότερη από την αντίστοιχη στα δημόσια, τονίζοντας τη στροφή πολλών νοικοκυριών στα δημόσια σχολεία. Οι περικοπές μισθών σε πολλά νοικοκυριά, έχουν οδηγήσει εν μέρει και στη μείωση του αριθμού των μαθητών που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία, δημιουργώντας έτσι ένα φαινόμενο εκτοπισμού (*crowding out effect*) από την ιδιωτική εκπαίδευση, το οποίο στην ακραία του μορφή απειλεί ακόμη και με κλείσιμο ορισμένων ιδιωτικών σχολικών μονάδων, με ό,τι συνεπάγεται κάτι τέτοιο σε όρους επιδείνωσης του ελεύθερου ανταγωνισμού, απώλειας θέσεων εργασίας κ.α.

Οι εισοδηματικές κατηγορίες και οι τάσεις που καταγράφονται σε αυτές τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά το ξέσπασμα της εγχώριας οικονομικής κρίσης, έχουν ιδιαίτερη σημασία, καθώς με βάση τα εισοδηματικά τους κλιμάκια, τα νοικοκυριά που επενδύουν περισσότερο στην ιδιωτική εκπαίδευση είναι εκείνα που κατά μέσο όρο διαθέτουν υψηλότερο μηνιαίο συνολικό εισόδημα. Στα πιο χαμηλόμισθα νοικοκυριά, το συντριπτικό ποσοστό δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση κατευθύνεται στις λοιπές ιδιωτικές δαπάνες, δηλαδή στα φροντιστήρια, στις ξένες γλώσσες κ.λπ., κατόπιν στην προσχολική εκπαίδευση και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με το ποσοστό των δαπανών που κατευθύνονται προς την πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια ιδιωτική εκπαίδευση να είναι εξαιρετικά χαμηλό ή ακόμη και μηδενικό. Επιπλέον, σε κάθε βαθμίδα ιδιωτικής εκπαίδευσης, το μεγαλύτερο ποσοστό των δαπανών προέρχεται από τις υψηλότερες εισοδηματικές κατηγορίες.

Από τη σύγκριση της ετήσιας ποσοστιαίας μεταβολής την περίοδο 2009-2011 στο σύνολο των μαθητών της ιδιωτικής πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια) και της ιδιωτικής δαπάνης προκύπτει ότι η συνολική δαπάνη για εκπαίδευση σε ιδιωτικά νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια παρουσίασε σημαντική μείωση μετά το 2009. Ταυτόχρονα, οι δημόσιες δαπάνες για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έχουν σχεδόν διπλασιαστεί από το 2011 σε σχέση με το 2002, ενώ μετά το 2009 παρουσιάζουν μείωση. Συγκεκριμένα, το κόστος ανά μαθητή στην Προσχολική και Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση σχεδόν διπλασιάστηκε την εξεταζόμενη δεκαετία, ενώ υπερδιπλασιασμός του κόστους ανά μαθητή καταγράφεται και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Συνολικά, το κόστος ανά μαθητή για το σύνολο της Προσχολικής, της Πρωτοβάθμιας και της Δευτεροβάθμιας

Εκπαίδευσης την ίδια περίοδο υπερδιπλασιάζεται. Παρόλα αυτά, αν και οι δαπάνες για την δημόσια εκπαίδευση έχουν αυξηθεί, ο αριθμός των μαθητών την ίδια περίοδο μειώθηκε.

Σχετικά με το ύψος των δαπανών που κατευθύνονται στην εκπαίδευση, τόσο την ιδιωτική όσο και τη δημόσια στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση, τα διαθέσιμα στοιχεία δείχνουν ότι αυτό διαφοροποιείται σημαντικά ανάμεσα στις διάφορες χώρες. Όμως, και στο ετήσιο κόστος ανά μαθητή, στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια, δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση, στις χώρες της Ε.Ε.-27, παρατηρούνται και πάλι σημαντικές διαφορές από χώρα σε χώρα. Στην Ελλάδα, τα αντίστοιχα κόστη κυμαίνονταν για την δημόσια και ιδιωτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση κάτω του αντίστοιχου ευρωπαϊκού μέσου όρου, ενώ το ποσοστό των μαθητών το οποίο πηγαίνει σε δημόσια σχολεία είναι υψηλότερο σε σχέση με το μέσο όρο των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. και ανέρχεται στο 95% περίπου του συνόλου των μαθητών.

2.6 Παράρτημα

Άσκηση υπολογισμού του κόστους αποσβέσεων στα δημόσια σχολικά κτίρια

Σε σχέση με το κόστος ανέγερσης εγκαταστάσεων, στο πλαίσιο που ακολουθεί (Box 1), πραγματοποιείται μία θεωρητική άσκηση υπολογισμού του κόστους αποσβέσεων στα δημόσια σχολικά κτίρια, το οποίο δυνητικά θα μπορούσε να επιβαρύνει το κόστος ανά μαθητή στη δημόσια εκπαίδευση. Σημειώνεται, όμως, ότι οι ετήσιες αποσβέσεις δεν είναι δόκιμο να επιβαρύνουν το κόστος της εκπαίδευσης, καθώς αποτελούν λογιστικό μέγεθος το οποίο δεν αντιστοιχεί σε ταμειακή εκροή από την πλευρά του Κράτους και κανένα ποσό από τα έσοδα του Δημοσίου (φορολογία φυσικών ή νομικών προσώπων ή άλλη πηγή εσόδων) δεν κατευθύνεται στην κάλυψη μέρους ή όλου του ποσού των ετήσιων αποσβέσεων που αφορούν οποιαδήποτε πάγια στοιχεία του Δημοσίου.

Πλαίσιο 1: Άσκηση υπολογισμού του κόστους αποσβέσεων στα δημόσια σχολικά κτίρια

Παράλληλα με τον υπολογισμό του κόστους ανά μαθητή στη Δημόσια Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, επιχειρήθηκε και ο υπολογισμός της αξίας των εγκαταστάσεων των δημοσίων σχολείων αυτών των εκπαιδευτικών βαθμίδων και κατ' επέκταση ο υπολογισμός των ετήσιων αποσβέσεων τους, προκειμένου να εκτιμηθεί πόσο επιβαρύνουν το κόστος ανά μαθητή εφόσον ληφθούν υπόψη.

Ο υπολογισμός αυτός παρουσιάζει ιδιαίτερες δυσκολίες, λόγω των απαιτήσεων σε δεδομένα τα οποία δυστυχώς, από όσο μπορούμε να γνωρίζουμε, δεν είναι συγκεντρωμένα σε κάποια βάση δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα για την πραγματοποίηση ενός τέτοιου υπολογισμού απαιτούνται να συγκεντρωθούν τα κάτωθι στοιχεία:

- Κόστος κτήσης για κάθε σχολικό κτίριο.
- Κόστος κτήσης οικοπέδου επί του οποίου ανεγέρθηκε το σχολικό κτίριο.
- Ύψος ετήσιων αποσβέσεων κάθε σχολικού κτιρίου.
- Αναπόσβεστη αξία κάθε σχολικού κτιρίου και του οικοπέδου επί του οποίου ανεγέρθηκε.

Λόγω έλλειψης των ανωτέρω δεδομένων θα μπορούσε κατά προσέγγιση να εκτιμηθεί το ύψος της αξίας των σχολικών κτιρίων και στη συνέχεια των ετήσιων αποσβέσεων τους. Για το σκοπό αυτό απαιτούνται τα πιο κάτω δεδομένα:

- Λεπτομερής περιγραφή της τοποθεσίας εγκατάστασης του σχολικού κτιρίου.
- Λεπτομερής περιγραφή του κτιρίου (έκταση σε τ.μ. οικοπέδου που ανεγέρθηκε, αιθουσών διδασκαλίας, κοινόχρηστων χώρων, προαύλιου χώρου, γραφείων, εργαστηρίων, γυμναστηρίων, αριθμός ορόφων, αιθουσών διδασκαλίας, εργαστηρίων, γυμναστηρίων κ.λπ.).
- Έτος ανέγερσης του σχολικού κτιρίου.
- Γνώση της αντικειμενικής αξίας που ισχύει στην περιοχή που έχει ανεγερθεί η κάθε σχολική μονάδα.
- Γνώση των συντελεστών απόσβεσης σχολικών κτιρίων.

Ωστόσο, από τα παραπάνω δεδομένα διαθέσιμα είναι μόνο οι αντικειμενικές αξίες των ακινήτων ανά Νομό και Περιφέρεια και οι συντελεστές απόσβεσης των σχολικών κτιρίων.

Λόγω των πιο πάνω περιορισμών, επιχειρήθηκε η, κατά προσέγγιση, εκτίμηση της αξίας των κτιρίων και των αποσβέσεων τους για το έτος 2010 η οποία βασίστηκε στα εξής στοιχεία:

- Την από 12/04/2013 εγκύκλιο του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, Πολιτισμού και Αθλητισμού που αναφέρει τις προϋποθέσεις που αφορούν στη κτιριολογική υποδομή ιδιωτικών σχολείων Πρωτοβάθμιας (Νηπιαγωγεία και Δημοτικά) και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης προκειμένου να λάβουν άδεια λειτουργίας από το Υπουργείο. Σύμφωνα με την εγκύκλιο η ελάχιστη επιφάνεια ανά εκπαιδευόμενο είναι ενάμιση (1,5) τετραγωνικό μέτρο στις αίθουσες διδασκαλίας και δύο (2) τετραγωνικά μέτρα στους αύλειους χώρους ή χώρους εκτόνωσης.
- Τον αριθμό των μαθητών σε νηπιαγωγεία, δημοτικά, γυμνάσια, λύκεια και τεχνικά-επαγγελματικά-εκκλησιαστικά εκπαιδευτήρια κατά την έναρξη του σχολικού έτους 2010/2011.
- Τις αντικειμενικές αξίες ανά Περιφέρεια και Νομό της Ελλάδας που ίσχυαν από 01/03/2007 έως τα τέλη του 2010.
- Τον-σύμφωνα με το Άρθρο 3, Παράγραφος 1, του Προεδρικού Διατάγματος 299/2003-κατώτερο και ανώτερο συντελεστή απόσβεσης της αξίας των κτιριακών εγκαταστάσεων και οικοδομημάτων οι οποίοι για οικοδομές ή τμήματα αυτών που χρησιμοποιούνται ως οικοτροφεία, σχολεία, φροντιστήρια, αίθουσες κινηματογράφων ή θεάτρων, κλινικές, σανατόρια και καταστήματα εξυπηρέτησης του κοινού, γενικώς, είναι πέντε τοις εκατό (5%) και οκτώ τοις εκατό (8%), αντίστοιχα.
- Την ηλικιακή κατανομή των σχολικών κτιρίων, όπως αυτή προκύπτει από την τελευταία διαθέσιμη απογραφή κτιρίων της ΕΛ.ΣΤΑΤ. η οποία έγινε το 2000.
- Σε ό,τι αφορά τη μεθοδολογία που ακολουθήθηκε, υπολογίστηκε αρχικά το γινόμενο του συνολικού αριθμού των μαθητών νηπιαγωγείων, δημοτικών, γυμνασίων, λυκείων και τεχνικών-επαγγελματικών-εκκλησιαστικών εκπαιδευτηρίων την έναρξη του σχολικού έτους 2010/2011 επί τον αριθμό των ελάχιστων τετραγωνικών μέτρων ανά μαθητή (για τις αίθουσες διδασκαλίας και τους αύλειους χώρους), ώστε να βρεθεί η συνολική επιφάνεια σε τετραγωνικά μέτρα των σχολικών κτιρίων Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης την έναρξη του σχολικού έτους 2010/2011 (Πίνακας Β, στήλες 1-3).

Στη συνέχεια από τους πίνακες αντικειμενικών αξιών υπολογίστηκε η μέση αντικειμενική αξία/τ.μ. ανά Περιφέρεια. Για να γίνει αυτό, σε κάθε Νομό κάθε Περιφέρειας, υπολογίστηκε η μέση τιμή της ανώτερης και κατώτερης αντικειμενικής αξίας/τ.μ. Στη συνέχεια υπολογίστηκε η μέση τιμή της αντικειμενικής αξίας/τ.μ. ανά Περιφέρεια λαμβάνοντας υπόψη τους αντίστοιχους μέσους όρους/τ.μ. για κάθε Νομό της κάθε Περιφέρειας. Τέλος, η μέση αντικειμενική αξία/τ.μ. για το σύνολο της χώρας προέκυψε από το μέσο όρο των αντίστοιχων μέσων τιμών/τ.μ. των Περιφερειών. Η τιμή αυτή πολλαπλασιάστηκε με τη συνολική επιφάνεια σε τετραγωνικά μέτρα των σχολικών κτιρίων την έναρξη του σχολικού έτους 2010/2011 και προέκυψε η συνολική αξία των σχολικών κτιρίων (Πίνακας Β, στήλες 3-5).

Όμως, όλα τα σχολικά κτίρια δεν έχουν την ίδια ηλικία. Αυτό σημαίνει πως σε κάποια από αυτά η ηλικία τους είναι τέτοια ώστε η ωφέλιμη διάρκεια ζωής τους από λογιστική άποψη έχει ολοκληρωθεί. Αυτό σημαίνει ότι η αξία τους έχει αποσβεστεί πλήρως και δεν διενεργούνται πλέον αποσβέσεις σε αυτά. Ωστόσο, δεν υπάρχει πρόσφατη πληροφόρηση αναφορικά με την ηλικιακή κατανομή των κτιρίων το έτος 2010, παρά μόνο αυτή του έτους 2000, η οποία παρουσιάζεται στον παρακάτω πίνακα (Πίνακας Α).

Επειδή η αξία των κτιρίων που υπολογίστηκε πιο πάνω στηρίχθηκε στα τετραγωνικά μέτρα, τα οποία με τη σειρά τους αντιστοιχούν σε ένα αριθμό κτιρίων, το ποσό αυτό που προέκυψε επιμερίστηκε με βάση την ηλικιακή κατανομή των κτιρίων του έτους 2000, όπως δείχνει ο Πίνακας Α.

Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε ο κατώτερος συντελεστής απόσβεσης που ανέρχεται σε 5% προκειμένου να υπολογιστεί το ετήσιο κόστος των αποσβέσεων των δημόσιων σχολικών κτιρίων το έτος 2010. Το ύψος του συντελεστή απόσβεσης καταδεικνύει ότι από λογιστική άποψη ένα σχολικό κτίριο έχει ωφέλιμη διάρκεια ζωής 20 έτη. Αυτό σημαίνει ότι στον υπολογισμό των αποσβέσεων δεν ελήφθη υπόψη η αξία που αντιστοιχεί σε κτίρια άνω των 20 ετών. Επίσης, στο συγκεκριμένο υπολογισμό δεν ελήφθη υπόψη και η αξία κτιρίων των οποίων το έτος ανέγερσης τους δεν δηλώθηκε.

Πίνακας Α: Ηλικιακή κατανομή κτιρίων βάσει απογραφής κτιρίων έτους 2000

Ηλικία κτιρίου σε έτη	% κτιρίων με αυτή την ηλικία	Ποσό
>81	5,00%	€326.142.325
55-81	10,19%	€664.729.747
40-54	16,67%	€1.087.601.527
30-39	19,07%	€1.244.316.911
20-29	18,48%	€1.205.726.154
15-19	10,13%	€660.920.857
10-14	7,45%	€486.079.735
5-9	6,05%	€394.972.070
0-4	4,80%	€313.438.941
Υπό κατασκευή	1,44%	€93.881.779
Δε δηλώθηκε	0,71%	€46.295.176
ΣΥΝΟΛΟ	100,00%	€6.524.105.223

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

Κατ συνέπεια στον υπολογισμό των αποσβέσεων ελήφθη υπόψη η αξία που αντιστοιχεί σε κτίρια με ηλικία κάτω των 20 ετών καθώς και κτιρίων που είναι υπό ανέγερση.

Από αυτή τη διαδικασία που αναφέρθηκε πιο πάνω, η οποία σημειώνεται πως παρουσιάζει αδυναμίες ως προς την ακρίβεια της λόγω της έλλειψης κατάλληλων δεδομένων, προέκυψε ότι το ετήσιο κόστος ανά μαθητή, με τη χρήση του κατώτερου συντελεστή απόσβεσης 5% επιβαρύνεται με ένα ποσό της τάξης των €70 περίπου. Για να βρεθεί το ποσό αυτό αθροίζονται τα ποσά στις γραμμές 7-11 της τρίτης στήλης του Πίνακα Α και το ποσό που προκύπτει πολλαπλασιάζεται με τον κατώτερο συντελεστή 5%. Το νέο ποσό που προκύπτει διαιρείται με τον συνολικό αριθμό των μαθητών την έναρξη του σχολικού έτους 2010/2011 (1.402.038 μαθητές) και προκύπτει το ετήσιο κόστος των αποσβέσεων ανά μαθητή. Αν ο συντελεστής αυτός χρησιμοποιηθεί για το σύνολο της υπολογισθείσας αξίας των σχολικών κτιρίων, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ηλικιακή τους κατανομή, τότε το ετήσιο κόστος απόσβεσης ανά μαθητή επιβαρύνεται με το ποσό των €233 περίπου και με το ποσό των €372 περίπου αν χρησιμοποιηθεί ο ανώτερος συντελεστής απόσβεσης 8% (Πίνακας Β, στήλες 5-9).

Πίνακας Β: Εκτίμηση ύψους ετήσιων αποσβέσεων σχολικών κτιρίων έτους 2010

Μαθητές Έναρξη 2010/2011	τ.μ./μαθητή	Συνολική επιφάνεια σε τ.μ.	Μέση αντικειμενική αξία/τ.μ.	Συνολική Αξία Σχολικών κτιρίων	Ετήσια απόσβεση (Συντελεστής 5%)	Ετήσια απόσβεση (Συντελεστής 8%)	Κόστος/μαθητή (Συντελεστής 5%)	Κόστος/μαθητή (Συντελεστής 8%)
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)
		(1)*(2)		(3)*(4)	(5)*5%	(5)*8%	(6)/(1)	(7)/(1)
1.402.038	3,5	4.907.133	€1.330	€6.524.105.223	€326.205.261	€521.928.418	€233	€372

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. Επεξεργασία Ι.Ο.Β.Ε.

3. Σχέση δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης

Η παροχή υπηρεσιών δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης, οι όροι ποιότητας της παρεχόμενης διδασκαλίας και των παρελκόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, σε συνάρτηση με το αντίστοιχο κόστος, χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης, πέρα ίσως από ιδεοληπτικές προσεγγίσεις. Είναι γεγονός ότι συναντάμε τόσο ιδιωτικά, όσο και δημόσια σχολεία τα οποία παρέχουν υψηλό επίπεδο παρεχόμενης διδασκαλίας, έχουν μαθητές που πρωτεύουν στις επιδόσεις και τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και διαθέτουν ικανούς εκπαιδευτικούς υψηλού επιπέδου, όπως και το αντίστροφο.

Σύμφωνα ωστόσο με τη διεθνή βιβλιογραφία, φαίνεται ότι εν γένει τα ιδιωτικά σχολεία προσελκύουν συχνά μαθητές υψηλών επιδόσεων, ενώ οι γονείς αισθάνονται ότι διασφαλίζουν καλύτερες εκπαιδευτικές παροχές για το παιδί τους σε αυτό. Ως εκ τούτου, οι γονείς που αναζητούν καλύτερες εκπαιδευτικές ευκαιρίες για τα παιδιά τους, είναι συνήθως πρόθυμοι να πληρώσουν περισσότερα για να εξασφαλίσουν καλύτερους πόρους σε όρους παροχών, υποδομών κ.λπ. Πολλά είναι άλλωστε τα σχολικά συστήματα διεθνώς που προωθούν τη φοίτηση στα ιδιωτικά σχολεία, υπό την παραδοχή ότι, με την ευελιξία που συνοδεύει την αυτονομία στο σχεδιασμό των προγραμμάτων τους και στην κατανομή των πόρων, τα ιδιωτικά σχολεία τονώνουν και προωθούν την καινοτομία στο σχολικό σύστημα. Δεδομένου ότι η καινοτομία συμβάλλει στο να μπορούν τα ιδιωτικά σχολεία να συναγωνίζονται για τους μαθητές που θα προσελκύσουν, παρέχεται έτσι έμμεσα και στα δημόσια σχολεία το κίνητρο να επαναπροσδιορίσουν τη θέση τους στην εκπαίδευση για να παραμείνουν ανταγωνιστικά. Υπό αυτήν την έννοια, έχει σημασία να εξετάσουμε όχι μόνο τα κόστη, δηλαδή τις δαπάνες που συνδέονται με την παροχή των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, είτε αυτές προέρχονται από δημόσιους, είτε από ιδιωτικούς φορείς, αλλά επιπρόσθετα και τα οφέλη και πλεονεκτήματα που απορρέουν από την επιλογή του δημόσιου ή ιδιωτικού εκπαιδευτικού φορέα.

3.1 Η σημασία του κόστους της δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης

Παρόλο που η ιδιωτική δαπάνη είναι συνήθως ακριβότερη από τη δημόσια, υπάρχουν δύο ουσιαστικές διαφορές μεταξύ των δύο. Η πρώτη έγκειται στο γεγονός ότι τη δαπάνη ανά μαθητή για τη δημόσια εκπαίδευση επιμερίζονται όλα τα φορολογούμενα νοικοκυριά, ανεξάρτητα από το αν έχουν ή όχι παιδιά και ανεξάρτητα από το εάν τα παιδιά που έχουν επιλέγουν να φοιτήσουν σε ιδιωτικό αντί δημοσίου σχολείου. Με αυτήν την έννοια, η δαπάνη ανά μαθητή στη δημόσια εκπαίδευση δεν ταυτίζεται με τη

δαπάνη ανά νοικοκυριό για τη δημόσια εκπαίδευση, αφού η δεύτερη συνιστά την κατεξοχήν πηγή χρηματοδότησης της πρώτης. Αντίθετα, στην περίπτωση των ιδιωτικών σχολείων, η δαπάνη ανά μαθητή ταυτίζεται με τη δαπάνη ανά νοικοκυριό για την ιδιωτική εκπαίδευση, αφού η πηγή χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης είναι τα νοικοκυριά που την επιλέγουν. Με άλλα λόγια, η πηγή εσόδων και εξόδων ταυτίζονται. Έτσι, ακόμη και αν η δαπάνη ανά μαθητή στην ιδιωτική και τη δημόσια πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ήταν ίδιες, η μονάδα επιμερισμού του κόστους είναι διαφορετική. **Στην ιδιωτική εκπαίδευση, η μονάδα επιμερισμού του κόστους είναι τα νοικοκυριά που επιλέγουν το ιδιωτικό σχολείο, ενώ στη δημόσια εκπαίδευση, η μονάδα επιμερισμού είναι όλα τα φορολογούμενα νοικοκυριά.**

Η δεύτερη διαφορά είναι ποιοτική και συνδέεται αφενός με τις παροχές εκπαίδευσης από τα σχολεία και αφετέρου με τις επιδόσεις των μαθητών που φοιτούν σε αυτά τις πιθανότητες εισαγωγής τους σε τριτοβάθμια ιδρύματα. Κατά κανόνα, και χωρίς να λείπουν οι εξαιρέσεις, ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των ιδιωτικών σχολείων και οι επενδυτικές επιλογές αυξάνουν το κατά κεφαλήν κόστος, αλλά παρέχουν πρόσθετες επιλογές στο μαθητή και πολλές φορές καλύτερες συνολικές επιδόσεις και ευκαιρίες μάθησης. Οι πρόσθετες παροχές που εμπλουτίζουν τις μαθητικές δραστηριότητες και τα αυξημένα ως εκ τούτου λειτουργικά έξοδα (μεταφορικά έξοδα σχολικών λεωφορείων, έξοδα σίτισης σε πολλά ημερήσια σχολεία, έξοδα συντήρησης εγκαταστάσεων και υποδομών, αλλά και του ευρύτερου μηχανολογικού, τεχνικού και τεχνολογικού εξοπλισμού), αλλά και το επιπλέον χρηματοοικονομικό και φορολογικό κόστος που αντιμετωπίζουν τα ιδιωτικά σχολεία περιλαμβάνονται στις δαπάνες που αυξάνουν εν τέλει το συνολικό κατά κεφαλήν κόστος.

Από την πρώτη επισήμανση, προκύπτει ότι **τα νοικοκυριά που επιβαρύνονται με τις περισσότερες δαπάνες για την εκπαίδευση είναι εκείνα τα οποία επιλέγουν το ιδιωτικό σχολείο, καθώς αυτά τα νοικοκυριά επιμερίζονται μαζί με τα υπόλοιπα και τις δαπάνες για τη δημόσια εκπαίδευση.** Έτσι, τα νοικοκυριά που επιλέγουν την ιδιωτική εκπαίδευση, επί της ουσίας «διπλοπληρώνουν» την εκπαίδευση των παιδιών τους υπό μία έννοια, αφού φορολογούνται κανονικά και για τις δαπάνες της δημόσιας εκπαίδευσης. Ως εκ τούτου, δεν θα έπρεπε να μας απασχολεί τόσο το απόλυτο μέγεθος της κατά κεφαλήν δαπάνης της ιδιωτικής και δημόσιας εκπαίδευσης, όσο η δαπάνη της δημόσιας εκπαίδευσης που πληρώνουν όσα νοικοκυριά επιλέγουν την ιδιωτική εκπαίδευση.

Με άλλα λόγια, μια αύξηση των δαπανών για τη δημόσια εκπαίδευση επιβαρύνει περισσότερο τα νοικοκυριά που επιλέγουν την ιδιωτική εκπαίδευση, **εκτοπίζοντας έτσι ένα μέρος της ζήτησης για ιδιωτική εκπαίδευση, όχι επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της, αλλά αντίθετα, επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της δημόσιας.** Όταν επομένως το κόστος

της δημόσιας εκπαίδευσης αυξάνεται ή μένει σταθερό και τα πραγματικά εισοδήματα των νοικοκυριών μειώνονται, όπως συμβαίνει στην τρέχουσα και έντονα υφεσιακή περίοδο για τη χώρα, τότε ένα μερίδιο των νοικοκυριών που επέλεγε την ιδιωτική εκπαίδευση θα στραφεί προς τη δημόσια. Ως εκ τούτου, **κάποια νοικοκυριά θα προσπαθήσουν να αντισταθμίσουν μια μείωση στο εισόδημά τους (άμεση ή μέσω φόρων) ή μια αύξηση της άμεσης φορολογίας για τη δημόσια εκπαίδευση, μειώνοντας τις δαπάνες τους για το ιδιωτικό σχολείο, άρα μειώνοντας και τη ζήτηση για ιδιωτική εκπαίδευση.**

3.2 Συγκριτικά πλεονεκτήματα δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης

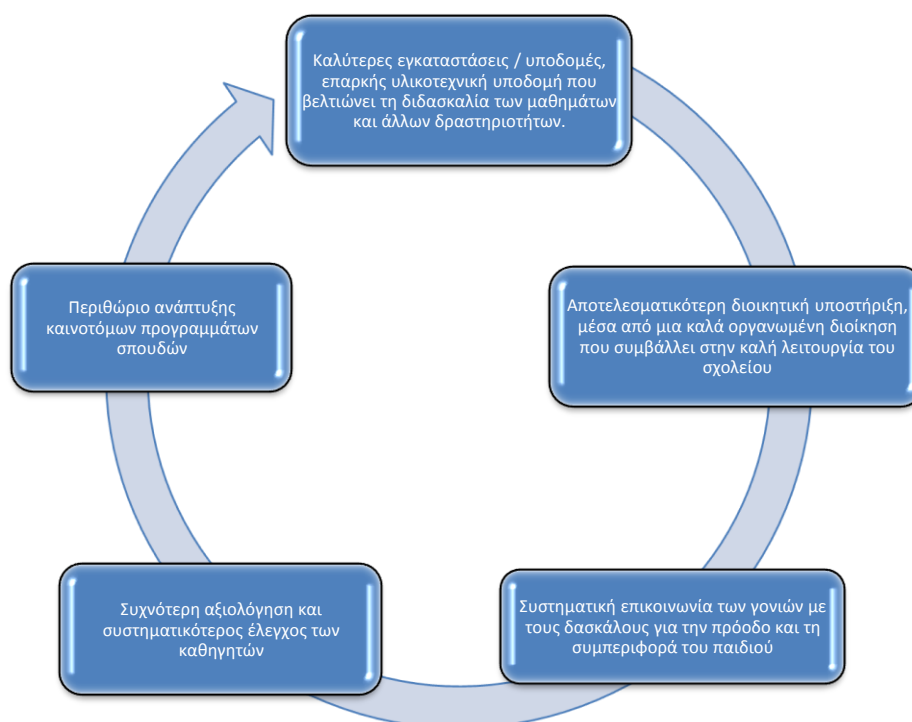
Πέραν του κόστους, είναι χρήσιμο να εξετασθούν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα από τη φοίτηση σε ιδιωτικά και δημόσια σχολεία, αφού εκτός από τη μαθησιακή διαδικασία, ο μαθητής στο σχολείο αναπτύσσεται κοινωνικά, συναισθηματικά, αποκτά εμπειρίες, κριτική σκέψη και θέτει τις βάσεις για τη μελλοντική εξέλιξή του, αποτελώντας τον κορμό της κοινωνίας. Η ανάλυση επομένως γύρω από την ιδιωτική και τη δημόσια εκπαίδευση θα πρέπει να περιλαμβάνει στοιχεία κόστους και οφέλους και η σύγκριση να γίνεται με βάση αυτούς τους όρους, αφού το κόστος από μόνο του αποτελεί τη μία όψη του νομίσματος.

Η επιλογή της ιδιωτικής εκπαίδευσης κατά κανόνα συνδέεται με ορισμένους «συγκριτικά ανταγωνιστικούς» παράγοντες σε σχέση με το δημόσιο σχολείο, όπως οι ευρύτερες σχολικές υποδομές, ο τεχνικός και τεχνολογικός εξοπλισμός και η συντήρησή τους, οι πρόσθετες παροχές, το περιθώριο ανάπτυξης καινοτόμων προγραμμάτων σπουδών, η συχνή αξιολόγηση και ο συστηματικός έλεγχος των καθηγητών, η αποτελεσματική διοικητική και οργανωτική λειτουργία και υποστήριξη, αλλά και η τακτική επικοινωνία με τους γονείς για την πρόοδο των μαθητών. Τα κριτήρια για την επιλογή ενός ιδιωτικού σχολείου ως εκ τούτου είναι πρωτίστως ποιοτικά, ενώ κατά κανόνα, τα κριτήρια επιλογής του δημόσιου σχολείου συνδέονται κυρίως με τη γεωγραφική εγγύτητα της οικογένειας του μαθητή. Επομένως, μία κρίσιμη διαφορά μεταξύ ιδιωτικού και δημόσιου σχολείου είναι ότι το ιδιωτικό σχολείο συνήθως επιλέγεται με βάση το εκπαιδευτικό του πρόγραμμα, τις πρόσθετες παροχές και το διδακτικό του προσωπικό, ενώ το δημόσιο σχολείο επιλέγεται ως επί το πλείστον βάσει της γεωγραφικής υπαγωγής του μαθητή.

Παράλληλα, ένα ιδιωτικό σχολείο μπορεί να επιλέξει τους καθηγητές του, οι οποίοι ελέγχονται και αξιολογούνται συχνά για το έργο τους, θέτοντας απαιτητικά κριτήρια

πρόσληψης, ούτως ώστε να επιτύχει καλύτερα αποτελέσματα για τους μαθητές του²⁰. Σημαντικές παράμετροι που συνιστούν συγκριτικά πλεονεκτήματα του ιδιωτικού έναντι του δημοσίου σχολείου είναι και η ασφαλής μετακίνηση και μεταφορά των μαθητών, η ασφαλής παραμονή τους στο χώρο του σχολείου, συνήθως με φύλακα, αλλά και η δυνατότητα παραμονής στο σχολείο μέχρι αργά το απόγευμα, παρακολουθώντας συγκεκριμένο πρόγραμμα ή προετοιμάζοντας τις εργασίες για την επόμενη μέρα, γεγονός που εξυπηρετεί σε πλείστες περιπτώσεις τους εργαζόμενους γονείς, αλλά και τα ίδια τα παιδιά, καθώς έχουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο στο σπίτι²¹. Στο πλαίσιο αυτό, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα των ιδιωτικών σχολείων μπορεί να περιλαμβάνει και επιπλέον δραστηριότητες εντός του σχολείου που καλύπτουν διάφορους ψυχαγωγικούς τομείς με εκπαιδευτικό χαρακτήρα όπως τέχνη, αθλητισμός, προγράμματα ξένων γλωσσών, κ.λπ., γεγονός που κάνει το πρόγραμμα πολύπλευρο και ενδιαφέρον, χωρίς να υπάρχει η ανάγκη αυτές οι δραστηριότητες να πραγματοποιούνται εκτός σχολείου. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους γονείς να περιορίσουν τα έξοδα για τις λοιπές ιδιωτικές εκπαιδευτικές τους δαπάνες (φροντιστήρια και εν γένει εξωσχολική βοηθητική προετοιμασία).

Εικόνα 3. Κύρια συγκριτικά πλεονεκτήματα ιδιωτικού σχολείου

²⁰ Σε κάποια ιδιωτικά σχολεία επιλέγονται και οι μαθητές, βάσει εισαγωγικών διαγωνισμάτων διαφόρων τύπων και βαθμών δυσκολίας.

²¹ Τις ανωτέρω διευκολύνσεις προσφέρουν πλέον και τα δημόσια ολοήμερα σχολεία.

Όλα τα παραπάνω, είναι αναμενόμενο να αυξάνουν το κατά μαθητή κόστος της ιδιωτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τη δημόσια, παράλληλα βελτιώνουν κατά κανόνα και την ποιότητα της παρεχόμενης διδασκαλίας, μειώνοντας τα έξοδα για τη συμπληρωματική εξωσχολική εκπαίδευση του μαθητή. Όταν τα συγκριτικά πλεονεκτήματα από τα ιδιωτικά σχολεία συμψηφίζονται στις δαπάνες της, τότε το **ισοζύγιο κόστους-οφέλους** που προκύπτει σε σχέση με το αντίστοιχο των δημοσίων σχολείων είναι διαφορετικό από ότι αν συγκρίνουμε μόνο τα κατά κεφαλήν κόστη και δίνει κατά κανόνα προβάδισμα σε όρους απόδοσης και ποιότητας υπέρ της ιδιωτικής εκπαίδευσης.

Η παρεχόμενη ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας στα ιδιωτικά, αλλά και τα δημόσια σχολεία θα πρέπει να αποτελεί βασική εκπαιδευτική μέριμνα. Παρόλα αυτά, η παρατεταμένη οικονομική ύφεση και η προσπάθεια πολλών νοικοκυριών να μειώσουν τα έξοδα διαβίωσής τους, πολλές φορές οδηγεί σε υποβάθμιση της παρεχόμενης ποιότητας. Υπό την απειλή της αυξανόμενα μειούμενης ζήτησης για ιδιωτική εκπαίδευση, πολλά ιδιωτικά σχολεία οδηγούνται σε μειώσεις του εκπαιδευτικού τους προσωπικού, συμπίεσεις στους μισθούς, μείωση των επιπλέον παροχών ή ακόμη και σε κλείσιμο, με αποτέλεσμα οι αλλαγές αυτές να επηρεάζουν αρνητικά και την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης. Αυτό όμως με τη σειρά του έχει αρνητικό αντίκτυπο όχι μόνο στην αγορά της ιδιωτικής εκπαίδευσης, αλλά και στο χαρακτήρα, την παρεχόμενη ποιότητα και το κίνητρο για ανταγωνιστικότητα και των δημοσίων σχολείων, συμπιέζοντας συνολικά προς τα κάτω την ποιότητα και τις αποδόσεις του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας.

3.2.1 Συγκριτικά αποτελέσματα διεθνών μελετών για τις επιδόσεις των μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία

Σύμφωνα με μελέτες και στοιχεία που προκύπτουν από έρευνες του Ο.Ο.Σ.Α. και τις σχετικές εκτιμήσεις του PISA (Program for International Student Assessment), προκύπτει ότι σε πολλές από τις εξεταζόμενες χώρες, οι μαθητές που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία τείνουν να αποδίδουν καλύτερα από εκείνους που φοιτούν σε δημόσια σχολεία, παρόλο που οι μαθητές στα δημόσια σχολεία με παρόμοιο κοινωνικο-οικονομικό προφίλ σε σχέση με τα ιδιωτικά, τείνουν να αποδίδουν επίσης καλά²².

Συγκεκριμένα, σε 16 χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. και 10 συνεργαζόμενες οικονομίες, ένας τυπικός μαθητής ιδιωτικού σχολείου ξεπερνά τον αντίστοιχο τυπικό μαθητή του δημόσιου σχολείου σε όρους επίδοσης (

²² PISA in Focus. Private schools: Who benefits? OECD, 2011.

Εικόνα 4). Το **ανταγωνιστικό πλεονέκτημα από το ιδιωτικό σχολείο** αποτυπώνεται στην ανάγνωση του σκορ PISA, το οποίο είναι 30 μονάδες υψηλότερο²³ μεταξύ των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων σε σχέση με τους μαθητές των δημόσιων σχολείων στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. Περίπου το ένα δέκατο αυτού του πλεονεκτήματος από το ιδιωτικό σχολείο προκύπτει ως αποτέλεσμα του ανταγωνισμού και του υψηλότερου επιπέδου αυτονομίας που απολαμβάνουν τα ιδιωτικά σχολεία στον **καθορισμό του προγράμματος σπουδών** τους και την **κατανομή των πόρων**²⁴. Στην Ελλάδα, όπως φαίνεται και στην Εικόνα 3, η διαφορά αυτή είναι σημαντικά υψηλότερη του μέσου όρου και ξεπερνάει τις 50 μονάδες. Σύμφωνα με την έρευνα, περισσότερο από τα τρία τέταρτα της εν λόγω διαφοράς μπορούν να αποδοθούν στην ικανότητα **των ιδιωτικών σχολείων να προσελκύουν κοινωνικοοικονομικά προνομιούχους μαθητές**. Τα σχολεία που προσελκύουν περισσότερους κοινωνικοοικονομικά προνομιούχους μαθητές είναι επίσης πιο πιθανό να προσελκύσουν μαθητές υψηλότερων επιδόσεων, καθώς και να συγκεντρώνουν περισσότερους πόρους.

Στην πραγματικότητα, **στα περισσότερα σχολικά συστήματα των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α., τα ιδιωτικά σχολεία έχουν υψηλότερων επιδόσεων μαθητικό πληθυσμό, περισσότερους και καλύτερους υλικούς πόρους, λιγότερες ελλείψεις εκπαιδευτικών και συνήθως πιο οργανωμένο, πειθαρχικό περιβάλλον σε σχέση με τα δημόσια σχολεία**. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να τονιστεί αυτό που αναφέρεται στα αποτελέσματα PISA 2006, ότι δηλαδή το πλεονέκτημα επίδοσης των Ελληνικών ιδιωτικών σχολείων έναντι των δημοσίων ανέρχεται σε 76-96 βαθμούς διαφοράς, όταν ο μέσος όρος αυτής της διαφοράς για τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. είναι 25 βαθμοί. Ακόμη και μετά την διόρθωση στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών, τα ελληνικά ιδιωτικά σχολεία προηγούνται των δημοσίων με 16 ως 48 βαθμούς διαφορά, όταν ο αντίστοιχος μέσος όρος για τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α. είναι μόλις 8 βαθμοί. Η διαφορά αυτή των ελληνικών ιδιωτικών σχολείων έναντι των δημοσίων είναι η δεύτερη μεγαλύτερη στις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.²⁵

Αφού λάβει κανείς υπόψη το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών που φοιτούν στα ιδιωτικά σχολεία και το συγκριτικό υλικό και εκπαιδευτικό τους πλεονέκτημα, η διαφορά επίδοσης μεταξύ του δημόσιου και του ιδιωτικού σχολείου

²³ Το ισοδύναμο των τριών τετάρτων της αξίας ενός έτους της επίσημης σχολικής εκπαίδευσης.

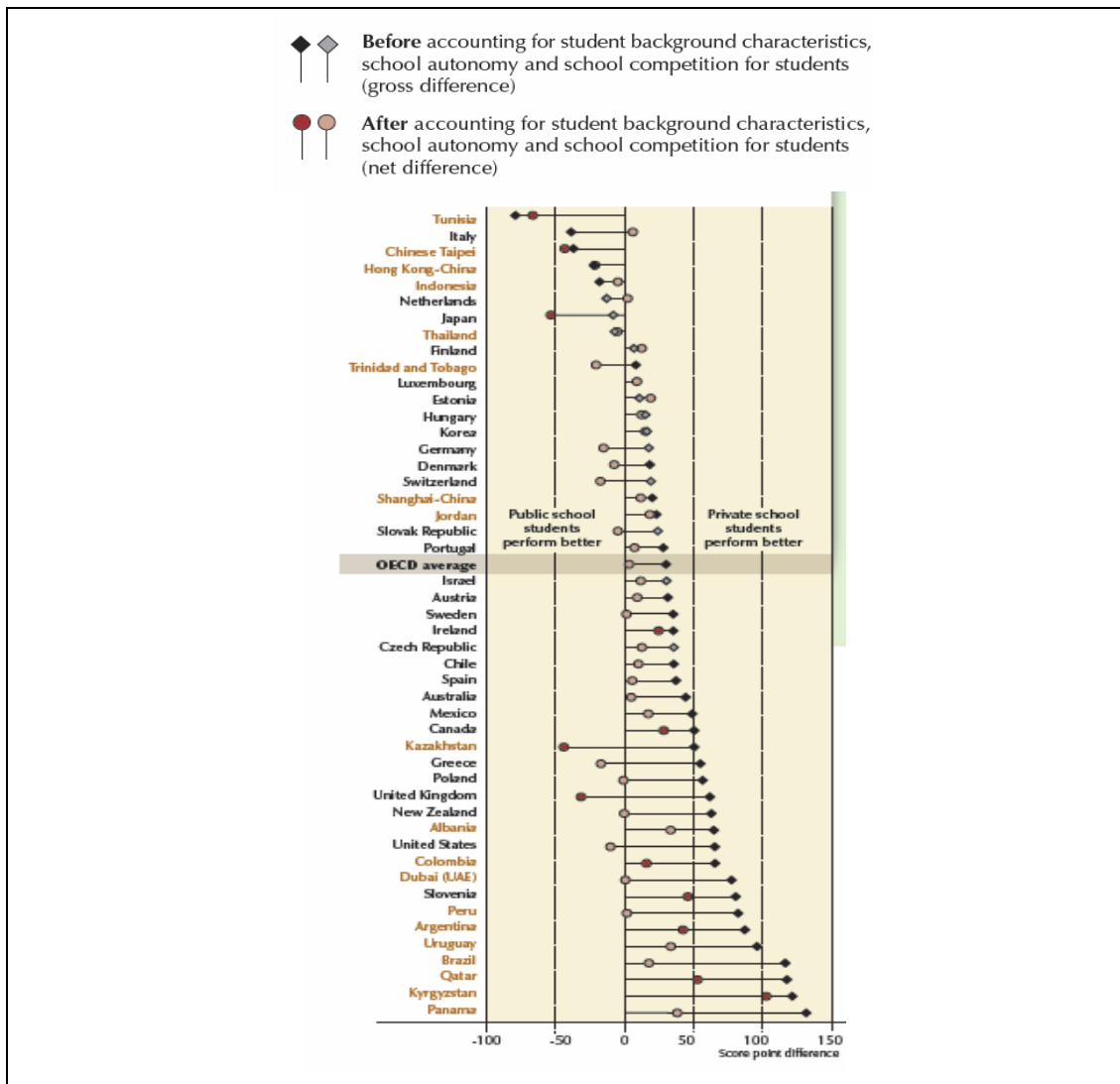
²⁴ Πέραν των υπολοίπων χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. στις οποίες αναφέρονται τα δεδομένα, στην Ελλάδα, σε σχέση με τα επίπεδα αυτονομίας ισχύουν τα εξής: με τις υπ' αριθμό Φ.9/553/118787/Γ1 και 78244/Γ2 Υπουργικές Αποφάσεις που αφορούν τα ιδιωτικά σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, η διδασκαλία πέραν των οριζόμενων από το υποχρεωτικό ωρολόγιο πρόγραμμα, αποφασίζεται από το ιδιωτικό σχολείο, οπότε τα ιδιωτικά σχολεία πλέον απολαμβάνουν μεγαλύτερη αυτονομία σε ότι αφορά τον καθορισμό του προγράμματος σπουδών τους. Ωστόσο, αξίζει να αναφερθεί ότι με βάση τα αποτελέσματα PISA 2012 η χώρα μας στην κλίμακα αυτονομίας των σχολείων σε θέματα προγράμματος και αξιολόγησης κατατάσσεται στην τελευταία θέση.

²⁵ OECD, PISA 2006.

εξακολουθεί να σχετίζεται με τα υψηλότερα επίπεδα αυτονομίας των προγραμμάτων σπουδών και των πόρων των ιδιωτικών σχολείων.

Συνοψίζοντας, οι συγκεκριμένες μελέτες διαπιστώνουν ότι το όφελος της ιδιωτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τα δημόσια σχολεία απορρέει σε μεγάλο βαθμό αφενός από τα **υψηλά επίπεδα αυτονομίας στον καθορισμό του προγράμματος σπουδών τους και την κατανομή των πόρων** και αφετέρου από την **ικανότητα προσέλκυσης μαθητών με καλύτερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο**. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, είναι οι ίδιοι οι μαθητές που κάνουν τη διαφορά, αλλά και οι καλύτερες υποδομές σε όρους προγράμματος σπουδών και αυτονομίας, τα οποία έλκουν τους καλύτερους μαθητές. Η σχολική επίδοση εξαρτάται γενικά από την ποιότητα της διδασκαλίας, το υπόβαθρο και τη σύνθεση του κορμού των μαθητών ενός σχολείου. Σε όλες τις χώρες του Ο.Ο.Σ.Α., και ιδίως μεταξύ των χωρών εταίρων, τα σχολεία-δημόσια ή ιδιωτικά-στα οποία φοιτούν περισσότεροι προνομιούχοι μαθητές, τείνουν να έχουν πρόσβαση σε περισσότερους πόρους για την εκπαίδευση και να υποφέρουν λιγότερο από ελλείψεις εκπαιδευτικών. Επιπλέον, οι περισσότεροι προνομιούχοι μαθητές τείνουν να έχουν πιο θετική στάση απέναντι στις εκπαιδευτικές διαδικασίες, με αποτέλεσμα το κλίμα πειθαρχίας στις τάξεις που αποτελούνται από αυτούς τους μαθητές να είναι γενικά πιο ευνοϊκό σε όρους διδασκαλίας και μάθησης. Όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 16, για την Ελλάδα, οι δείκτες PISA κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής κατάστασης και κλίματος πειθαρχίας λαμβάνουν θετικά πρόσημα, τα οποία δείχνουν αντίστοιχα υψηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση και μεγαλύτερη πειθαρχία στα ιδιωτικά σχολεία. Ταυτόχρονα, και ως προς τον δείκτη ελλείψεων εκπαιδευτικού προσωπικού, η Ελλάδα συγκεντρώνει αρνητικό πρόσημο, ήτοι τα ιδιωτικά ελληνικά σχολεία κατά μέσο όρο δεν εμφανίζουν σχετικές ελλείψεις.

Εικόνα 4. Διαφορά στις επιδόσεις των μαθητών μεταξύ ιδιωτικών δημόσιων σχολείων

Πηγή: PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV), Tables IV.3.9 and IV.2.4c.

Πίνακας 15. Διαφορές στα χαρακτηριστικά μεταξύ των ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων σε διάφορες χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.
(Θετικά πρόσημα δείχνουν υψηλότερη κοινωνικοοικονομική κατάσταση στα ιδιωτικά σχολεία)

	Μέσος όρος PISA			
	δείκτη κοινωνικής, πολιτιστικής και οικονομικής κατάστασης	δείκτη κλίματος πειθαρχίας	δείκτη υλικών πόρων για τη διδασκαλία	δείκτη της έλλειψης εκπαιδευτικών
Αυστραλία	+	+	+	-
Αυστρία	+			-
Καναδάς	+	+	+	
Χιλή	+	+	+	
Τσεχία	+			
Δανία	+			-
Εσθονία				
Φινλανδία				
Γερμανία				
Ελλάδα	+	+		-
Ουγγαρία	+			
Ιρλανδία	+			
Ισραήλ		+		-
Ιταλία	+	-	+	-
Ιαπωνία	+	-	+	
Κορέα		+		+
Λουξεμβούργο			+	-
Μεξικό	+		+	-
Ολλανδία				
Νέα Ζηλανδία	+	+	+	-
Πολωνία	+			-
Πορτογαλία	+	+	+	
Σλοβακία		+		
Σλοβενία	+	+	+	+
Ισπανία	+	+		
Σουηδία	+	+		
Ελβετία	+			-
Ην. Βασίλειο	+	+		-
Η.Π.Α.	+	+		-
Αλβανία	+		+	-
Αργεντινή	+		+	-
Βραζιλία	+	+	+	-
Κολομβία	+		+	-
Ντουμπάι	+	+	+	-
Χονγκ Κονγκ				
Ινδονησία				+
Ιορδανία	+			
Καζακστάν	+		+	-
Κιργιστάν	+		+	+
Λιχτενστάιν			-	+
Μακάο	+		+	-
Παναμάς	+		+	-
Περου	+		+	-
Κατάρ	+	+	+	-
Σαγκάη-Κίνα				
Κινεζική Ταϊπέι		-		
Ταϊλάνδη	+		+	-
Τρινιδάδ και Τομπάγκο	+	-	+	-
Τυνησία	+			
Ουρουγουάη	+	+	+	-

Πηγή: PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, Policies and Practices (Volume IV), Tables IV.3.9 and IV.2.4c.

Όταν δίνεται επομένως μια επιλογή, οι γονείς επιλέγουν αυτό που σκέφτονται ότι είναι το καλύτερο σχολείο για τα παιδιά τους. Έτσι, η επιλογή ενός ιδιωτικού σχολείου έναντι ενός δημοσίου, γίνεται με βάση και τη δυνατότητα το παιδί να φοιτήσει σε μία τάξη συμμαθητών με παρόμοια κοινωνικοοικονομική κατάσταση, την ίδια στιγμή που και οι

πόροι που διατίθενται στις σχολικές τάξεις, με τη μορφή διδακτικού προσωπικού και υλικών υποδομών, θα είναι υψηλότερης ποιότητας, καθοδηγώντας τους μαθητές ομαλά και με μεθοδικότητα στα μαθητικά τους καθήκοντα.

3.3 Σύνοψη και συμπεράσματα

Η εύρεση της βέλτιστης σχέσης μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης πέρα από τα ζητήματα κόστους, αναπόφευκτα συνδέεται και με την ποιότητα της παρεχόμενης διδασκαλίας και των παρελκόμενων εκπαιδευτικών υπηρεσιών, και τις αντίστοιχες επιδόσεις. Και στις δύο κατηγορίες συναντάμε σχολεία με υψηλό επίπεδο παρεχόμενης διδασκαλίας, μαθητές που πρωτεύουν στις επιδόσεις και τις εισαγωγικές εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και ικανούς εκπαιδευτικούς υψηλού επιπέδου. Έτσι, σημασία έχει να εξετάζουμε όχι μόνο τις δαπάνες που συνδέονται με την παροχή των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, είτε αυτές προέρχονται από δημόσιους, είτε από ιδιωτικούς φορείς, αλλά και τα οφέλη και πλεονεκτήματα που απορρέουν από την επιλογή του δημόσιου ή ιδιωτικού εκπαιδευτικού φορέα.

Ωστόσο, παρόλο που η ιδιωτική δαπάνη είναι συνήθως ακριβότερη από τη δημόσια, υπάρχουν δύο ουσιαστικές διαφορές. Η πρώτη έγκειται στο γεγονός ότι τη δαπάνη ανά μαθητή για τη δημόσια εκπαίδευση την επιμερίζονται όλα τα φορολογούμενα νοικοκυριά, ενώ στην περίπτωση των ιδιωτικών σχολείων, η δαπάνη ανά μαθητή ταυτίζεται με τη δαπάνη ανά νοικοκυριό για την ιδιωτική εκπαίδευση, ήτοι η πηγή εσόδων και εξόδων ταυτίζονται. Ως εκ τούτου, τα νοικοκυριά που επιβαρύνονται συνολικά με τις περισσότερες δαπάνες για την εκπαίδευση είναι εκείνα τα οποία επιλέγουν το ιδιωτικό σχολείο, αφού φορολογούνται κανονικά και για τις δαπάνες της δημόσιας εκπαίδευσης και επί της ουσίας «διπλοπληρώνουν» την εκπαίδευση των παιδιών τους. Έτσι, μια αύξηση των δαπανών για τη δημόσια εκπαίδευση επιβαρύνει περισσότερο τα νοικοκυριά που επιλέγουν την ιδιωτική, εκτοπίζοντας έτσι ένα μέρος της ζήτησης για ιδιωτική εκπαίδευση, όχι επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της, αλλά αντίθετα, επειδή έχει αυξηθεί το κόστος της δημόσιας.

Η δεύτερη διαφορά είναι ποιοτική και συνδέεται αφενός με τις παροχές εκπαίδευσης από τα σχολεία, τις επιδόσεις των μαθητών και τις πιθανότητες εισαγωγής τους σε τριτοβάθμια ιδρύματα. Κατά κανόνα, και χωρίς να λείπουν οι εξαιρέσεις, ο ανταγωνιστικός χαρακτήρας των ιδιωτικών σχολείων και οι επενδυτικές επιλογές αυξάνουν το κατά κεφαλήν κόστος, αλλά παρέχουν πρόσθετες επιλογές στο μαθητή και πολλές φορές καλύτερες συνολικές επιδόσεις και ευκαιρίες μάθησης, δίνοντας πολλές φορές τη δυνατότητα στους γονείς να περιορίσουν τα έξοδα για τις λοιπές ιδιωτικές εκπαιδευτικές τους δαπάνες (φροντιστήρια και εν γένει εξωσχολική βοηθητική

προετοιμασία).

Η σχολική επίδοση άλλωστε εξαρτάται γενικά από την ποιότητα της διδασκαλίας, το υπόβαθρο και τη σύνθεση του κορμού των μαθητών ενός σχολείου. Σύμφωνα με διεθνείς μελέτες, τα σχολεία που προσελκύουν περισσότερους κοινωνικοοικονομικά προνομιούχους μαθητές είναι επίσης πιο πιθανό να προσελκύσουν μαθητές υψηλότερων επιδόσεων, καθώς και να συγκεντρώνουν περισσότερους πόρους. Στην πραγματικότητα, στα περισσότερα σχολικά συστήματα των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α., τα ιδιωτικά σχολεία έχουν υψηλότερων επιδόσεων μαθητικό πληθυσμό, περισσότερους και καλύτερους υλικούς πόρους, λιγότερες ελλείψεις εκπαιδευτικών και αποδοτικότερο, πειθαρχικό περιβάλλον σε σχέση με τα δημόσια σχολεία. Οι συγκεκριμένες μελέτες διαπιστώνουν ότι το όφελος της ιδιωτικής εκπαίδευσης σε σχέση με τα δημόσια σχολεία απορρέει σε μεγάλο βαθμό αφενός από τα υψηλά επίπεδα αυτονομίας στον καθορισμό του προγράμματος σπουδών τους και την κατανομή των πόρων τους και αφετέρου από την ικανότητα προσέλκυσης μαθητών με καλύτερο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο. Έτσι, σε πολλές περιπτώσεις, είναι οι ίδιοι οι μαθητές που κάνουν τη διαφορά, αλλά και οι καλύτερες υποδομές σε όρους προγράμματος σπουδών και αυτονομίας, τα οποία έλκουν καλύτερους μαθητές.

4. Παραδείγματα χωρών και επιδράσεις με βάση τη διεθνή εμπειρία ως προς τη δημόσια χρηματοδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί γίνεται μία επισκόπηση της διεθνούς πρακτικής σχετικά με τη δημόσια κάλυψη των ιδιωτικών εκπαιδευτικών δαπανών, για τη χρηματοδότηση μέσω κουπονιών (vouchers), για τις ευρύτερες πολιτικές χρηματοδότης ιδιωτικών σχολείων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες, αλλά και τις διάφορες παραμέτρους αξιολόγησης ενός συστήματος κουπονιών εκπαίδευσης, όπως και τα οφέλη/μειονεκτήματα από τη συγκεκριμένη ανακατανομή των πόρων στο εκπαιδευτικό σύστημα.

4.1 Δημόσια κάλυψη των ιδιωτικών εκπαιδευτικών δαπανών: Τι ισχύει με βάση τη διεθνή εμπειρία

Η μείωση της χρηματοδότησης της Δημόσιας Εκπαίδευσης ως αποτέλεσμα της ανάγκης για προσαρμογή των δημοσίων οικονομικών στα νέα οικονομικά δεδομένα, είχε σαν αποτέλεσμα τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας να αναπτυχθεί ο διάλογος σχετικά με το θέμα της αναζήτησης νέων μορφών χρηματοδότησης της εκπαίδευσης, στο πλαίσιο των οποίων εντάσσεται και η χρηματοδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης και από δημόσιες πηγές. Την ανάγκη για τη συζήτηση αυτή έχει ενισχύσει άλλωστε και η όξυνση των εκπαιδευτικών ανισοτήτων ως αποτέλεσμα της επιδείνωσης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

Όπως προκύπτει σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική, ένα μέρος των δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση καλύπτεται από δημόσιους πόρους στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών (εντός και εκτός Ευρώπης) του δείγματος μελέτης του Ο.Ο.Σ.Α. (26 από 29 χώρες, βλ. Διάγραμμα 8). Μάλιστα σε μερικές από αυτές, το ποσοστό χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης από κρατικούς φορείς είναι ιδιαίτερα υψηλό. Η χρηματοδότηση αυτή μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση και να αφορά το ίδιο το σχολείο ή/και τους μαθητές. Μερικές από τις διαθέσιμες μορφές ενίσχυσης της ιδιωτικής εκπαίδευσης είναι η χρηματοδότηση ανέγερσης σχολικών εγκαταστάσεων, μισθοδοσίας, εργοδοτικών εισφορών και μετεκπαίδευσης δασκάλων, αγοράς βιβλίων και γραφικής ύλης, παροχής γεύματος και υγειονομικής κάλυψης των μαθητών ή εκπνώσεις φόρων ή μη καταβολή Φ.Π.Α. που αφορούν δίδακτρα σχολείων καθώς και η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών (school vouchers) προς τους μαθητές.

Συγκεκριμένα τα κουπόνια (vouchers), ως γενικότερη μέθοδος χρηματοδότησης δαπανών, συνήθως βοηθούν τους γονείς άμεσα, παρέχουν πρόσβαση σε προσδιορισμένα εκ των προτέρων αγαθά ή υπηρεσίες και μπορούν να ανταλλαχθούν

σε προκαθορισμένους παρόχους και αγορές, ενώ είναι δυνατό να παρέχονται σε αξία μετρητών, αγαθού ή υπηρεσίας. Εναλλακτικά τα κουπόνια μπορούν επίσης να ορισθούν ως μια επιδότηση για περιορισμένη αγοραστική δύναμη σε ένα άτομο ώστε να επιλέξει μεταξύ ενός περιορισμένου συνόλου αγαθών και υπηρεσιών.

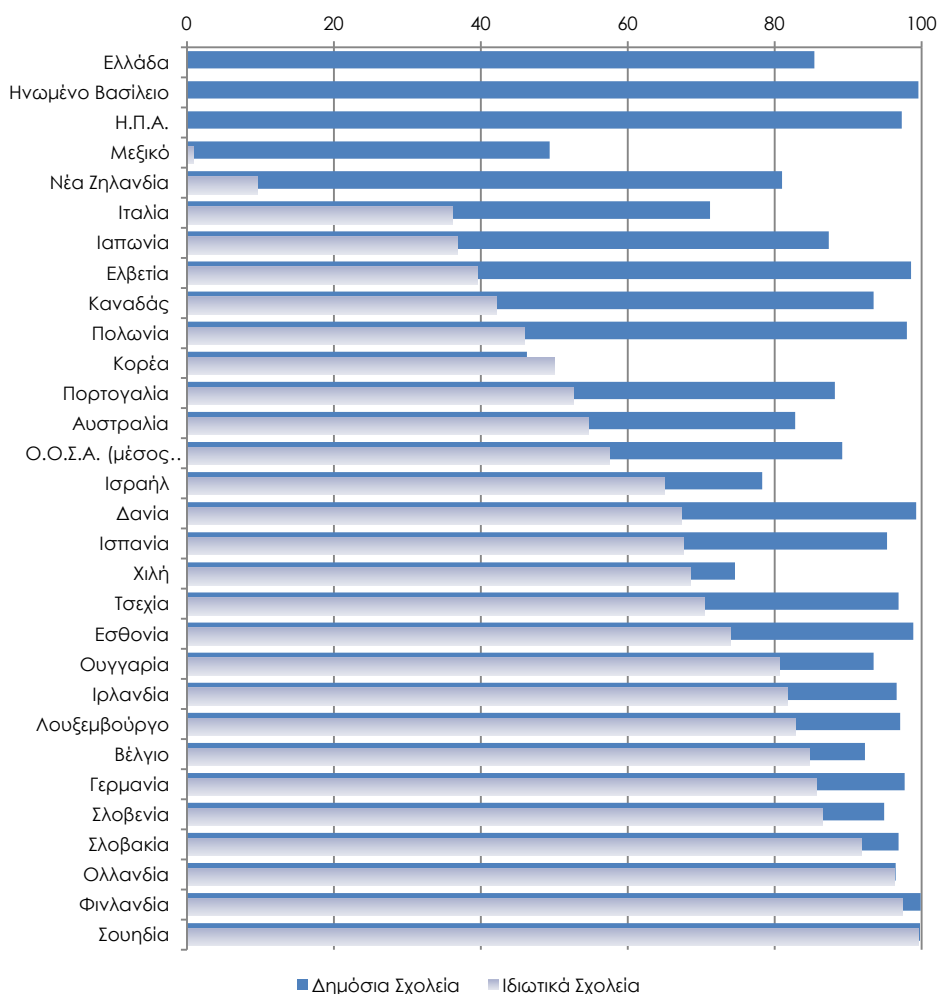
Η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών ως μέθοδος χρηματοδότησης που έχει λάβει χώρα διεθνώς τις τελευταίες δεκαετίες, έχει ως σκοπό την παροχή μεγαλύτερης αυτονομίας σε μαθητές και γονείς προκειμένου να καθορίσουν τον τρόπο ικανοποίησης των εκπαιδευτικών τους αναγκών. Τα σχολικά κουπόνια διακρίνονται σε δύο κατηγορίες. Η πρώτη κατηγορία αφορά τα **κουπόνια που δίνονται σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές (καθολικά)**, επιλογή που συντελεί στην αύξηση του ανταγωνισμού ανάμεσα στα σχολεία αφού αυτά συναγωνίζονται σε επίπεδο ποιότητας εκπαιδευτικών υπηρεσιών (προγράμματα σπουδών, ακαδημαϊκά και ουσιαστικά προσόντα διδασκόντων κ.α.), προκειμένου να προσελκύσουν το μεγαλύτερο δυνατό αριθμό μαθητών. Η δεύτερη κατηγορία αφορά τα κουπόνια που απευθύνονται μόνο σε μαθητές που παρουσιάζουν αδυναμίες κοινωνικό-οικονομικής φύσεως π.χ. οικονομική αδυναμία των γονιών τους να καλύψουν τα έξοδα μόρφωσης τους. Η επιλογή της **στοχευμένης παροχής κουπονιών** έχει περιορισμένη επίδραση στην αύξηση του ανταγωνισμού ανάμεσα στα σχολεία, αλλά συμβάλει από την άλλη πλευρά στην άμβλυνση των αντιθέσεων ανάμεσα σε μαθητές με διαφορετικά κοινωνικο-οικονομικά χαρακτηριστικά.

Το Διάγραμμα 8 παρουσιάζει το **ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης που κατευθύνεται προς τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία για 29 χώρες του Ο.Ο.Σ.Α.** Από τις χώρες αυτές, **σε 26 παρέχεται κρατική χρηματοδότηση προς τα ιδιωτικά σχολεία, όμως το ύψος της διαφοροποιείται σημαντικά.** Σε δύο από αυτές τις χώρες, το ποσοστό χρηματοδότησης δεν ξεπερνά το 20%, ενώ σε τρεις από αυτές, το ποσοστό χρηματοδότησης κυμαίνεται μεταξύ 20% και 40%. Σε πέντε χώρες, το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 40% και 60%, ενώ σε έξι από τις 26 χώρες του δείγματος, το ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης κυμαίνεται μεταξύ 60% και 80%. Σε δέκα από τις 26 χώρες (ήτοι στο 40% περίπου των χωρών του δείγματος), το ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης που κατευθύνεται προς τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία ξεπερνά το 80%. Τέλος σε τρεις χώρες, η ιδιωτική εκπαίδευση δεν χρηματοδοτείται καθόλου από κάποιο κρατικό φορέα.

Πιο αναλυτικά, στις Σουηδία, Φινλανδία, Ολλανδία, Σλοβακία, πάνω από το 90% της σχολικής χρηματοδότησης των ιδιωτικών σχολείων προέρχεται από την κυβέρνηση, ενώ στη Σλοβενία, τη Γερμανία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο, την Ιρλανδία και την Ουγγαρία, μεταξύ 80% και 90% της χρηματοδότησης για τα ιδιωτικά σχολεία προέρχεται από κρατικούς φορείς. Σε χώρες όπως ο Καναδάς, η Πολωνία, η Πορτογαλία και η

Αυστραλία, το ποσοστό αυτό κυμαίνεται μεταξύ 40%-60%, ενώ στις Δανία, Ισραήλ, Ισπανία, Χιλή, Τσεχία και Εσθονία το αντίστοιχο ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 65% και 75%. Αντίθετα, στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα και τις Η.Π.Α.²⁶ η κρατική χρηματοδότηση των ιδιωτικών σχολείων είναι μηδενική, ενώ στο Μεξικό μικρότερη του 1%.

Διάγραμμα 8: Ποσοστό κρατικής χρηματοδότησης προς δημόσια και ιδιωτικά σχολεία (έτος αναφοράς 2009)

Πηγή: "Public and Private Schools: How management and funding relate to their socio-economic profile", OECD (2012).

Είναι χαρακτηριστικό πως στο σύνολο των χωρών που εξετάζονται στο συγκεκριμένο δείγμα, η **δημόσια εκπαίδευση χρηματοδοτείται από το Κράτος** σε ένα μέσο ποσοστό που προσεγγίζει το 90%, με το χαμηλότερο ποσοστό να παρουσιάζεται στην Κορέα

²⁶ Η συγκεκριμένη μελέτη κατατάσσει τις ΗΠΑ στην κατηγορία των χωρών χωρίς κρατική χρηματοδότηση στα ιδιωτικά σχολεία. Ωστόσο, σύμφωνα με άλλες πηγές, οι ΗΠΑ έχουν συστήματα κουπονιών στην ιδιωτική εκπαίδευση και ως εκ τούτου υφίσταται κρατική ενίσχυση υπό αυτήν τη μορφή στα ιδιωτικά σχολεία (βλ. Ενότητα 4.2.1). Θα πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι στις Η.Π.Α. υπάρχει και μία ειδική κατηγορία ιδιωτικών σχολείων, τα Charter Schools, τα οποία λειτουργούν ανεξάρτητα και ιδρύονται από ιδιώτες, όμως χρηματοδοτούνται από δημόσιους πόρους, σε μικρότερο βαθμό σε σχέση με τα υπόλοιπα δημόσια σχολεία.

(46,3%) και το υψηλότερο ποσοστό να καταγράφεται στις Σκανδιναβικές χώρες, ήτοι στην Φινλανδία (99,9%), Σουηδία (99,8%) και Δανία (99,3%) καθώς και στο Ηνωμένο Βασίλειο (99,6%).

Σε σχέση με το ποσοστό χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης από το Κράτος, το υψηλότερο ποσοστό στο συγκεκριμένο δείγμα παρουσιάζεται στις Σουηδία (99,6%), Φινλανδία (97,4%), Ολλανδία (96,4%) καθώς και στη Σλοβακία (91,9%), ενώ στη χώρα μας δεν υφίσταται κανενός είδους κρατική ενίσχυση προς τα ιδιωτικά σχολεία.

Στον Πίνακα 16 παρατίθενται πληροφορίες για τις χώρες που παρέχουν εκπαιδευτικό κουπόνι καθώς και το είδος του κουπονιού που προσφέρουν, καθώς και για εκείνες τις χώρες που δεν διαθέτουν σύστημα κουπονιών για την κατώτερη και ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Σημειώνεται ότι στην προκειμένη περίπτωση, το κουπόνι περιλαμβάνει και τις περιπτώσεις παροχής φορολογικών κινήτρων στους γονείς, ώστε να μειωθεί για αυτούς το κόστος παροχής ιδιωτικής εκπαίδευσης στα παιδιά τους.

Πίνακας 16: Εκπαιδευτικά συστήματα που παρέχουν εκπαιδευτικό κουπόνι (και είδος παρεχόμενου κουπονιού) ή δεν παρέχουν εκπαιδευτικό κουπόνι (έτος αναφοράς 2009)

	Κουπόνια σε όλους τους μαθητές	Κουπόνια μόνο σε μαθητές με κοινωνικό-οικονομικά προβλήματα
Βέλγιο	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Χιλή	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Τσεχία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Δανία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Αγγλία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Εσθονία	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Φινλανδία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Γερμανία	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ελλάδα	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ουγγαρία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ιρλανδία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ισραήλ	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ιταλία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ιαπωνία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Κορέα	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Λουξεμβούργο	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Νέα Ζηλανδία	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Πολωνία	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Πορτογαλία	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Σλοβακία	ΝΑΙ	ΝΑΙ
Ισπανία	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Σουηδία ¹	ΟΧΙ	ΟΧΙ
Ελβετία	ΟΧΙ	ΟΧΙ

Πηγή: "Public and Private Schools: How management and funding relate to their socio-economic profile", OECD (2012).

¹ Η παραπάνω κατάταξη αφορά τις χώρες οι οποίες εφαρμόζουν ένα ή και τα δύο από τα συγκεκριμένα αναφερόμενα συστήματα κουπονιών, ήτοι το σύστημα παροχής καθολικού κουπονιού (κουπόνια σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές) και το σύστημα παροχής κουπονιών μόνο σε ειδικές ομάδες μαθητών, μη προνομιούχους. Υπό την έννοια αυτή, η Σουηδία, παρόλο που εφαρμόζει συστήματα κουπονιών στο εκπαιδευτικό της σύστημα, δεν ανήκει σε μία από τις δύο αυτές περιπτώσεις και γι αυτό στην παραπάνω κατάταξη η αναφορά σε αυτή σημειώνεται με «ΟΧΙ» σε αμφότερες τις κατηγορίες κουπονιών. Για το σύστημα της Σουηδίας, βλ. Ενότητα 4.2.3

Σε εννέα χώρες (Χιλή, Βέλγιο, Εσθονία, Γερμανία, Ισραήλ, Πολωνία, Πορτογαλία, Σλοβακία και Ισπανία) παρέχεται κάποιου είδους εκπαιδευτικό κουπόνι ή φορολογικά κίνητρα ώστε να φοιτούν οι μαθητές κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης σε ιδιωτικά σχολεία. Στις Γερμανία, Βέλγιο, Ισραήλ και Σλοβακία, η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών περιλαμβάνει όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με κοινωνικό-οικονομικά προβλήματα. Αντίθετα, στις Τσεχία, Δανία, Αγγλία, Φιλανδία, Ουγγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Ιαπωνία, Κορέα, Λουξεμβούργο, Νέα Ζηλανδία, Σουηδία, Ελβετία και Ελλάδα, ο θεσμός του εκπαιδευτικού κουπονιού ή η παροχή φορολογικών κινήτρων για τη φοίτηση μαθητών σε ιδιωτικά σχολεία κατώτερης και ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν υφίσταται.

4.1.1 Ευρύτερες πολιτικές χρηματοδότης ιδιωτικών σχολείων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες²⁷

Στην υποενότητα αυτή, θα γίνει μία σύντομη περιγραφή για το καθεστώς χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης που ισχύει σε ορισμένες από τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου. Οι πληροφορίες που παρουσιάζονται περιορίζονται στις χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου (π.χ. Ισπανία, Πορτογαλία)-οι οποίες άλλωστε αντιμετωπίζουν πιο έντονα τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης-ορισμένες Σκανδιναβικές χώρες (π.χ. Σουηδία, Φινλανδία), των οποίων τα εκπαιδευτικά συστήματα φημίζονται για την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους, καθώς και τις υπόλοιπες μεγάλες σε μέγεθος χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (π.χ. Γερμανία, Αγγλία, Γαλλία). Οι πληροφορίες που παρέχονται δεν περιλαμβάνουν αριθμητικά δεδομένα αλλά καταγράφουν τις διαφορετικές πολιτικές χρηματοδότησης που ακολουθεί κάθε χώρα. Στο πλαίσιο αυτό, δεν θα επικεντρωθούμε στο θέμα της παροχής κουπονιών φοίτησης προς τους μαθητές, αλλά θα εξετάσουμε τη χρηματοδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης από μία ευρύτερη σκοπιά, παρουσιάζοντας και άλλες πιθανές παροχές σε συνδυασμό (ή μη) με την παροχή εκπαιδευτικού κουπονιού, όπως για παράδειγμα η χρηματοδότηση ανέγερσης σχολικών εγκαταστάσεων, αγοράς βιβλίων, παροχής γεύματος, υγειονομικής προστασίας των μαθητών ή οι εκπώσεις φόρων ή μη καταβολή Φ.Π.Α. που αφορούν δίδακτρα σχολείων κ.λπ.

Τέλος, σημειώνεται πως δεν υπήρχαν διαθέσιμες πληροφορίες για όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης σε κάθε μία από τις χώρες που παρουσιάζονται, επομένως οι σχετικές αναφορές περιορίζονται στις εκπαιδευτικές βαθμίδες για τις οποίες υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία.

²⁷ Οι πληροφορίες αντλήθηκαν από το Δίκτυο ΕΥΡΩΔΙΚΗ που αποτελεί το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την Εκπαίδευση. Αποστολή του δικτύου είναι η μελέτη και παρακολούθηση των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η συλλογή και η ηλεκτρονική διαχείριση των πληροφοριών και η διάδοση των αποτελεσμάτων.

ΓΑΛΛΙΑ**Χρηματοδότηση**

Στην Γαλλία, σε ό,τι έχει σχέση με τον ιδιωτικό τομέα της Εκπαίδευσης (ήτοι 20% του συνόλου των μαθητών), τα ιδιωτικά σχολεία μπορούν να χρηματοδοτηθούν από το Κράτος. Ειδικότερα, για τα ιδιωτικά σχολεία τα οποία έχουν υπογράψει συμβόλαιο συνεργασίας με το Κράτος σύμφωνα με το Νόμο 59-1557 του 1959 (δηλαδή σχεδόν όλα τα ιδιωτικά σχολεία), το τελευταίο είναι υπεύθυνο για την πληρωμή της μισθοδοσίας των δασκάλων (συμπεριλαμβανομένων των ασφαλιστικών και εργοδοτικών εισφορών) καθώς και του κόστους της δια βίου εκπαίδευσής τους. Ως αντιστάθμισμα για αυτές τις παροχές, τα ιδιωτικά σχολεία πρέπει να ακολουθούν το ίδιο Πρόγραμμα Σπουδών με τα δημόσια σχολεία και να επιθεωρούνται από τις ίδιες σχολικές αρχές που επιθεωρούν τα δημόσια σχολεία. Παράλληλα, οι Περιφέρειες συμμετέχουν στη χρηματοδότηση των σχολείων Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης (Κολλέγια και Λύκεια), τα οποία έχουν υπογράψει συμβόλαιο συνεργασίας με το Κράτος.

Δίδακτρα

Τα δίδακτρα στα ιδιωτικά σχολεία καθορίζονται από κάθε σχολείο χωριστά και ως εκ τούτου διαφοροποιούνται σημαντικά σε ύψος. Ειδικότερα, τα δίδακτρα στα ιδιωτικά σχολεία που δεν συνεργάζονται με το Κράτος είναι υψηλότερα από τα δίδακτρα όσων συνεργάζονται με το Κράτος, αφού μέσω αυτών καλύπτονται οι λειτουργικές τους δαπάνες (μισθοί, συντήρηση κτιρίων κ.α.).

Οικονομική βοήθεια

Οι μαθητές που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία τα οποία είναι συμβεβλημένα με το Κράτος έχουν τα ίδια δικαιώματα χρηματοδότησης με τους μαθητές που φοιτούν σε δημόσια σχολεία. Οι μαθητές, όμως, των ιδιωτικών σχολείων τα οποία δεν συνεργάζονται με το Κράτος έχουν πρόσβαση σε δημόσια επιδόματα και επιχορηγήσεις μόνο αν το σχολείο στο οποίο φοιτούν έχει αναγνωρισθεί από την αντίστοιχη Περιφερειακή Αρχή Εκπαίδευσης.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ**Προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα**

Οι οργανισμοί του ιδιωτικού τομέα που παρέχουν υπηρεσίες εκπαίδευσης προς τα παιδιά, λαμβάνουν οικονομική βοήθεια από τα Ομόσπονδα Κρατίδια (Länder), καθώς επίσης και από τις Τοπικές Αρχές (Kommunen), ώστε να καλύπτουν τα λειτουργικά τους κόστη και τις επενδυτικές τους δαπάνες.

Πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Τα ιδιωτικά σχολεία λαμβάνουν οικονομική υποστήριξη από τα Ομόσπονδα Κρατίδια. Η υποστήριξη αυτή μπορεί να έχει διάφορες μορφές και να ποικίλλει μεταξύ των Ομόσπονδων Κρατιδίων, ενώ εξαρτάται και από τον τύπο του σχολείου. Η οικονομική βοήθεια περιλαμβάνει την συνεισφορά του Κράτους για την κάλυψη δαπανών του μόνιμου προσωπικού του σχολείου, καθώς και των υλικών δαπανών του. Τα Κρατίδια είτε χορηγούν στα σχολεία ένα εφάπαξ ποσό, το οποίο υπολογίζεται βάσει συγκεκριμένων στατιστικών στοιχείων και διαφοροποιείται ανάλογα με τον τύπο του σχολείου, ή κάθε σχολείο καθορίζει τις οικονομικές ανάγκες του και λαμβάνει ένα ποσοστό χρημάτων ως επιχορήγηση. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, σημείο αναφοράς για τη χρηματοδότησή τους αποτελεί το κόστος των δημόσιων σχολείων.

Επιπλέον, υπάρχουν και άλλες μορφές οικονομικής συνδρομής από το Κράτος, όπως οι συνεισφορές στις δαπάνες κατασκευής σχολικών υποδομών, η επιστροφή προς τους γονείς των ποσών που δαπανούν για έξοδα μεταφοράς μαθητών κ.λπ. Παρότι τα κονδύλια χορηγούνται συνήθως από τα Ομόσπονδα Κρατίδια, ένα μικρό ποσοστό παρέχεται και από τις Τοπικές Αρχές. Επίσης ένας μεγάλος αριθμός σχολείων λειτουργεί υπό την επίβλεψη της Καθολικής και της Προτεσταντικής Εκκλησίας που χρηματοδοτούν τα σχολεία τους με ίδιους πόρους, αν και κάποιες φορές είναι αναγκαία η χρέωση ενός ελάχιστου ποσού διδασκτρών στους μαθητές προκειμένου τα σχολεία να καλύψουν τις ανάγκες τους.

ΙΤΑΛΙΑ

Για τα ιδιωτικά σχολεία (Paritarie) τα οποία πληρούν συγκεκριμένες προϋποθέσεις, αναγνωρίζεται η λειτουργία τους από το Κράτος και λαμβάνουν χρηματοδότηση από αυτό. Σύμφωνα με νόμο του έτους 2007, το Υπουργείο Παιδείας πρέπει ετησίως να καθορίζει τα κριτήρια διάθεσης πόρων στα ιδιωτικά σχολεία, δίνοντας προτεραιότητα σε αυτά που διευθύνονται από μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς. Εκτός από την κρατική χρηματοδότηση, η νομοθεσία των Περιφερειών ρυθμίζει επίσης την άμεση χρηματοδότηση των σχολείων.

ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ

Τα ιδιωτικά σχολεία λειτουργούν ελεύθερα και είναι αρμόδια για την εφαρμογή και διαχείριση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τους. Το Κράτος έχει την υποχρέωση να:

- επιχορηγεί τις οικογένειες όταν ασκούν τα δικαιώματά τους που αφορούν την εκπαίδευση των παιδιών τους,
- εγκρίνει την ίδρυση ιδιωτικών σχολείων,
- ελέγχει την ομαλή λειτουργία τους,

- παρέχει τεχνική και παιδαγωγική βοήθεια όταν ζητηθεί από αυτά,
- ελέγχει την παιδαγωγική και επιστημονική καταλληλότητα των προγραμμάτων σπουδών τους,
- παρέχει ενίσχυση (επιχορηγήσεις και άλλες φορολογικές και χρηματοοικονομικές ωφέλειες) στην ιδιωτική εκπαίδευση και να ελέγχει τη σωστή χρήση των πόρων που χορηγεί.

ΚΥΠΡΟΣ

Τα ιδιωτικά σχολεία, στην πλειονότητά τους, χρηματοδοτούν τις δαπάνες τους από τα δίδακτρα που καθορίζονται από τους ιδιοκτήτες τους. Το ύψος των διδάκτρων, όμως, πρέπει να λάβει έγκριση από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και διαφέρει ανάμεσα στα σχολεία. Δεδομένου ότι η προσχολική αγωγή έγινε υποχρεωτική από το 2004 για παιδιά ηλικίας 4 & 8/12-5 & 8/12 ετών, οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί λαμβάνουν οικονομική ενίσχυση από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού. Το Υπουργείο, επίσης, επιχορηγεί τη λειτουργία των ιδιωτικών σχολείων των θρησκευτικών και εθνικών μειονοτήτων (Αρμένιοι, Μαρωνίτες, Τουρκοκύπριοι) που ζουν στο νησί. Επιπλέον, στους μαθητές αυτών των κατηγοριών δίνονται επιχορηγήσεις από την Κυβέρνηση ώστε να φοιτήσουν σε ιδιωτικά σχολεία οποιασδήποτε βαθμίδας εκπαίδευσης (Αποφάσεις 57.463 της 24/02/2003 και 60.541 της 07/07/2004 του Συμβουλίου των Υπουργών). Η επιχορήγηση καταβάλλεται απευθείας από την Κυβέρνηση στο εκπαιδευτικό ίδρυμα και το ποσό ποικίλλει ανάλογα με το σχολείο.

Τα ιδιωτικά σχολεία είναι ελεύθερα να λάβουν επιχορηγήσεις από ιδιωτικές πηγές, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις ξένων σχολείων, η οικονομική ενίσχυση δίνεται από τις αντίστοιχες Κυβερνήσεις ή οργανώσεις.

Τέλος, οι κοινοτικοί (community) βρεφικοί και οι παιδικοί σταθμοί χρηματοδοτούνται μερικώς από την Κυβέρνηση, ενώ οι ενώσεις γονέων συμβάλλουν μέσω της καταβολής των διδάκτρων.

ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ

Στο Λουξεμβούργο, οι εναλλακτικές επιλογές, πέραν των δημόσιων σχολείων μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες:

- τα ιδιωτικά σχολεία που ακολουθούν τα εθνικά προγράμματα σπουδών,
- τα ιδιωτικά σχολεία που δεν ακολουθούν τα εθνικά προγράμματα σπουδών,
- τα διεθνή σχολεία

Χρηματοδότηση

Τόσο τα ιδιωτικά σχολεία που ακολουθούν τα εθνικά προγράμματα σπουδών όσο και τα ιδιωτικά σχολεία τα οποία δεν τα ακολουθούν λαμβάνουν κρατική επιχορήγηση, όμως αυτή υπολογίζεται με διαφορετικούς τρόπους. Για το λόγο αυτό, είναι αναγκαία η

κατάρτιση σύμβασης με το Κράτος. Οι λεπτομέρειες αυτής της σύμβασης καθώς επίσης και ο υπολογισμός των κρατικών επιχορηγήσεων καθορίζονται από νόμο του 2003 που αφορά τις σχέσεις του Κράτους με τα ιδιωτικά σχολεία. Τα διεθνή σχολεία, ωστόσο, ούτε λαμβάνουν επιχορηγήσεις ούτε υπόκεινται σε επιθεώρηση από δημόσιους εκπαιδευτικούς φορείς.

Οικονομική αυτονομία

Τα ιδιωτικά σχολεία που λαμβάνουν επιχορηγήσεις από το Κράτος υπόκεινται σε επιθεώρηση από τις αρμόδιες εθνικές αρχές. Σύμφωνα με νόμο του 2003, τα ιδιωτικά σχολεία που επιθυμούν να συνάψουν σύμβαση με το Κράτος πρέπει να παρέχουν σε αυτό όλα τα αναγκαία έγγραφα και πληροφορίες προκειμένου να ελεγχθεί η φερεγγυότητά τους.

Δίδακτρα

Οι γονείς συμβάλουν οικονομικά στο κόστος των ιδιωτικών σχολείων, ενώ τόσο οι μαθητές όσο και οι οικογένειές τους απολαμβάνουν τα ίδια είδη ωφελειών με τους μαθητές που εγγράφονται σε δημόσια σχολεία.

ΑΓΓΛΙΑ

Εκπαίδευση στην προσχολική ηλικία

Η πλειονότητα των παρόχων ιδιωτικής εκπαίδευσης σε παιδιά ηλικίας τριών ετών και άνω λαμβάνουν χρηματοδότηση από το Κράτος, υπό τον όρο της κάλυψης ορισμένων κριτηρίων, ενώ κρατική χρηματοδότηση είναι επίσης διαθέσιμη για παιδιά δύο ετών τα οποία έχουν ειδικές ανάγκες. Οι γονείς έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν συμπληρωματικές υπηρεσίες εκπαίδευσης για τα παιδιά τους, καταβάλλοντας όμως το αντίστοιχο κόστος.

Σχολεία

Τα ιδιωτικά²⁸ σχολεία δεν λαμβάνουν οποιαδήποτε χρηματοδότηση για τη λειτουργία τους από οποιαδήποτε εθνική ή τοπική αρχή και χρηματοδοτούνται από τα δίδακτρα και τις δωρεές που λαμβάνουν²⁹.

ΙΣΠΑΝΙΑ

Ιδιωτικά μη-επιχορηγούμενα σχολεία

Τα ιδιωτικά σχολεία είναι ελεύθερα να συντάξουν τους εσωτερικούς κανονισμούς λειτουργίας τους, να επιλέξουν τους δασκάλους που θα τα επανδρώσουν (σύμφωνα με τα κριτήρια της νομοθεσίας) και να αποφασίζουν σχετικά με το οικονομικό καθεστώς τους. Η κύρια πηγή εσόδων τους είναι τα δίδακτρα που καταβάλλουν οι

²⁸ Όπως και τα «ανεξάρτητα δημόσια σχολεία».

²⁹ Συζητείται, από το 2015 η ενίσχυση μέσω του Tax Free Child Care Voucher για όσους έχουν ετήσιο εισόδημα μέχρι 150.000 λίρες να επεκταθεί και στα δίδακτρα των ιδιωτικών σχολείων.

οικογένειες, αν και μπορούν επίσης να λάβουν επιπρόσθετη χρηματοδότηση από ιδιωτικούς φορείς (πρόσωπα ή οργανισμούς).

Οι υπηρεσίες που προσφέρουν περιλαμβάνουν τη βασική εκπαίδευση και εξωσχολικές συμπληρωματικές δραστηριότητες (ταξίδια ή/και επισκέψεις), συμπληρωματικές υπηρεσίες (γεύματα, μεταφορά) και οποιεσδήποτε άλλες υπηρεσίες, όπως εκτεταμένο ωράριο λειτουργίας, υγειονομική κάλυψη μαθητών κ.λπ.

Σε ό,τι αφορά τη φορολογική αντιμετώπιση της εκπαίδευσης, οι εκπαιδευτικές υπηρεσίες ως το πανεπιστημιακό επίπεδο που παρέχονται από δημόσια ή από ιδιωτικά ιδρύματα των οποίων η λειτουργία εγκρίνεται από τις αρμόδιες αρχές, απαλλάσσονται της πληρωμής του Φ.Π.Α. Επιπλέον, σε μερικές αυτόνομες Κοινότητες, υπάρχουν πρόσθετα φορολογικά οφέλη για τις οικογένειες όσον αφορά τις σχολικές αμοιβές και άλλες παρόμοιες δαπάνες, ανεξάρτητα από τον τύπο εκπαιδευτικού ιδρύματος που επιλέγεται.

Σε σχέση με τις επιχορηγήσεις και την οικονομική ενίσχυση, οι οικογένειες μπορούν να υποβάλουν αίτηση για οικονομική βοήθεια στις εκπαιδευτικές αρχές ώστε να καλύψουν το κόστος της εγγραφής και τα δίδακτρα των παιδιών τους που παρακολουθούν την προσχολική εκπαίδευση σε ιδιωτικά σχολεία. Ωστόσο, σε αυτήν την περίπτωση, δεν μπορούν να υποβάλουν αίτηση για κρατική ενίσχυση ώστε να καλύψουν τις δαπάνες αγοράς των σχολικών βιβλίων και άλλων σχετικών δαπανών στα υποχρεωτικά στάδια εκπαίδευσης. Παρά αυτόν τον περιορισμό, οι αυτόνομες Κοινότητες παρέχουν οικονομική ενίσχυση στους μαθητές που εγγράφονται στην υποχρεωτική εκπαίδευση προκειμένου να καλύψουν μέρος των δαπανών τους για σχολικά βιβλία καθώς και για γεύματα.

Στη μη υποχρεωτική μη πανεπιστημιακή εκπαίδευση, οι μορφές των διαθέσιμων επιχορηγήσεων και οικονομικών ενισχύσεων είναι, κατά κανόνα, οι ίδιες με αυτές που προσφέρονται για τους σπουδαστές που παρακολουθούν τα δημόσια σχολεία. Οι σπουδαστές ιδιωτικών σχολείων λαμβάνουν χρηματική συνδρομή βάσει εισοδηματικών κριτηρίων.

ΣΟΥΗΔΙΑ

Επιχορηγούμενα ιδιωτικά σχολεία ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης

Παράλληλα με τα δημοτικά σχολεία ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (gymnasieskolor) λειτουργούν και τα επιχορηγούμενα ανεξάρτητα σχολεία (friskolor), τα οποία δεν επιτρέπεται να χρεώνουν οποιασδήποτε μορφής δίδακτρα³⁰.

³⁰ Στη Σουηδία χρηματοδοτούνται σχολεία όλων των βαθμίδων και όχι μόνο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η πλειονότητα των ανεξάρτητων σχολείων της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης έχει έναν γενικό εκπαιδευτικό και παιδαγωγικό προσανατολισμό, αλλά υπάρχουν και σχολεία με εναλλακτικές εκπαιδευτικές και παιδαγωγικές προσεγγίσεις. Η λειτουργία τους καθορίζεται από τον Εκπαιδευτικό Νόμο και πιο συγκεκριμένα από διάταξη που αφορά τα επιχορηγούμενα ανεξάρτητα σχολεία (SFS 1996:1206). Η εκπαίδευση σε ένα επιχορηγούμενο ανεξάρτητο σχολείο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης πρέπει να παρέχει τις ίδιες γνώσεις και δεξιότητες που παρέχονται από τα δημοτικά σχολεία και θα πρέπει να ικανοποιεί οποιεσδήποτε πρόσθετες απαιτήσεις αποφασίζονται από την Κυβέρνηση. Τα σχολεία που ικανοποιούν αυτούς τους όρους έχουν το δικαίωμα να λάβουν δημόσια επιχορήγηση, υπό τον όρο ότι οι σχολικές δραστηριότητές τους δεν έχουν αρνητικό αντίκτυπο στο δημόσιο σχολικό σύστημα της περιοχής στην οποία βρίσκονται.

Το σχολικό έτος 2009-2010, τα 458 από τα συνολικά 976 (47%) σχολεία ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ήταν ανεξάρτητα σε αντίθεση με το αντίστοιχο ποσοστό 12 έτη νωρίτερα που δεν ξεπερνούσε το 13% (82 από τα συνολικά 638 σχολεία). Ο φορέας που επιβλέπει τη λειτουργία τους είναι η Σουηδική Σχολική Επιθεώρηση (Skolinspektionen), ενώ και οι Δήμοι έχουν δικαίωμα να επιβλέπουν τις δραστηριότητές τους.

Όταν ένας μαθητής επιλέγει να φοιτήσει σε ένα επιχορηγούμενο ανεξάρτητο σχολείο, οι πόροι που θα χορηγούνταν για την εκπαίδευσή του σε δημοτικό σχολείο ανακατανέμονται στο ανεξάρτητο σχολείο. Ο Δήμος στον οποίο ανήκει το ανεξάρτητο σχολείο πρέπει να καταβάλει σε αυτό την επιχορήγηση, η οποία καθορίζεται με τα ίδια κριτήρια που εφαρμόζει ο Δήμος όταν διανέμει πόρους στα δημόσια σχολεία της περιοχής ευθύνης του για το ίδιο πρόγραμμα σπουδών. Σε περίπτωση που τα δημόσια σχολεία που ανήκουν στην περιοχή ευθύνης του Δήμου δεν προσφέρουν το ίδιο πρόγραμμα σπουδών με τα ανεξάρτητα, τότε η επιχορήγηση προς τα ανεξάρτητα σχολεία της περιοχής βασίζεται σε έναν εθνικό τιμοκατάλογο που καθορίζεται σε ετήσια βάση από τη Σουηδική Εθνική Αντιπροσωπεία για την Εκπαίδευση.

ΝΟΡΒΗΓΙΑ

Ο ιδιωτικός τομέας στην προσχολική εκπαίδευση

Οι Δήμοι είναι υπεύθυνοι για την ανάπτυξη και την επίβλεψη των ιδιωτικών και δημοτικών εκπαιδευτηρίων και για να εξασφαλίζουν ότι αυτά λειτουργούν σύμφωνα με τους στόχους που ορίζονται από την Κυβέρνηση. Επιπλέον, οι Δήμοι επιβλέπουν τη λειτουργία των παιδικών σταθμών, οι μισοί από τους οποίους ανήκουν σε ιδιωτικούς οργανισμούς. Όλοι οι παιδικοί σταθμοί πρέπει να έχουν την έγκριση των τοπικών αρχών. Εφόσον λάβουν την έγκρισή τους, οι παιδικοί σταθμοί λαμβάνουν

επιχορήγηση για να καλύψουν μέρος των λειτουργικών εξόδων τους ενώ και οι γονείς καταβάλλουν μηνιαία δίδακτρα. Παράλληλα, υπάρχουν επιχειρήσεις που ιδρύουν παιδικούς σταθμούς για τα παιδιά των εργαζομένων τους, ενώ ιδιωτικοί μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί και σύλλογοι γονέων έχουν επίσης ιδρύσει παιδικούς σταθμούς. Ο ιδιωτικός τομέας καλύπτει περίπου το 50% των αναγκών για προσχολική εκπαίδευση (το 2010, το 47% των παιδιών πήγαιναν σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό και το 54% των παιδικών σταθμών ήταν ιδιωτικοί).

Ιδιωτική εκπαίδευση στην πρωτοβάθμια και κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Η Νορβηγία έχει μικρό σε μέγεθος ιδιωτικό τομέα στο χώρο της εκπαίδευσης σε σύγκριση με τις περισσότερες χώρες, αφού μόνο το 2,6% των μαθητών πηγαίνει σε ιδιωτικά σχολεία.

Με εξαίρεση ελάχιστα, τα ιδιωτικά σχολεία δεν είναι πλήρως ιδιωτικά, δηλαδή πλήρως χρηματοδοτούμενα από τους γονείς των μαθητών ή μη κυβερνητικούς οργανισμούς. Τα ιδιωτικά σχολεία των οποίων εγκρίνεται η λειτουργία τους βάσει του Νόμου για τα Ιδιωτικά Σχολεία, ενισχύονται χρηματικά και συνήθως λαμβάνουν το 85% των συνολικών δαπανών ως δημόσιες επιχορηγήσεις, υπό τον όρο ότι εγκρίνεται η λειτουργία τους από τη Νορβηγική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση. Η αρχή αυτή έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να αποφασίσει αν για ένα σχολείο που υποβάλλει αίτηση θα εγκριθεί τελικά η λειτουργία του ή όχι. Η εκπλήρωση, ωστόσο, των τυπικών απαιτήσεων δεν οδηγεί απαραίτητα και στην έγκριση λειτουργίας του.

Ιδιωτική εκπαίδευση στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση

Όπως και στην περίπτωση της πρωτοβάθμιας και κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η Νορβηγία έχει μικρό σε μέγεθος ιδιωτικό τομέα και στο χώρο της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, αφού μόνο το 7% των μαθητών πηγαίνει σε ιδιωτικά σχολεία. Τα ιδιωτικά σχολεία που λαμβάνουν έγκριση από τη Νορβηγική Διεύθυνση για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση ενισχύονται χρηματικά και συνήθως λαμβάνουν το 85% των συνολικών δαπανών ως δημόσιες επιχορηγήσεις. Όπως και στην περίπτωση των σχολείων πρωτοβάθμιας και κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, η αρχή αυτή έχει το αποκλειστικό δικαίωμα να αποφασίσει αν για ένα σχολείο που υποβάλλει αίτηση θα εγκριθεί τελικά η λειτουργία του ή όχι, όμως η εκπλήρωση των τυπικών απαιτήσεων δεν οδηγεί αναγκαστικά και στην έγκριση λειτουργίας του.

Συνεπώς, από τα στοιχεία που παρατέθηκαν προκύπτει ότι στην πλειονότητα των χωρών που παρουσιάστηκαν παραπάνω, το κράτος χρηματοδοτεί την ιδιωτική εκπαίδευση (Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Πορτογαλία, Λουξεμβούργο, Σουηδία και Νορβηγία). Ωστόσο, η επιχορήγηση αυτή δίνεται μόνο εφόσον υπογραφεί σύμβαση

ανάμεσα στο Κράτος και το σχολείο (Γαλλία, Λουξεμβούργο) ή/και τηρούνται κάποιοι συγκεκριμένοι όροι που ορίζει η Πολιτεία (Ιταλία, Λουξεμβούργο, Σουηδία, Νορβηγία). Οι επιχορηγήσεις καλύπτουν α) μισθοδοσία δασκάλων καθώς και τις ασφαλιστικές και εργοδοτικές εισφορές τους (π.χ. Γαλλία, Γερμανία), β) δαπάνες κατασκευής σχολικών υποδομών και γ) λειτουργικές δαπάνες (π.χ. Νορβηγία, Γερμανία). Τέλος, σε αρκετές από τις χώρες αυτές οι μαθητές ενισχύονται με διάφορους τρόπους (π.χ. Γαλλία), με την καταβολή επιδόματος-επιχορήγησης (στην Κύπρο αυτό ισχύει μόνο για τους μαθητές θρησκευτικών και εθνικών μειονοτήτων, ώστε να φοιτήσουν σε ιδιωτικά σχολεία οποιασδήποτε βαθμίδας εκπαίδευσης), με την επιστροφή εξόδων μεταφοράς (Γερμανία) ή με την κάλυψη του κόστους εγγραφής και διδάκτρων (στην Ισπανία και μόνο για μαθητές προσχολικής εκπαίδευσης που εγγράφονται σε ιδιωτικά σχολεία).

4.1.2 Κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία διεθνώς και η αλληλεπίδραση με τη δημόσια χρηματοδότηση

Ο ιδιωτικός τομέας και το κράτος προσφέρουν αμφότεροι στις περισσότερες χώρες σχολεία στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η διπλή παροχή σχολικής εκπαίδευσης έχει οδηγήσει αναπόφευκτα σε συγκρίσεις μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων, με υποστηρικτές της άποψης ότι τα ιδιωτικά σχολεία κάνουν καλύτερη δουλειά με λιγότερα χρήματα, και άλλους να υποστηρίζουν ότι είναι η επιλεκτικότητα των ιδιωτικών σχολείων που οδηγεί στις ανώτερες επιδόσεις τους. Ανάμεσα στους οπαδούς των δύο αυτών απόψεων, πολλοί είναι εκείνοι που συχνά τάσσονται υπέρ της πρώτης, θεωρώντας ότι η έλλειψη ανταγωνιστικού κινήτρου στα δημόσια σχολεία οδηγεί αναπόφευκτα σε εγκατάλειψη της προσπάθειας για πρωτιά, διακρίσεις και αναβάθμιση της ποιότητας³¹. Ως εκ τούτου, προκρίνουν ότι μια σχολική μεταρρύθμιση στη χρηματοδότηση μέσα από ένα σύστημα παροχής κουπονιών που ανακατανέμει τους πόρους προς όφελος της ιδιωτικής εκπαίδευσης, λειτουργεί θετικά για τον ανταγωνισμό στα δημόσια σχολεία.

Με βάση διεθνείς έρευνες³², προκύπτει ότι στα ιδιωτικά σχολεία το κοινωνικοοικονομικό πλεονέκτημα για τους μαθητές υπερισχύει κατά κανόνα. Συγκεκριμένα, στις περισσότερες από τις συμμετέχουσες χώρες σε έρευνες του Ο.Ο.Σ.Α., φαίνεται ότι ο μέσος όρος στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία είναι πιο υψηλός από τον αντίστοιχο των μαθητών που φοιτούν σε δημόσια σχολεία. Ωστόσο, αυτό που επίσης έχει παρατηρηθεί είναι ότι ορισμένες χώρες παρουσιάζουν μικρότερο, ενώ άλλες μεγαλύτερο κοινωνικοοικονομικό χάσμα μεταξύ ιδιωτικών και δημόσιων σχολείων.

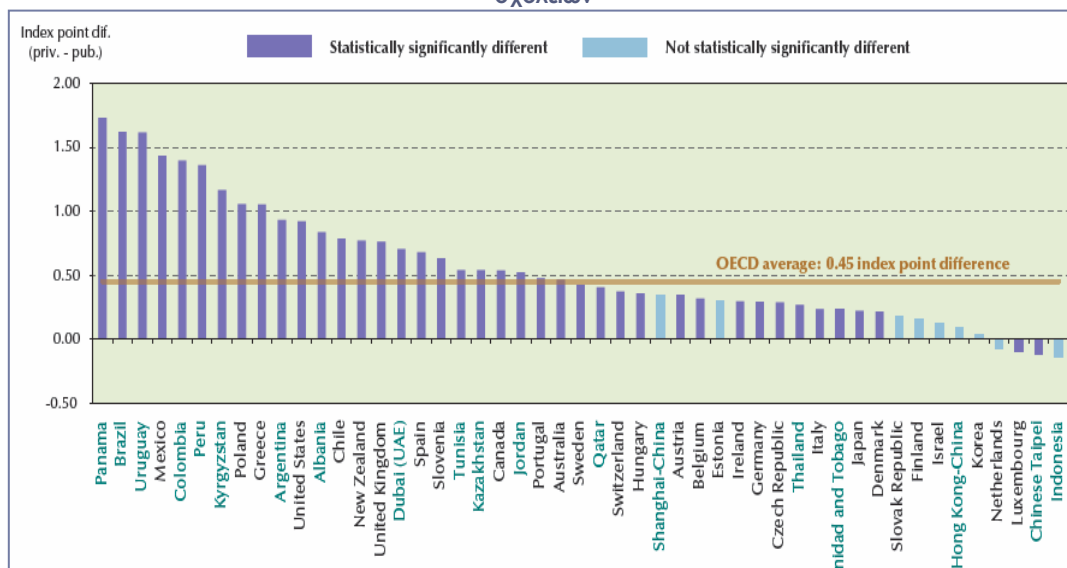
³¹ Friedman, Milton. 1997. "Public Schools: Make Them Private." Education Economics.

³² PISA in Focus. Are school vouchers associated with equity in education? O.E.C.D., 2012.

Για παράδειγμα στον Καναδά, την Χιλή, την Ελλάδα, το Μεξικό, την Νέα Ζηλανδία, την Πολωνία, την Σλοβενία, την Ισπανία, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αλβανία, την Αργεντινή, τη Βραζιλία, την Κολομβία, την Ιορδανία, το Καζακστάν, το Κιργιστάν, τον Παναμά, το Περού, την Τυνησία, την Ουρουγουάη και το Ντουμπάι (ΗΑΕ), **η διαφορά στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία είναι πολύ μεγάλη** (Εικόνα 5). Αντίθετα, στο Λουξεμβούργο και την Κινεζική Ταϊπέι, **το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών που φοιτούν σε δημόσια σχολεία τείνει να είναι πιο υψηλό από το αντίστοιχο των μαθητών που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία**, την ίδια στιγμή που στην Εσθονία, τη Φινλανδία, το Ισραήλ, την Κορέα, την Ολλανδία, τη Σλοβακική Δημοκρατία, την Ινδονησία, το Χονγκ Κονγκ, την Κίνα και τη Σαγκάη, **δεν καταγράφεται καμία διαφορά** μεταξύ του κοινωνικοοικονομικού υποβάθρου των μαθητών σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία.

Γιατί, λοιπόν, η διαφορά αυτή είναι εντονότερη σε ορισμένες χώρες σε σχέση με άλλες; Τα αποτελέσματα των συγκεκριμένων ερευνών δείχνουν ότι **το επίπεδο της δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία μπορεί να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στο μέγεθος της διαφοράς αυτής**. Με άλλα λόγια, η δημόσια/κρατική χρηματοδότηση και το πώς στις διάφορες χώρες η χρηματοδότηση αυτή παρέχεται στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία, **ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό τις παρατηρούμενες αυτές διαφορές**.

Εικόνα 5. Διαφορές μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων

Πηγή: PISA in Focus. Are school vouchers associated with equity in education? OECD, 2012

Σύμφωνα με την ίδια έρευνα, στην Φινλανδία, την Ολλανδία, την Σλοβακική Δημοκρατία, τη Σουηδία και το Χονγκ Κονγκ-Κίνα, οι διευθυντές των ιδιωτικών σχολείων που ερωτήθηκαν, ανέφεραν ότι πάνω από το 90% της χρηματοδότησης προέρχεται

από την κυβέρνηση. Στο Βέλγιο, τη Γερμανία, την Ουγγαρία, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και την Σλοβενία, μεταξύ του 80% και 90% της χρηματοδότησης για το ιδιωτικό σχολείο είναι κρατική. Αντίθετα, στην Ελλάδα, το Μεξικό, το Ηνωμένο Βασίλειο, τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αλβανία, την Ιορδανία, την Κιργιζία, το Κατάρ, την Τυνησία, την Ουρουγουάη, και το Ντουμπάι (Η.Α.Ε.), μόλις το 1% ή και λιγότερο της χρηματοδότησης για τα ιδιωτικά σχολεία προέρχεται από το κράτος. Στη Νέα Ζηλανδία, τη Βραζιλία, το Καζακστάν, τον Παναμά, το Περού, και την κινεζική Ταϊπέι και Σαγκάη, το σχετικό ποσοστό κυμαίνεται μεταξύ 1% και 10%.

Σημαντικό εύρημα της μελέτης του Ο.Ο.Σ.Α. είναι ότι **στις χώρες όπου τα ιδιωτικά σχολεία λαμβάνουν υψηλότερη δημόσια χρηματοδότηση, καταγράφονται μικρότερες διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό προφίλ των μαθητών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, ενισχύοντας ως εκ τούτου την ισότητα ευκαιριών των μαθητών κατά μήκος του εκπαιδευτικού συστήματος**. Συγκεκριμένα, το 45% της διακύμανσης στη διαφορά των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων μεταξύ των χωρών του Ο.Ο.Σ.Α. και το 35% στο σύνολο των συμμετεχουσών χωρών μπορεί να εξηγηθεί από το ύψος της δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία.

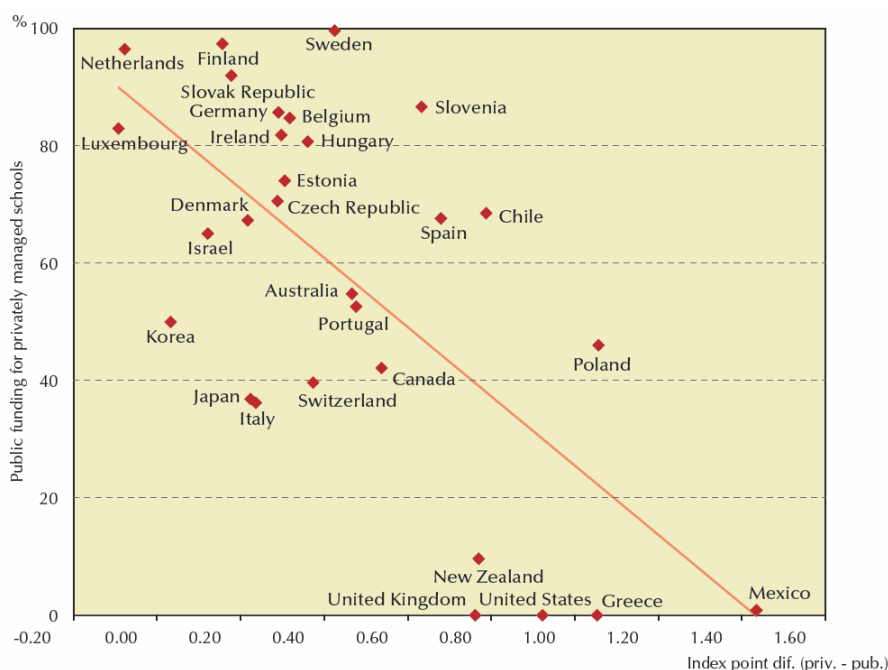
Τα αποτελέσματα των μελετών δείχνουν ότι οι χώρες που έχουν **μικρές διαφορές, άρα και χαμηλή ανισότητα μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, τείνουν επίσης να επιτυγχάνουν καλύτερες συνολικές εκπαιδευτικές επιδόσεις**. Αυτό σημαίνει ότι οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής-και, τελικά, οι γονείς και οι μαθητές-δεν έχουν να επιλέξουν μεταξύ ισότητας ευκαιριών και καλύτερων επιδόσεων στα σχολικά συστήματά τους, καθώς αυτά τα δύο δεν είναι αμοιβαίως αποκλειόμενα. Παρόλα αυτά, από τις ίδιες έρευνες προκύπτει ότι η **παροχή υψηλότερης δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία δεν εξαλείφει εξολοκλήρου αυτές τις ανισότητες**, καθώς τα διάφορα χαρακτηριστικά ενός σχολείου που δεν σχετίζονται με τη χρηματοδότηση, όπως είναι τα κριτήρια αποδοχής, οι ακαδημαϊκές επιδόσεις, οι κυρίαρχες πολιτικές και πρακτικές του σχολείου και το μαθησιακό περιβάλλον, συνδέονται επίσης εν μέρει με διαφορές μεταξύ του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των σχολείων.

Σε σχέση τώρα με τον τρόπο δημόσιας χρηματοδότησης και συγκεκριμένα την παροχή κουπονιών, είδαμε ότι υπάρχουν δύο βασικοί τύποι συστημάτων: τα **καθολικά συστήματα** (κουπόνια είναι διαθέσιμα σε όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές), και τα **στοχευμένα συστήματα κουπονιών** (τα κουπόνια παρέχονται μόνο στους μη προνομιούχους μαθητές, βάσει οικονομικών, εισοδηματικών ή κοινωνικών κριτηρίων). Τα καθολικά κουπόνια που είναι διαθέσιμα σε όλους, μπορούν να βοηθήσουν να επεκταθεί η επιλογή των σχολείων που προσφέρονται στους γονείς και να προωθηθεί

ο ανταγωνισμός μεταξύ των σχολείων. Από την άλλη πλευρά, τα σχολικά κουπόνια που στοχεύουν μόνο στους μη προνομιούχους μαθητές, μπορούν να βοηθήσουν να βελτιωθεί η ισότητα πρόσβασης στα σχολεία. Σε σχέση με τον τρόπο χρηματοδότησης με βάση τη στόχευση του εκπαιδευτικού κουπονιού, από την ίδια έρευνα του Ο.Ο.Σ.Α.³³ και την ανάλυση των σχετικών δεδομένων προκύπτει ότι **η διαφορά μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων ως προς το κοινωνικοοικονομικό τους προφίλ, είναι δύο φορές μεγαλύτερη στα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν καθολικά κουπόνια σε σχέση με τα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν στοχευμένα κουπόνια** (Εικόνα 6). Επιπλέον, στην Ελλάδα, όπου δεν υπάρχει καμία δημόσια χρηματοδότηση στα ιδιωτικά σχολεία, η διαφορά είναι επίσης πολύ υψηλή, με ένα μέρος αυτής να ερμηνεύεται από την απουσία χρηματοδότησης.

Συμπερασματικά, οι χώρες που παρέχουν υψηλότερα επίπεδα δημόσιας χρηματοδότησης σε ιδιωτικά σχολεία φαίνεται ότι είναι περισσότερο σε θέση να εγγυηθούν ότι, ανεξάρτητα από το κοινωνικοοικονομικό τους υπόβαθρο, είναι περισσότεροι οι μαθητές που μπορούν και πηγαίνουν σε ιδιωτικά σχολεία. Επιπρόσθετα, όταν η δημόσια χρηματοδότηση κατανέμεται μέσω σχολικών κουπονιών, ένα στοχευμένο σύστημα κουπονιών εξασφαλίζει σημαντικά λιγότερες κοινωνικοοικονομικές ανισότητες μεταξύ ιδιωτικών και δημοσίων σχολείων σε σχέση με ένα καθολικό σύστημα κουπονιών.

Εικόνα 6. Οι χώρες που επενδύουν περισσότερους δημόσιους πόρους σε ιδιωτικά σχολεία τείνουν να έχουν μικρότερες διαφορές μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών προφίλ δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων

Πηγή: PISA in Focus. Are school vouchers associated with equity in education? O.E.C.D., 2012

³³ Ibid.

4.2 Αποτελεσματικότητα εκπαιδευτικών κουπονιών, βάσει της εμπειρίας των χωρών όπου έχουν εφαρμοσθεί

Στην προηγούμενη ενότητα είδαμε διάφορους τρόπους χρηματοδότησης των ιδιωτικών σχολείων και πώς η δημόσια χρηματοδότηση αλληλεπιδρά εν γένει με το κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών και τις ίσες ευκαιρίες για τους μαθητές των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων. Στην παρούσα ενότητα θα εξετάσουμε διάφορα παραδείγματα ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, βάσει της διεθνούς βιβλιογραφίας, οι οποίες έχουν εφαρμόσει συστήματα δημόσιας χρηματοδότησης και συγκεκριμένα εκπαιδευτικών κουπονιών και θα δούμε ποιες είναι οι συνέπειες της διάδοσής τους, αλλά και οι προϋποθέσεις για την αποτελεσματική και επιτυχή τους εφαρμογή.

Όπως είδαμε, βασικό εύρημα των μελετών του Ο.Ο.Σ.Α. σε σχέση με τα εκπαιδευτικά κουπόνια είναι ότι η εφαρμογή τους σε πολλές χώρες δίνει τη δυνατότητα και την ευκαιρία σε μη προνομιούχους μαθητές ή/και μαθητές από φτωχότερα κοινωνικά στρώματα, να φοιτήσουν σε ένα ιδιωτικό σχολείο, συνήθως με καλύτερους όρους και καλύτερες παρεχόμενες υπηρεσίες, μειώνοντας έτσι την κοινωνική ψαλίδα και τις ανισότητες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ένα ερώτημα που προκύπτει στο σημείο αυτό είναι τι θα συνέβαινε εάν τα προγράμματα επιλογής σχολείου είχαν ευρεία διάδοση και απήχηση. Θα προσέφευγαν οι γονείς σε ιδιωτικά σχολεία, εγκαταλείποντας τα δημόσια; Η ιδέα της «εγκατάλειψης του δημόσιου σχολείου» έχει ευρεία έννοια και σημαίνει ζήτηση και απαιτήσεις για λιγότερη δημόσια εκπαίδευση. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει μικρότερο μερίδιο αγοράς για τα δημόσια σχολεία, αλλά επίσης και λιγότερη χρηματοδότηση για αυτά, καθώς τα χρήματα των κουπονιών χρηματοδοτούνται από τις φορολογικές εισφορές και χρηματοδοτούν με τη σειρά τους μέρος των εξόδων των μαθητών στα ιδιωτικά σχολεία, ανακατανέμοντας έτσι πολλές φορές αποτελεσματικότερα τους οικονομικούς πόρους για την εκπαίδευση, από τη δημόσια στην ιδιωτική. Η «φυγή» από τα δημόσια σχολεία μπορεί να σημαίνει ότι οι πιο ταλαντούχοι μαθητές αφήνουν τα δημόσια σχολεία³⁴ και ως εκ τούτου, με λιγότερα χρήματα και με μαθητές χαμηλότερων επιδόσεων, μπορεί να αυξηθεί η πιθανότητα η ποιότητα των δημόσιων σχολείων και της δημόσιας εκπαίδευσης να επιδεινωθεί. Από την άλλη πλευρά, είναι επίσης πιθανό η παροχή κουπονιών για την ιδιωτική εκπαίδευση να αυξήσει τον ανταγωνισμό στα ιδιωτικά και τα δημόσια σχολεία, προάγοντας τις συνθήκες διδασκαλίας και την ποιότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Παρόλα αυτά, η περίπτωση η παροχή των κουπονιών να κάνει τους γονείς να εγκαταλείψουν τα δημόσια σχολεία για τα ιδιωτικά είναι ένα εμπειρικό ερώτημα και η

³⁴ Epple, Dennis and Richard E. Romano. 1998. "Competition Between Private and Public Schools, Vouchers, and Peer-Group Effects."

απάντηση ποικίλει από χώρα σε χώρα με σχετική εμπειρία στα συστήματα κουπονιών και εξαρτάται από τον βαθμό στον οποίο οι γονείς αντιλαμβάνονται τα δημόσια και ιδιωτικά σχολεία ως υποκατάστατα. Από παλαιότερες έρευνες που έχουν γίνει για παράδειγμα σε αμερικάνικα σχολεία³⁵, προκύπτει ότι η δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση φαίνεται να γίνονται αντιληπτές ως μέτρια υποκατάστατα και ως τέτοια, ένα σύστημα κουπονιών ή πιστώσεις φόρου στα δίδακτρα που κάνουν τα ιδιωτικά σχολεία πιο προσιτά, δεν θα προκαλούσαν, άμεσα τουλάχιστον, μαζική έξοδο από τα δημόσια σχολεία.

Τα προγράμματα με εκπαιδευτικά κουπόνια δεν έχουν πάντως τα ίδια αποτελέσματα σε όλες τις χώρες στις οποίες εφαρμόζονται. Ενώ οι αμερικανοί με χαμηλό κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο φαίνεται να υποστηρίζουν περισσότερο το σύστημα των εκπαιδευτικών κουπονιών, άλλες μελέτες έχουν δείξει ότι οι σκωτσέζοι γονείς με υψηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση ήταν αυτοί που εκμεταλλεύτηκαν περισσότερο το σύστημα των κουπονιών της Βρετανίας³⁶. Επιπλέον, το ποσοστό των μαθητών που φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία υπερδιπλασιάστηκε στην Χιλή, οκτώ χρόνια μετά την έκδοση των πρώτων κουπονιών στη χώρα, ενώ από την άλλη πλευρά, μόλις το 17% των δικαιούχων κουπονιών στο Πουέρτο Ρίκο μεταφέρθηκε από δημόσια σε ιδιωτικά σχολεία, αφού οι περισσότεροι μαθητές με κουπόνι μεταφέρθηκαν από το ένα δημόσιο σχολείο στο άλλο. Επιπλέον, ενώ το Βέλγιο διαθέτει σήμερα ένα από τα υψηλότερα ποσοστά σπουδών σε ιδιωτικά σχολεία στον κόσμο, μετά την εισαγωγή κουπονιών στο εκπαιδευτικό του σύστημα, το αντίστοιχο ποσοστό συμμετοχής της Νέας Ζηλανδίας έχει αλλάξει ελάχιστα από τότε η κυβέρνηση άρχισε την επιχορήγηση στα ιδιωτικά σχολεία το 1974³⁷.

Εν γένει, η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών, ο σχεδιασμός τους και οι επιπτώσεις τους στο εκπαιδευτικό σύστημα, εξαρτώνται από ένα πλήθος παραγόντων, μεταξύ των οποίων, οι πιο σημαντικοί είναι α) η χρηματοδότηση (μέγεθος του κουπονιού, η ύπαρξη επιπλέον γονικής παροχής στη χρηματοδότηση, τα αντισταθμιστικά κουπόνια για μη προνομιούχους μαθητές κλπ.), β) το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο (κληρώσεις έναντι επιλογής σχολείου, επιδόσεις σε εξετάσεις, διαπιστευτήρια για το εκπαιδευτικό προσωπικό κλπ) και γ) διάφορες υποστηρικτικές υπηρεσίες (μεταφορά, πρόσβαση κλπ.)

³⁵ David M. Brasington. 2004. School Vouchers and the Flight to Private Schools: To What Extent Are Public and Private Schools Substitutes?

³⁶ Eppler, Dennis and Richard E. Romano. 1998. "Competition Between Private and Public Schools, Vouchers, and Peer-Group Effects."

³⁷ Toma, Eugenia Froedge. 1996. "Public Funding and Private Schooling Across Countries." *Journal of Law and Economics*.

4.2.1 Το παράδειγμα των Η.Π.Α.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι μία από τις πολλές χώρες που έχουν εισαγάγει το σύστημα των κουπονιών εκπαίδευσης. Στις Η.Π.Α. τα κουπόνια χρηματοδοτούνται είτε από τους πόρους για τη δημόσια εκπαίδευση, είτε από ανεξάρτητες πηγές, μη κοινωφελή ιδρύματα κ.α. Γίνεται δηλαδή διαχωρισμός μεταξύ των δημοσίας δαπάνης χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων κουπονιών και εκείνων που στηρίζονται στη συγκέντρωση πόρων από ιδιώτες. Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες³⁸, το 2009, 60 χιλ. μαθητές συμμετείχαν σε δημόσια χρηματοδοτούμενα προγράμματα εκπαιδευτικών κουπονιών, ποσοστό το οποίο αντιπροσωπεύει το 1% από τα 49 εκατομμύρια μαθητές που φοιτούν σε δημόσια σχολεία στις Η.Π.Α., με νέα προγράμματα να έχουν προταθεί και σε άλλες Πολιτείες από το 2010.

Σε σχέση με τα χαρακτηριστικά των μαθητών που συμμετέχουν σε προγράμματα κουπονιών εκπαίδευσης στις Η.Π.Α., από την ίδια έρευνα προκύπτει ότι οι εν λόγω μαθητές εν γένει τείνουν να ανήκουν σε:

- **Οικογένειες με χαμηλό εισόδημα:** Τα περισσότερα προγράμματα είναι σχεδιασμένα για μαθητές που προέρχονται από οικογένειες που βρίσκονται στο 185% του επιπέδου της φτώχειας ή και λιγότερο.
- **Εθνοτικές και φυλετικές μειονότητες:** Τα περισσότερα προγράμματα υπάρχουν σε περιοχές με υψηλά ποσοστά Αφροαμερικανών και Λατίνων φοιτητών.
- **Μεγάλες αστικές περιοχές:** Τα περισσότερα προγράμματα υπάρχουν σε αστικές σχολικές περιοχές και ως εκ τούτου χρησιμοποιούνται περισσότερο από μαθητές των περιοχών αυτών.
- **Οικογένειες με υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης γονέων:** Ανάμεσα σε αυτούς που πληρούν τις προϋποθέσεις για τα κουπόνια, οι οικογένειες στο υψηλό άκρο της κλίμακας εισοδήματος είναι πιο πιθανό να συμμετάσχουν σε σχέση με εκείνες που βρίσκονται στο χαμηλότερο άκρο.

Επιπλέον, από τους μαθητές στους οποίους προσφέρονται τα κουπόνια, σύμφωνα με την πιο πρόσφατη πειραματική αξιολόγηση του προγράμματος κουπονιών δημόσιας χρηματοδότησης στην Ουάσιγκτον, το 25% εξ αυτών δεν τα χρησιμοποίησαν καθόλου, ενώ ένα 34 % χρησιμοποίησε το κουπόνι για λιγότερο από τρία έτη, με το 41% να τα χρησιμοποιεί για 3 χρόνια.

Τέλος, οι παράγοντες που φαίνεται ότι περιορίζουν τη συμμετοχή στα προγράμματα κουπονιών και καθορίζουν εάν τα διαθέσιμα κουπόνια χρησιμοποιούνται από τους μαθητές και τις οικογένειές τους είναι οι εξής:

³⁸ Research for Action. 2010. Questions and Answers about Educational Vouchers: Facts, Figures and a Summary of the Research.

- Κατά ποσό το κουπόνι **καλύπτει τα διδάκτρα** των διαθέσιμων ιδιωτικών σχολείων.
- Αν υπάρχουν **αρκετές θέσεις στα ιδιωτικά σχολεία** για να φιλοξενήσουν μαθητές με κουπόνια.
- Αν οι μαθητές με κουπόνι **πληρούν τα ακαδημαϊκά πρότυπα** των ιδιωτικών σχολείων.
- Αν υπάρχουν **επαρκή και οικονομικά προσιτά μέσα μεταφοράς** στα ιδιωτικά σχολεία.
- Αν τα ιδιωτικά σχολεία προσφέρουν **επαρκείς ειδικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες**

4.2.2 Παραδείγματα αναπτυσσόμενων χωρών: Κολομβία, Χιλή

Σύμφωνα με άλλες μελέτες³⁹, ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες χώρες και με επίκεντρο την εμπειρία στη Λατινική Αμερική, φαίνεται πως η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών παρέχει αυξημένο κίνητρο για την αποφυγή αποτυχίας σε μια τάξη και ολοκλήρωσης των σπουδών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ βελτιώνει ταυτόχρονα τις επιδόσεις των μαθητών στις εξετάσεις για το πανεπιστήμιο. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά περιορίζονται σε δύο εξεταζόμενες περιπτώσεις στη Λατινική Αμερική με ιδιαίτερα ανεπτυγμένη θεσμική δομή, την Κολομβία και την Χιλή.

Συγκεκριμένα στην Κολομβία, λειτουργεί **στοχευμένο** πρόγραμμα παροχής κουπονιών για την επέκταση της δευτεροβάθμιας εκπαιδευτικής κάλυψης (PACES), το οποίο ξεκίνησε το 1991, με στόχο την παροχή πρόσβασης στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση του φτωχότερου ενός τρίτου του πληθυσμού. Το πρόγραμμα υπερκαλύφθηκε, έτσι ώστε στους μαθητές που επιλέγονται με κλήρωση να τους παρέχονται κουπόνια φοίτησης σε ιδιωτικά σχολεία. Οι δημοτικές κυβερνήσεις παρείχαν το 20% της χρηματοδότησης για το PACES, ενώ η ομοσπονδιακή κυβέρνηση διέθεσε το υπόλοιπο 80%. Το πρόγραμμα, το οποίο διήρκεσε μέχρι το 1997, κάλυπτε 125.000 παιδιά σε 216 δήμους. Το μοναδιαίο κόστος ανά φοιτητή για τα συμμετέχοντα ιδιωτικά σχολεία ήταν 40% χαμηλότερο από ό,τι για τα μη συμμετέχοντα ιδιωτικά σχολεία. Η επιλογή των μαθητών μέσω κλήρωσης παρείχε στους ερευνητές ένα φυσικό πείραμα, από τα ευρήματα του οποίου προέκυψε ότι οι δικαιούχοι κουπονιών είχαν υψηλότερο μορφωτικό επίπεδο. Σε σύγκριση με τους μαθητές που δεν είχαν κουπόνια, οι μαθητές με κουπόνι είχαν 6% λιγότερες πιθανότητες να επαναλάβουν μια τάξη, σκόραραν 0,2 τυπικές αποκλίσεις υψηλότερα στις εξετάσεις και είχαν 20% περισσότερες πιθανότητες να λάβουν μέρος στις εισαγωγικές εξετάσεις για το κολέγιο. Εκτός των άλλων, είχαν επίσης λιγότερες πιθανότητες να παντρευτούν και περισσότερες να κερδίσουν

³⁹ 3ie Enduring Questions Brief Number 16. July 2010. Subsidising education: are school vouchers the solution?

υψηλότερους μισθούς⁴⁰.

Η Χιλή από την άλλη πλευρά είναι η μόνη αναπτυσσόμενη χώρα που έχει **καθολικό** πρόγραμμα κουπονιών από το 1980. Κάθε δήμος λαμβάνει εξατομικευμένα μηνιαία επιδόματα, με βάση τον αριθμό των μαθητών που φοιτούν στα σχολεία του. Οι δημοτικές αρχές επίσης χρηματοδοτούσαν τη φοίτηση σε επιχορηγούμενα ιδιωτικά σχολεία, τα οποία οι γονείς μπορούσαν να επιλέξουν. Τα επιχορηγούμενα ιδιωτικά σχολεία ήταν ελαφρώς περισσότερο αποτελεσματικά σε όρους κόστους (cost-effective) σε σχέση με τα δημόσια. Ενώ οι βαθμολογίες στα τεστ ήταν παρόμοιες και στα δύο σχολεία, αφού λήφθηκε υπόψη ο έλεγχος για την κοινωνικοοικονομική κατάσταση των μαθητών, το μοναδιαίο κόστος ήταν χαμηλότερο στα επιδοτούμενα ιδιωτικά σχολεία. Γύρω από το πρόγραμμα κουπονιών της Χιλής έχουν πραγματοποιηθεί ποικίλες μελέτες. Αν και δεν υπάρχουν ακόμη αυστηρές αξιολογήσεις των επιπτώσεών του, πολλές έρευνες έχουν γίνει σχετικά με το σύστημα καθαυτό και τα αποτελέσματά τους είναι ανάμικτα. Μια μελέτη αναφέρει ενδείξεις ότι το πρόγραμμα της Χιλής οδηγεί σε αυξημένη διάκριση μαθητών, αφού οι «καλύτεροι» μαθητές των δημόσιων σχολείων μετακινούνται στα ιδιωτικά. Συνολικά, από την εφαρμογή των εκπαιδευτικών κουπονιών στις χώρες αυτές προκύπτουν ορισμένα χρήσιμα και ουσιώδη συμπεράσματα, τα οποία συνοψίζονται στα εξής:

- Τα κουπόνια **ενθάρρυναν τη ζήτηση για τα ιδιωτικά σχολεία**, αλλά η επιλογή περιορίστηκε **κυρίως στις αστικές περιοχές**.
- Τα σχολικά κουπόνια **επέτρεψαν σε ορισμένους μαθητές να πάνε σε καλύτερα και ακριβότερα σχολεία**, τα οποία δεν θα επέλεγαν διαφορετικά, αλλά ταυτόχρονα **οι πολύ φτωχοί μαθητές παρέμειναν σε αρκετές περιπτώσεις στο δημόσιο σχολείο**, αυξάνοντας έτσι την κοινωνική διαστρωμάτωση. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο η Χιλή τροποποίησε πρόσφατα το σύστημα κουπονιών της, ώστε να συμπεριλάβει μια "**προνομιακή επιδότηση**" για τους μαθητές οικογενειών με χαμηλό εισόδημα.
- Σε σχέση με τις **εισαγωγικές εξετάσεις στην ανώτερη εκπαίδευση, οι επιδόσεις των μαθητών φαίνεται να βελτιώθηκαν μέσω κουπονιών**, αλλά παραμένει ασαφές σε γενικές γραμμές από τις σχετικές έρευνες εάν αυτό συνέβη επειδή τα ιδιωτικά σχολεία είναι καλύτερα από τα δημόσια.
- Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, τα **ποσοστά αποφοίτησης από το σχολείο βελτιώνονται ως αποτέλεσμα εισαγωγής των εκπαιδευτικών κουπονιών**, ιδίως για τα κορίτσια.
- Τα κουπόνια φαίνεται να **βελτιώνουν τις επιδόσεις πέρα και πάνω από την επίπτωση που έχει η φοίτηση σε σχολεία που προσελκύουν κατά κανόνα πιο προνομιούχους κοινωνικοοικονομικά μαθητές**.

⁴⁰ Harry Anthony Patrinos. 2012. "School Vouchers Can Help Improve Education Systems". WISE.

Παρόλα αυτά, η σημασία των συστημάτων κουπονιών για άλλες αναπτυσσόμενες χώρες και κατά πόσο τα αποτελέσματα αυτά αναπαράγονται είναι ένα σημείο ακόμη ασαφές, καθώς λείπουν τα επαρκή στοιχεία, οι αυστηρές αξιολογήσεις και οι σχετικοί μηχανισμοί παρακολούθησης⁴¹. Ο αντίκτυπος της εφαρμογής των κουπονιών στις αναπτυσσόμενες χώρες φαίνεται να σχετίζεται με τις ιδιαίτερες συνθήκες κάθε χώρας, αλλά και τις συγκεκριμένες θεσμικές μεταβλητές και το σχεδιασμό του εκάστοτε προγράμματος⁴².

4.2.3 Παραδείγματα αναπτυσσόμενων χωρών: Ολλανδία, Σουηδία

Η Ολλανδία και η Σουηδία συνιστούν παραδείγματα ανεπτυγμένων χωρών στα οποία η εφαρμογή των εκπαιδευτικών κουπονιών υπήρξε ιδιαίτερα αποτελεσματική. Στην Ολλανδία, το 70% των μαθητικών εγγραφών πραγματοποιούνται σε ιδιωτικά σχολεία που χρηματοδοτούνται από την κυβέρνηση. Κατά μέσο όρο, οι μαθητές αυτοί τείνουν να προέρχονται από οικογένειες που ανήκουν σε κατώτερη κοινωνική τάξη, σε σύγκριση με εκείνες από τις οποίες προέρχονται οι μαθητές που φοιτούν σε δημόσια σχολεία, και όμως τα αποτελέσματα που επιτυγχάνονται στις εξετάσεις είναι υψηλότερα. Το επίπεδο των επιλογών που προσφέρονται, μαζί με τη σταθερή χρηματοδότηση από την κυβέρνηση ανά μαθητή (με επιπλέον χρηματοδότηση για τους μειονεκτούντες μαθητές) φαίνεται να παρέχει κίνητρα στα ολλανδικά σχολεία να συνεχίσουν να βελτιώνονται. Στην περίπτωση αυτή, ο ανταγωνισμός στα σχολεία για την προσέλκυση των μαθητών, ωθεί και την ανάγκη για υψηλούς δείκτες επιτυχίας σε όλα τα επίπεδα.

Η σουηδική κυβέρνηση προέβη σε σημαντικές μεταρρυθμίσεις στον τομέα της εκπαίδευσης στη δεκαετία του 1990. Ανάμεσα στα σημαντικά βήματα σε αυτή τη μεταρρύθμιση ήταν ο θεσμός των κουπονιών για την εκπαίδευση, η αποκέντρωση της εκπαίδευσης σε επίπεδο τοπικής αυτοδιοίκησης και η είσοδος των ιδιωτικών σχολείων στην εκπαίδευση. Οι αλλαγές αυτές βελτίωσαν σημαντικά την επιλογή σχολείου για τους γονείς και τα παιδιά, καθώς και την αύξηση της λογοδοσίας των σχολείων, των διευθυντών και των καθηγητών. Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι ο θεσμός των κουπονιών για την εκπαίδευση φρέναρε σε μεγάλο βαθμό την πτώση των επιδόσεων στα σχετικά τεστ των μαθητών στη Σουηδία⁴³.

Πιο συγκεκριμένα, την περίοδο 1991-1993, η ευθύνη για τη χρηματοδότηση και τον έλεγχο της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μετατέθηκε από το κράτος

⁴¹ Ibid.

⁴² Gauri, V. and Vawda, A. (2003) Vouchers for Basic Education in Developing Countries A Principal-Agent Perspective.

⁴³ Jan Sjunnesson. 2012. Policy Review. School Vouchers in Sweden. Centre for Civil Society.

στους δήμους. Επιπρόσθετα, οι γονείς ήταν πλέον σε θέση να επιλέξουν μεταξύ των δημοτικών σχολείων στο πλαίσιο των δήμων στους οποίους διέμεναν. Στην πράξη ωστόσο, η γεωγραφική εγγύτητα του σχολείου έχει παραμείνει το βασικό μέσο ανακατανομής, στην περίπτωση που ένα σχολείο είναι πλήρες σε μαθητές, γεγονός που σημαίνει ότι η επιλογή σχολείου βάσει δήμου είναι ακόμη σε μεγάλο βαθμό περιορισμένη. Ενώ οι επιλογές του δημόσιου σχολείου εξακολουθούν να βασίζονται στη γεωγραφική εγγύτητα, η πραγματική μεταρρύθμιση υπήρξε το γεγονός ότι οι ανεξάρτητοι εκπαιδευτικοί φορείς είχαν πλέον τη δυνατότητα να δημιουργήσουν «ελεύθερα σχολεία» και να λαμβάνουν δημόσια χρηματοδότηση. Αυτό σημαίνει ότι **κάθε σχολείο, ελεύθερο και δημόσιο, εξαρτάται από ένα εικονικό κουπόνι ανά μαθητή**: η χρηματοδότηση εν γένει ακολουθεί τους μαθητές, διασφαλίζοντας ότι οι οικονομικές συνέπειες της επιτυχίας και της αποτυχίας βαρύνουν τα ίδια τα σχολεία.

Πιο συγκεκριμένα, τα κρατικά κονδύλια παρέχονται ως πιστοποιητικά για τους γονείς και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τα δίδακτρα σε εγκεκριμένα σχολεία⁴⁴. Τα σχολεία με τη σειρά τους, εφόσον πληρούν τις προϋποθέσεις για την έγκρισή τους, μπορούν να αποκτήσουν κουπόνια μέσω της προσέλκυσης μαθητών. Τα κουπόνια εξαργυρώνονται από τα σχολεία μέσα από το κράτος για την απόκτηση των χρηματοδοτικών τους κεφαλαίων. Το κουπόνι είναι συνήθως συμβολικό, με τη χρηματοδότηση να κατευθύνεται απευθείας στα σχολεία, με βάση το ποσό των κουπονιών και των εγγραφών. Τα σχολεία ανταγωνίζονται για τους μαθητές και τα κουπόνια τους, προσπαθώντας να παρέχουν πιο ελκυστικά προγράμματα. Ο ανταγωνισμός της αγοράς χρησιμοποιείται για να δημιουργήσει και να εξασφαλίσει την ύπαρξη καλών σχολείων. Τα σχολεία που δεν μπορούν να προσελκύσουν επαρκή αριθμό μαθητών δεν επιβιώνουν από τον ανταγωνισμό.

Μια βασική διαφορά μεταξύ του σουηδικού συστήματος και ουσιαστικά πολλών άλλων εθνικών προγραμμάτων κουπονιών-με τη Χιλή να αποτελεί μian εξαίρεση-είναι ότι υπάρχουν λίγοι περιορισμοί σχετικά με τις δομές ιδιοκτησίας που επιτρέπονται. Αυτό έγινε ένα βασικό χαρακτηριστικό του συστήματος, δεδομένου ότι δεν ήταν μέχρι την είσοδο των ιδιωτικών εκπαιδευτικών φορέων στην αγορά, όταν η Σουηδία είδε σημαντική αύξηση του ανταγωνισμού. Τα ιδιωτικά σχολεία έχουν ισχυρότερα κίνητρα και ευκαιρίες για να αναβαθμίσουν και να στηρίξουν τον ανταγωνισμό. Πράγματι, σήμερα το 60 % των μαθητών στα υποχρεωτικά ελεύθερα σχολεία, φοιτούν σε σχολείο που ανήκει σε ανώνυμη ιδιωτική εταιρεία. Στη μη υποχρεωτική δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 89 %.

Ωστόσο, είναι επίσης σημαντικό να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία, η

⁴⁴ Henry M. Levin, 2013. Evaluating Consequences of Educational Privatization. Ideas and consequences of market principles in education: The Swedish case in an international perspective.

μεταρρύθμιση βάσει κουπονιών στην Σουηδία δεν ήταν πανάκεια. Τα οφέλη της είναι αρκετά, αλλά όχι τόσο ριζικά. Ενώ η μεταρρύθμιση υπήρξε θετική όσον αφορά τις επιδόσεις, δεν έχει οδηγήσει από την άλλη πλευρά σε αυξήσεις σε όρους παραγωγικότητας, ενώ την ίδια στιγμή υπάρχουν ακόμη ανοιχτά θέματα, όπως είναι το γεγονός ότι υπάρχουν μόνο μη διαφοροποιημένα κουπόνια στο σύστημα (καθολικά), τα οποία δεν λαμβάνουν υπόψη το γεγονός ότι αυτά θα έπρεπε να είναι πιο ακριβά για τους μαθητές χαμηλότερων επιδόσεων ή/και των φτωχότερων μαθητών. Άλλα μειονεκτήματα του συστήματος είναι η περιορισμένη πληροφόρηση υψηλής ποιότητας προς τους γονείς και τους μαθητές για την επιλογή των σχολείων, αλλά και το γεγονός ότι τα δημόσια σχολεία που αποτυγχάνουν, σπανίως εν τέλει κλείνουν⁴⁵.

Παρά τα προβλήματα αυτά ωστόσο, η μεταρρύθμιση βάσει κουπονιών, τουλάχιστον στην υποχρεωτική εκπαίδευση, υπήρξε ευεργετική. Εν κατακλείδι, η σουηδική μεταρρύθμιση ήταν η αφετηρία για την απεμπλοκή του συστήματος από το στάτους κβο του υψηλά συγκεντρωτικού κράτους σε εκπαιδευτικούς όρους και παρά το γεγονός ότι έχει ορισμένα προβλήματα, εν γένει μπορεί η μεταρρύθμιση αυτή να θεωρηθεί αρκετά επιτυχής. Βασικό δίδαγμα για τη χάραξη πολιτικής σε άλλες χώρες, με βάση τη σουηδική εμπειρία, θα πρέπει να αποτελεί το γεγονός ότι η επιλογή του σχολείου και ο ανταγωνισμός έχουν τη δυνατότητα να βελτιώσουν τις μαθητικές επιδόσεις, αλλά επίσης ότι ο καλός σχεδιασμός έχει τεράστια σημασία για το πόσο επιτυχείς θα είναι οι μεταρρυθμίσεις αυτές.

4.2.4 Τι ισχύει στην Ελλάδα;

Στο ελληνικό σύστημα εκπαίδευσης, μοναδικό παράδειγμα προς την κατεύθυνση παροχής εκπαιδευτικών κουπονιών αποτελεί μέχρι σήμερα η παροχή τους στην προσχολική και τη μεταλυκειακή εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, το 2012 διατέθηκαν εκπαιδευτικά κουπόνια για την προσχολική εκπαίδευση, στο πλαίσιο της ενίσχυσης του προγράμματος των δημοτικών βρεφονηπιακών σταθμών. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα εφαρμόστηκε με επέκταση της συμμετοχής ιδιωτικών βρεφονηπιακών σταθμών και την αξιοποίηση κουπονιών, τα οποία αντιστοιχούν σε ένα ποσό που καλύπτεται από κοινοτικά προγράμματα και που παρέχουν οι δήμοι στις οικογένειες που δεν μπορούν να εξυπηρετηθούν από τους δημοτικούς σταθμούς.

Ως προς τη μεταλυκειακή εκπαίδευση, το υπουργείο Παιδείας είχε δρομολογήσει το 2001 πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω εκπαιδευτικών κουπονιών για τα ΙΕΚ χρηματοδοτώντας, ουσιαστικά, δημόσια αλλά και ιδιωτικά Ινστιτούτα μέσω της κάλυψης των σπουδών ενός έτους για κάθε σπουδαστή. Το κάθε κουπόνι

⁴⁵ Jan Sjunnesson, 2012. Policy Review. School Vouchers in Sweden. Centre for Civil Society.

αντιστοιχούσε σε €734, ποσό που ήταν ίσο με τα διδάκτρα δύο εξαμήνων δημοσίων ΙΕΚ, ενώ για τα ιδιωτικά αποτελούσε μέρος των διδάκτρων, χωρίς να ξεπερνά το ποσό αυτό, το οποίο διατίθετο σε δύο δόσεις. Ο αρχικός στόχος ήταν να χορηγούνται ετησίως με το κουπόνι 14.000 καταρτιζόμενοι, για την περίοδο 2011-2015, βάσει κριτηρίων κοινωνικών, εισοδηματικών και γεωγραφικών⁴⁶, αλλά και βάσει της ειδικότητάς τους, για τις οποίες το υπουργείο είχε ανακοινώσει είκοσι ειδικότητες⁴⁷ με τις οποίες οι καταρτιζόμενοι θα κερδίσουν επιπλέον 20 μονάδες.

4.3 Σύνοψη και συμπεράσματα

Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και πρακτική, ένα μέρος των δαπανών για ιδιωτική εκπαίδευση καλύπτεται από δημόσιους πόρους στη συντριπτική πλειονότητα των χωρών εντός και εκτός Ευρώπης, ενώ σε μερικές από αυτές, το ποσοστό χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης από κρατικούς φορείς είναι ιδιαίτερα υψηλό. Συγκεκριμένα, από τις 29 χώρες του Ο.Ο.Σ.Α., στις 26 παρέχεται κρατική χρηματοδότηση προς τα ιδιωτικά σχολεία, όμως το ύψος της διαφοροποιείται σημαντικά από χώρα σε χώρα. Η χρηματοδότηση αυτή μπορεί να είναι άμεση ή έμμεση και να αφορά το ίδιο το σχολείο ή/και τους μαθητές. Κοινή πρακτική πολλών χωρών είναι η παροχή εκπαιδευτικών κουπονιών (school vouchers) προς τους μαθητές, καθολικών ή στοχευμένων, τα οποία βοηθούν τους γονείς άμεσα στην επιλογή του σχολείου.

Διεθνείς έρευνες δείχνουν ότι το επίπεδο της δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία μπορεί να διαδραματίσει σημαίνοντα ρόλο στο μέγεθος της διαφοράς στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών που φοιτούν σε δημόσια και ιδιωτικά σχολεία. Με άλλα λόγια, η δημόσια χρηματοδότηση και το πώς παρέχεται στις διάφορες χώρες στα δημόσια και τα ιδιωτικά σχολεία, ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό τις παρατηρούμενες διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό υπόβαθρο των μαθητών. Μάλιστα, στις χώρες όπου τα ιδιωτικά σχολεία λαμβάνουν υψηλότερη δημόσια χρηματοδότηση, καταγράφονται μικρότερες διαφορές στο κοινωνικοοικονομικό προφίλ των μαθητών των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων, ενισχύοντας ως εκ τούτου την ισότητα ευκαιριών των μαθητών κατά μήκος του εκπαιδευτικού συστήματος. Επιπλέον, οι μελέτες δείχνουν ότι οι χώρες που έχουν μικρές διαφορές, άρα και χαμηλή ανισότητα μεταξύ των κοινωνικοοικονομικών χαρακτηριστικών δημόσιων και ιδιωτικών

⁴⁶ Μεταξύ άλλων, το πλαφόν των 16.000 ευρώ πραγματικό ή τεκμαρτό εισόδημα του καταρτιζόμενου και 32.000 ευρώ των γονέων του σε περίπτωση που θεωρείται προστατευόμενο μέλος, ενώ στα κοινωνικά κριτήρια περιλαμβάνονται αναπηρία, έλλειψη γονέα, τριτεκνία-πολυτεκνία κ.ά.

⁴⁷ Τουριστικές υπηρεσίες, τρόφιμα, περιβάλλον, αξιοποίηση φυτικού και ζωικού πλούτου, πληροφορική, οικονομία και διοίκηση, μηχανολογία-ηλεκτρολογία-ηλεκτρονική και λοιπές ειδικότητες.

σχολείων, τείνουν επίσης να επιτυγχάνουν καλύτερες συνολικές εκπαιδευτικές επιδόσεις.

Παρόλα αυτά, από τις ίδιες έρευνες προκύπτει ότι η παροχή υψηλότερης δημόσιας χρηματοδότησης στα ιδιωτικά σχολεία δεν εξαλείφει εξολοκλήρου αυτές τις ανισότητες, καθώς τα διάφορα χαρακτηριστικά ενός σχολείου που δεν σχετίζονται με τη χρηματοδότηση, όπως είναι τα κριτήρια αποδοχής, οι ακαδημαϊκές επιδόσεις, οι κυρίαρχες πολιτικές και πρακτικές του σχολείου και το μαθησιακό περιβάλλον, συνδέονται επίσης εν μέρει με διαφορές μεταξύ του κοινωνικοοικονομικού προφίλ των σχολείων. Σε σχέση με τον τρόπο χρηματοδότησης με βάση τη στόχευση του εκπαιδευτικού κουπονιού προκύπτει ότι η διαφορά μεταξύ των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων ως προς το κοινωνικοοικονομικό τους προφίλ, είναι δύο φορές μεγαλύτερη στα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν καθολικά κουπόνια σε σχέση με τα εκπαιδευτικά συστήματα που χρησιμοποιούν στοχευμένα κουπόνια.

Η αποτελεσματική διάθεση και επιτυχία ενός συστήματος εκπαιδευτικών κουπονιών, η οποία συνιστά έμμεση επιδότηση της ιδιωτικής εκπαίδευσης, εξαρτάται εν γένει σε μεγάλο βαθμό από την υπάρχουσα δομή του εκάστοτε εκπαιδευτικού συστήματος. Στην Ελλάδα, μία τέτοια κίνηση θα απαιτούσε την εξοικονόμηση πόρων από άλλες πηγές. Κάτι τέτοιο επαφίεται στο κατά πόσο οι υπάρχουσες δαπάνες για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια δημόσια εκπαίδευση χαρακτηρίζονται από αποτελεσματική κατανομή και δεν οδηγούν σε κατασπατάληση δημοσίων πόρων σε πολλά δημόσια σχολεία.

Τα παραδείγματα διαφόρων χωρών που αναφέρθηκαν δείχνουν ότι τα εκπαιδευτικά κουπόνια μπορούν να βοηθήσουν τις χώρες να βελτιώσουν τα εκπαιδευτικά τους συστήματα, αλλά η επιτυχία τους δεν είναι δεδομένη αν δεν λειτουργούν και εφαρμόζονται σε ένα ανάλογο θεσμικό πλαίσιο και υπό συγκεκριμένες συνθήκες και προϋποθέσεις, οικονομικές, κοινωνικές και ρυθμιστικές. Για να κατανοήσουμε επομένως πώς ακριβώς λειτουργούν τα εκπαιδευτικά κουπόνια, αν λειτουργούν αποτελεσματικά και για ποιους μαθητές λειτουργούν αποτελεσματικά, θα πρέπει να εξεταστούν ποικίλες παράμετροι, κατεύθυνση στην οποία η διεθνής έρευνα είναι πλούσια και βρίσκεται σε εξέλιξη. Σε κάθε περίπτωση όμως είναι μία συζήτηση η οποία στο σημερινό δημοσιονομικό περιβάλλον είναι δόκιμη και πρέπει να απασχολήσει το δημόσιο διάλογο, με ουσιαστικές προτάσεις. Τελικός στόχος είναι να εντοπιστεί η κατά το δυνατό βέλτιστη συνέργεια δημόσιων και ιδιωτικών πόρων με μοναδικό στόχο τη συνολική αναβάθμιση της εκπαίδευσης την Ελλάδα.

4.4 Παράρτημα

Προσέγγιση θεωρητικής τιμής ενός καθολικού κουπονιού, με βάση τα στοιχεία του κόστους

Στο πλαίσιο που ακολουθεί, παρατίθεται μια θεωρητική άσκηση της τιμής ενός εκπαιδευτικού κουπονιού, βάσει των στοιχείων συνολικού κόστους δημοσίας δαπάνης και κατά κεφαλήν εξόδου, μέσω φορολόγησης, για τη χρηματοδότησή της.

Πλαίσιο 2: Μία ενδεικτική άσκηση για την εύρεση μιας θεωρητικής τιμής ενός καθολικού κουπονιού, με βάση τα στοιχεία του κόστους

Το ζήτημα του κατά κεφαλήν κόστους της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ιδιωτικής ή δημόσιας, και η μεταξύ τους σύγκριση, δεν είναι αρκετά από μόνα τους για να καταλήξουμε σε χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με τις ανάγκες ή τον τρόπο χρηματοδότησης της ιδιωτικής εκπαίδευσης, αλλά και τη σπουδαιότητα και τη χρησιμότητά της σε μία κοινωνία.

Ειδικότερα, μια θεωρητικά «δίκαιη» τιμή για ένα εκπαιδευτικό κουπόνι, θα έπρεπε να λαμβάνει υπόψη αφενός την παράμετρο του επιμερισμού του κόστους της δημόσιας εκπαίδευσης στο σύνολο των φορολογουμένων, δηλαδή τη δημόσια εκπαιδευτική δαπάνη ανά οικογένεια ή φορολογούμενο, και αφετέρου το σύνολο των μαθητών κάθε εκπαιδευτικής βαθμίδας, ήτοι των αριθμό των εγγεγραμμένων μαθητών στη δημόσια και ιδιωτική εκπαίδευση. Η παροχή κουπονιού στόχο έχει την ανακατανομή των μαθητών και των πόρων μεταξύ δημόσιας και ιδιωτικής εκπαίδευσης. Στην περίπτωση που ένα κουπόνι έχει καθολικό χαρακτήρα, η ανακατανομή αφορά δυνητικά όλους ανεξαιρέτως τους μαθητές.

Με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία του προηγούμενου κεφαλαίου για το 2011, το σύνολο των μαθητών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (γυμνάσια, γενικά και επαγγελματικά λύκεια) στα ιδιωτικά και δημόσια σχολεία είναι ίσο με 1.334.183, εκ των οποίων το 6% περίπου (76.291) φοιτούν σε ιδιωτικά σχολεία. Επιπλέον, το σύνολο της δημόσιας δαπάνης το 2011 για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση (μαζί με τα νηπιαγωγεία) είναι ίσο με περίπου €6,033 δις. Εφόσον δεν διαθέτουμε αναλυτικά στοιχεία για τη δημόσια δαπάνη των νηπιαγωγείων, υποθέτοντας ότι η αναλογία της δημόσιας και ιδιωτικής δαπάνης για τα νηπιαγωγεία είναι αντίστοιχη με εκείνη της δημόσιας και ιδιωτικής αναλογίας για τη δευτεροβάθμια και το σύνολο της πρωτοβάθμιας (μαζί με νηπιαγωγεία) εκπαίδευσης, ήτοι περίπου 65-70%, βρίσκουμε ότι η ανά μαθητή δαπάνη για το δημόσιο νηπιαγωγείο είναι ίση με περίπου €4.250. Υπολογίζουμε ως εκ τούτου ότι για τους περίπου 155 χιλιάδες μαθητές σε δημόσια νηπιαγωγεία, η συνολική δημόσια δαπάνη το 2011 είναι ίση με €657 εκατ. Αφαιρώντας το ποσό αυτό από τα €6 δις. του συνόλου πρωτοβάθμιας (μαζί με νηπιαγωγεία) και δευτεροβάθμιας δημόσιας εκπαίδευσης, βρίσκουμε το σύνολο της πρωτοβάθμιας (δημοτικά) και δευτεροβάθμιας (γυμνάσια, λύκεια) δημόσιας εκπαίδευσης, το οποίο είναι περίπου €5,375 δις. Το ποσό αυτό, το διαιρούμε με το σύνολο των εγγεγραμμένων μαθητών σε δημοτικά, γυμνάσια και λύκεια για το 2011, ιδιωτικά και δημόσια, και βρίσκουμε το ποσό των €4.030 προσεγγιστικά, το οποίο είναι το **πραγματικό ανά μαθητή** ποσό της δημόσιας δαπάνης πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Δηλαδή, αν λάβουμε υπόψη, όλους τους μαθητές που θα μπορούσαν να επωφεληθούν από ένα εκπαιδευτικό κουπόνι.

Κατόπιν, υπολογίζουμε, πάντα κατά προσέγγιση, το **πραγματικό κόστος ανά φορολογούμενο** της δημόσιας πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Με βάση τη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων, το σύνολο των φορολογουμένων πολιτών το 2011 ξεπερνούσε τα 8,4 εκατ. ενώ το σύνολο των φορολογικών δηλώσεων (δηλωθέν οικογενειακό εισόδημα) έφθανε τα 5.681.066. Από τα φορολογούμενα νοικοκυριά, ένα ποσοστό κατά προσέγγιση της τάξης του 25-30% εμπίπτει στην κλίμακα του αφορολόγητου, επομένως δεν επιβαρύνεται με φόρο εισοδήματος. Ως εκ τούτου, και πάντα κατά προσέγγιση, ο μέσος φόρος για την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση που πλήρωσε το 2011 ο μέσος φορολογούμενος πολίτης είναι ίσος με περίπου €900, ενώ για ένα νοικοκυριό 2 ατόμων φθάνει τα €1.800.

Ως εκ τούτου, μέσα από μια «θεωρητική» ανακατανομή του εισοδήματος, η μέση τιμή ενός εκπαιδευτικού κουπονιού στην πρωτοβάθμια ή τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση για μία οικογένεια με ένα παιδί θα ήταν χονδρικά ίση με περίπου €1.800, ήτοι ίση τουλάχιστον με την επιστροφή του φόρου που πληρώνει μια οικογένεια με δύο φορολογούμενα μέλη για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ή αλλιώς θα ανήκε σε ένα εύρος τιμών μεταξύ €1.500 και €2.000. Στην περίπτωση που το ποσό είναι ίσο με €1.800 ανά μαθητή, τότε αυτό αντιστοιχεί στο 45% περίπου της κατά μαθητή (δημόσια και ιδιωτικά σχολεία) δαπάνης για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή των €4.030 και στο 40% της κατά μαθητή (δημόσια σχολεία) δαπάνης για την πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, δηλαδή των €4.350, έτσι όπως υπολογίστηκαν στο προηγούμενο κεφάλαιο.

Παρόλα αυτά, η ανάγκη για **ανακατανομή των πόρων**, μέσα από ένα σύστημα εκπαιδευτικών κουπονιών, αλλά και η συζήτηση για τη στόχευση αυτών των κουπονιών, αν δηλαδή θα πρέπει να είναι καθολικά ή να παρέχονται βάσει συγκεκριμένων οικονομικών ή κοινωνικών κριτηρίων (π.χ. εισοδηματικά) θα πρέπει να στηρίζεται σε στοιχεία όχι μόνο του κόστους, αλλά και του οφέλους της ιδιωτικής εκπαίδευσης, σε επιτυχημένα παραδείγματα χωρών που έχουν εφαρμόσει αποτελεσματικά αντίστοιχα συστήματα, αλλά και στην ευρύτερη διεθνή εμπειρία και σχετική βιβλιογραφία που έχει αναπτυχθεί και καταπιαστεί εκτενώς με το συγκεκριμένο θέμα.

Βιβλιογραφία και πηγές

3ie Enduring Questions Brief Number 16. July 2010. Subsidising education: are school vouchers the solution?

David M. Brasington. 2004. School Vouchers and the Flight to Private Schools: To What Extent Are Public and Private Schools Substitutes?

Epple, Dennis and Richard E. Romano. 1998. "Competition Between Private and Public Schools, Vouchers, and Peer-Group Effects."

Eurostat

Friedman, Milton. 1997. "Public Schools: Make Them Private." Education Economics

Gauri, V. and Vawda, A. (2003) Vouchers for Basic Education in Developing Countries A Principal-Agent Perspective

Harry Anthony Patrinos. 2012. "School Vouchers Can Help Improve Education Systems". WISE

Henry M. Levin. 2013. Evaluating Consequences of Educational Privatization. Ideas and consequences of market principles in education: The Swedish case in an international perspective

ISCED (International Standard Classification of Education). UNESCO

Jan Sjunnesson. 2012. Policy Review. School Vouchers in Sweden. Centre for Civil Society

PISA 2009 Results: What Makes a School Successful? Resources, Policies and Practices

PISA in Focus. Are school vouchers associated with equity in education? OECD, 2012

PISA in Focus. Private schools: Who benefits? OECD, 2011

Public and Private Schools: How management and funding relate to their socio-economic profile", OECD (2012)

Research for Action. 2010. Questions and Answers about Educational Vouchers: Facts, Figures and a Summary of the Research

Toma, Eugenia Froedge. 1996. "Public Funding and Private Schooling Across Countries." Journal of Law and Economics.

Δίκτυο ΕΥΡΙΔΙΚΗ. Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την Εκπαίδευση

ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016

Υπουργείο Οικονομικών

Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων